

Birutė Pečiokaite-Adomėnienė

Paskutiniai

Birutė Pečiokaitė - Adomėnienė

Paskutiniai

Kaunas 2000

UDK 947.45.08

Pe-18

Redaktorė *Sigita Papečkienė*
Dailininkas *Vytautas Aleksandravičius*

© Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė, 2000

ISBN 9986-577-37-3

*Nuo Abelio lig Kaino -
vienas žingsnis:
Juk angelas pavirto šėtonu...
Istorijoj nei vienas nepradingsim -
Nei tie, kurie
tuščiai medaliais džingsi,
Nei pavaišinti kažkada švinu!*

Česys Cemnolonskis

1951 metų pabaigoje Tauro apygardos Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos plotuose pradėjo veikti partizanais pasivadinusių MGB agentų-smogikų grupė: Ira, Klevas ir Pilietis. Grupei buvo nurodyta susisiekti su partizanais ir įvilioti į žabangas Kęstučio tėvūnijos vadą Kabelį - Albiną Valerą Bieliūną.

Išgirdęs apie apylinkėse pasirodžiusius partizanus, Kabelis ėmė ieškoti būdų užmegzti ryšį, ir netrukus jam pavyko su jais pasimatyti. Kabeliui pasiūlius suvienyti pajėgas, tariaimi partizanai, dėl akių trumpai pasvarstę, sutiko. Sutarė susitikti dar kartą. 1952 metų sausio pradžioje Kabelis, lydimas savo adjutanto partizano Skirgailos - Albino Naviko, nuvyko, kaip buvo sutarta, į Šilbalių kaimą. Ramiai besišnekučiuojant nieko neįtartantis Kabelis buvo apsvaigintas netikėto smūgio. Smogikams buvo įsakyta Kabelį paimiti gyvą. Per susirėmimą žuvo Skirgaila ir sodybos, kurioje vyko susitikimas, šeimininkas Antanas Bieliauskas. Surištas Kabelis buvo nuvežtas į saugumą.

Po savaitės Kabelis palūžo ir išdavė bendražygius - Kęstučio tėvūnijos kovotojus. Nuo sausio dvyliktosios Kabelis jau nebe partizanų vadas, o agentas-smogikas, slapyvardžiu Variagas.* Vytauto rinktinės dienos jau suskaitytos - išdavystė po išdavystės. Netrukus Variago dėka likviduojamas ir Vytauto rinktinės štabas, žūsta vadas Slapukas, Vidmantas - Antanas Grikiėtis ir ūkio skyriaus viršininkas Napoleonas - Juozas Kmieliauskas.

Kabeliui-Variagui pasidarbavus keletą mėnesių, 1952-ųjų gegužės pradžioje Vytauto rinktinėje beliko vos šešetas kovotojų. Tai buvusios Kęstučio tėvūnijos vado adjutantas Kęstutis - Pijus Degutis, buvusio Vytauto rinktinės štabo sanitarinio skyriaus viršininkė Danutė (Aušrelė) - Angelė Senkutė ir ketvertas Ažuolo tėvūnijos partizanų: Miškinis - Algimantas Ignas Rutkauskas, Deimantas - Petras Juknelis, Kolumbas - Juozas Sasnauskas ir Inkaras - Petras Bumelis.

LVA, f.K-1, ap.3, b.436, 46.

Šis ketvertas žiemą slapstėsi Vyšniaukio kaime, Petro Adomaičio namuose įrengtoje slėptuvėje, o orams atšilus apsigyveno Žaliosios girios pakraštyje.

Žaliojoje partizanai jautėsi gana saugūs, tik labai jau slėgė vienatvė ir nežinia - per visą žiemą nebuvo susitikę su kitais kovotojais. Būriai tarpusavy nebendravo: žiema buvo gili, snieginga, o pėdsakai sniege - pirmieji partizanų išdavikai. Kolumbas prisiminė girdėjęs, jog per Amalviškių kaimo gyventoją Vitą Liutvinską galima susisiekti su Igliaukos apylinkėse veikiančiais Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės kovotojais.

Gegužės pradžioje Kolumbas iškeliaavo į Amalviškių kaimą pas Vitą Liutvinską. Ėjo vienas. Netrumpa buvo kelionė, reikėjo vis aplenkti neperbrendamas klampynes. Vitas Liutvinskas pasakė žinąs, kad netoliese veikia Karaliūno vadovaujami Dešinio tėvūnijos kovotojai, žadėjo jų paieškoti, susisiekti ir perduoti Kolumbo pasiūlymą susitikti.

Po kelių dienų Kolumbas vėl išėjo į Amalviškes. Šį kartą - drauge su Deimantu. Vitas Liutvinskas perdavė Kolumbui Karaliūno laiškėlį, kuriame buvo prašoma nurodyti susitikimo laiką ir vietą. Surasti Karaliūną Liutvinskui nebuvo sunku - Karaliūno būrys, laikinai palikęs Mikališkio miškus ir bunkerį Mačiuliškių kaimo gyventojų Vinco Lanausko sodyboje, slapstėsi prie Amalvo ežero prigludusiose paliose.

Sutartu laiku Kolumbas, Miškinis, Deimantas ir Inkaras atėjo į Amalviškes. Liutvinskas juos nuvedė į sutartą vietą, paskui valtimi atplukdė Dešinio tėvūnijos kovotojus Karaliūną, Smauglį, Dėdę, Sūnų ir Klajūną.

Partizanai drauge stovyklavo keletą dienų. Pakako laiko išsikalbėti, aptarti galimą bendrą veiklą. Kasdien juos aplankydamas Vitas Liutvinskas, atgabendavo maisto, papasakodavo apie padėtį apylinkėse. Buvo sutarta, kad jis nuolat palaikys ryšį tarp abiejų būrių, sutarė slaptažodį - tam atvejui, jeigu tektų pas ryšininką siųsti jam nepažįstamą asmenį. Atsisveikinant Karaliūnas svečiams davė geroką pluoštą laikraštėlių "Partizanas", ir vyrai išsiskyrė - gal dar kada pasimatys...

Vos spėję sugrįžti iš viešnagės, Miškinio partizanai sulaukė

svečio. Ryšininkas iš gretimo kaimo pranešė, jog žuvo Vytauto rinktinės vadas Slapukas, (Vidmantas), o jo vieton paskirtas Kabelis. Kabelis kviečiąs Ažuolo tėvūnijos partizanus į susitikimą.

Gegužės 21 dieną nurodytoje vietoje partizanai susitiko su naujuoju "vadu". Kabelis juos nusivedė į bunkerį, o ten jau laukė pasala, vadovaujama Kauno srities 2-N skyriaus viršininko Oleiniko ir to paties skyriaus vyresniojo leitenanto Jono Jociaus. Kiek pasikalbėjęs, kažkokia dingstimi palikęs partizanus vienus, Kabelis išėjo iš bunkerio, ir tuomet saugumiečiai įmetė bunkerin dujinę granatą. Deimantas sureagavo žaibiškai - spėjo nusišauti. Apsvaiginti Miškinis, Kolumbas ir Inkaras buvo nuvežti į Kauno saugumą.

Deja, partizanai jau buvo spėję papasakoti Kabeliui apie viešnagę pas Dešinio tėvūnijos partizanus. Variagas apie tai pranešė savo šeimininkams, kuriems tarnavo itin uoliai. Saugumiečiai nusprendė pasinaudodami suimtaisiais paspėsti spąstus Karaliūnui. Tardomiems partizanams teko patirti pragarįškas kančias, ir galop iš leisgyvio Kolumbo buvo plėšte išplėštas slaptažodis... Kolumbą priverstė parašyti raštelį, kuriame Karaliūnas buvo kviečiamas gegužės 30 dieną atvykti į susitikimą ton pačion vieton, kurioje aną kartą visi stovyklavo.

Operacijai vadovavo vyresnysis leitenantas Jonas Jocius. Su juo išvyko šešetas prityrusių agentų-smogikų, drauge vežėsi ir Kolumbą. Pridengti pasalaujančio smogikų būrio atvyko karinė grupė, vadovaujama Kalvarijos rajono saugumo viršininko vyresniojo leitenanto Dzido Jociaus. Pasala prie Amalvo ežero įsitaisė gegužės 30-osios naktį ir čia praleido visą parą.

Gegužės 31-osios naktis. Du agentai-smogikai akylai stebi ežerą, du saugo Kolumbą. Suimtas išpėtas, į jį nutaikyti ginklai, žingsnis ne pagal nurodymus - nušaus be jokio pasigailėjimo. Jono Jociaus ir smogikų Norkaus bei Petrylos užduotis atsakingiausia - žūtbūt paimti Karaliūną gyvą.

Storai rūko užklotas Amalvo ežeras alsuoja gegužės nakties vėsa. Tylu, tik retkarčiais sučeža vėjelio lengvai paglostytos švendrės.

Ūhu! Ūhu! - tylą sudrumsčia negarsus nakties paukščio balsas, atsklindantis nuo krūmais apjuostos ežero pakrantės. Netrukus jam atsiliepia kitas, tik jau tolėliau, kažkur kaimo pakrašty.

Ne paukštis tai, tai Karaliūnas. Ūktelėjęs vėl traukia link ežero. Žengia jis tylutėliai, sakytum plaukte plaukia per rūką. Dar kartą ūkteli prie valtės laukiantis Vitas Liutvinskas: viskas gerai, aplinkui ramu.

Bet Karaliūnui neramu. "Atsargiau", - perspėja įkandinėjančią Sūnų. Partizanas Sūnus būryje naujokas, jis dar neišmoko vaikščioti taip tyliai kaip priekyje žingsniuojantis vadas - tai šaką sausuolę užmina, tai į kelmą atsimušą.

Nerimą Karaliūnui kelia vakarykščiai gautas raštelis. Raštelio perdavėjas Vitas Liutvinskas - patikrintas, išbandytas ryšininkas Siaubas, jo niekaip neįtarsį klasta. Tačiau raštelis... Aiškiai paties Kolumbo ranka rašytas, bet padrikas kažkoks, nesklandus. Ir kuriems galams Kolumbui taip skubiai jo prireikė? Juk matėsi prieš kelias dienas, išsikalbėjo kiek tik širdis geidė. Negi bus kas svarbaus nutikę? Kaip tyčia tokiu metu, kai Smauglys, Dėdė ir Klajūnas išėję parūpinti maisto. Būtų saugiau, jeigu į susitikimą eitų visi, kaip ir praėjusį kartą. Ką darysi, eiti reikia. Kas žino, gal dėl kokio nors išdaviko nori perspėti Kolumbas, o gal jam pačiam pagalbos prireikė. Susitiks, - paaiškės.

Štai ir ežeras. Pro rūką dūluoja tamsi figūra. Tai Vitas.

- Ramu, galit plaukti. O gal ir man su jumis?

- Dėkui, apsieisim. Ne pirmas kartas.

Vitas stumteli valtį, lukteli, kol partizanai atitols nuo kranto, tuomet patraukia namo.

Kitame krante jų jau laukia. Pirmiausia iš rūko išnyra stovinčiųjų galvos. Stovi trise.

- Kto zdes? - dėl viso pikto rusiškai paklausia Karaliūnas.

- Aš, Kolumbas.

Partizanai iššoka iš valtės. Karaliūnas jau tiesia rankas - tuoju apkabins draugą.

Šūvis. Už nugaros šūkteli Sūnus. Ir sukniumba. Kažkas partrenkia žemėn Kolumbą. Kažkas jau laužia Karaliūnui rankas,

bando išmušti ginklą.

Bet Karaliūnas stiprus, jam dvidešimt penkeri, jis kupinas jėgų, jis grumiasi. Tik netikėtai slysteli ir drauge su pakibusiais ant jo užpuolikais virsta ežeran. Karaliūnas murkdosi vandeny, bando atsispirti, tačiau dugnas klampus. Jis nepaleidžia ginklo. Valtis jau čia pat. Bet kažkas jau išoko į valtį, kažkas čiumpa jį už plaukų... Smūgis į galvą. Jį velka krantam.. Karaliūnas šaudo. Atleido gniaužtus jį tempiančios rankos, suglebo, nuščiuvo užpuolikai. Viena mintis - bėgti, bėgti!

Atgijo, sutratėjo krūmuose paslėptas kulkosvaidis. Parkrito Karaliūnas.

Nepavyko paimti gyvo. Karaliūnas - Klemensas Marčiulaitis, gimęs 1927 metais Stuomenų kaime, partizanas nuo 1950-ųjų, žuvo, prieš tai nukovęs Kauno srities MGB 2-N skyriaus 4-ojo poskyrio viršininką vyresnįjį leitenantą Joną Jocių, agentą-smogiką Norkų*- Feliksą Nagradską ir sužeidęs smogiką Petrylą.

Žuvo ir Sūnus - Vincas Dominaitis, gimęs 1932 metais Nendrininkų kaime, partizanas nuo 1952-ųjų.

Po susirėmimo Kolumbą - Juozą Sasnauską nuvežė atgal į Kauno saugumą, kur buvo kalinami jo bendražygiai Miškinis ir Inkaras. Ten tardomi jie patyrė visas to žemiškojo pragaro kančias ir buvo nuteisti: Inkaras - dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties su ribotomis teisėmis, o Kolumbas ir vadas Miškinis, paskelbus jiems mirties nuosprendį, sušaudyti 1952 metų lapkričio 26 dieną.

Išdaviko Kabelio dėka saugumui pavyko likviduoti ir du paskutinius Vytauto rinktinės partizanus. 1952 metų naktį į birželio 23-iąją Aušrelė - Angelė Senkutė susitiko su Kabeliu. Kabelio - agento Variago palydovai merginai pasirodė įtartini; ji ryžosi bėgti ir buvo nušauta. Birželio dvidešimt šeštąją, Variago surastas, žuvo ir jo buvęs bendražygis Kęstutis - Pijus Degutis, gimęs 1900 metais. Tačiau Vytauto rinktinė "tebeveikia". Joje - partizanais pasivadinę saugumo parinkti agentai, kuriems vadovauja smogikas Variagas - Albinas Valeras Bieliūnas. Jam uoliai talkina ir jo motina Ieva Bieliūnienė -

LVA, f.K-1, ap. 3, b. 145, 233.

saugumo agentė Laima*. Grupės užduotis - medžioti Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės ir Dainavos apygardos partizanus, o svarbiausia - sugauti Pietų srities vadą Litą - Sergejų Staniškį.

Karaliūnui žuvus, Dešinio tėvūnijos partizanai pasitraukė nuo Amalvo ežero ir grįžo į savo slaptavietes Igliaukos ir Prienų miškuose. Jie prisijungė prie Geležinio Vilko rinktinės vado Spygliaus būrio.

Skersabalio miške, netoli Mieleiškampio kaimo, pusiaugulom įsitaisę lūkuriavo du vyrai. Birželio keturioliktoji slinko vakarop. Įkypai krintantys saulės spinduliai jau nebeužgriebė krūmais apaugusios lomalės.

- Evaltai, pamatysi, jie neateis, - prabilo vienas. Jis sutraiškė batu ropojančią skruzdėlę. Buvo sutarta: lauks prie didžiojo skruzdėlyno.

- Pamiršk, - tarė antrasis.

- Ką?

- Pamiršk, kad aš Evaltas. Aš - Vincas. Įsikalk į savo durną galvą.

- Niekas negirdi.

- Tai kas. Net ir miegodamas atsimink, kad aš - Vincas. Vincas aš. Evalto nėra ir niekada nebuvo. Dar palauksim, gal pasirodys.

- Žarna žarną ryja. Ėst noriu.

- Nepasiūsi, ne šuva. Palauksim.

- Tsss... Eina kažkas.

- O ko mums bijoti? Mums nėra ko bijoti - nei tų, nei anų.

Alfonsas atsistojo. Takeliu artėjo dviese.

- O, švogėris! - Alfonsas iš tolo atpažino augalotą, pečiuitą žmonos brolių - Vaclovą Straigį ir jo kaimyną Vitkauską.

- Tai nesulaukėt? - prisiartinęs prašneko Straigis. - Bando jie jus, ne kitaip. Tikrina, ar kareivių su savim neatsivedėt. Gali jus čia ne vieną dieną pralaikyti.

- Sulauksim. Jeigu jau sykį pasiryžom... - Evaltas, visiems kitiems Vincas, pašoko, pasirąžė. - Tik va, nepagalvojom,

LVA, f.K-1, ap. 3, b. 460, 236.

paviržio neįsimetėm. Manėm, laikysis žodžio, ateis kada sutarta.

- Pratinkitės, - nusijuokė Straigis. - Žinojot, kur einat.

Tai jau tikrai: juodu žinojo, kur einą. Gal todėl ir įstrigo galugerkly žodžiai, kuriuos Alfonsas jau buvo besižiojęs sakyti. Žodžiai apie tėvynę, apie pasiaukojimą liko neištarti.

Atvykėliai patraukė atgal, o abu vyrukai įsitaisė pakrūmėje.

Vyresnysis, Alfonsas Ukas, neseniai atšventęs dvidešimt trečiąjį gimtadienį, buvo kilęs nuo Plutiškių. Kartą per kūlimą krito jam į akį mitri Straigiukė. Atšoko vestuves, ir Alfonsas apsigyveno Straigynėje. O paskui... Paskui atsitiko taip, kad jo gyvenimu pasirūpino valdžia: jam atiteko ištuštėję Mačiuolių namai Stuomenų kaime. Palikę gerai prižiūrėtą ūkį, Mačiuoliai dingo, ištirpo tolimose Rusijos platybėse, kur tikriausiai ne kartą, gūždamiesi nuo mirtinu šalčiu alsuojančių Sibiro vėjų, sapnuodavo didžiulį šešėliuotą, savo pačių rankomis pasodintą sodą... Alfonsas Mačiulis, jų sūnus, atsitiktinai išvengęs išvežimo, glaudėsi pas svetimus, gimtosiose vietose pasirodavo tik retkarčiais.

Atsikraustė keturiose: jau krykštavo Alfonso atžala, o kad naujieji namai buvo erdvūs, trobesiai dailūs, pas dukterį atsikėlė ir senoji Straigienė - vietos visiems užteko.

Už gautą gerą teko atidirbti...

Alfonsas Ukas ir jo pusbrolis Evaltas Gasneris buvo Lietuvos vokiečiai. Nuo Balbieriškio kilusio Gasnerio šiame krašte niekas nepažinojo. Evaltas pasivadino Vincu: retas, negirdėtas vardas galėjo padėti atsekti ir jo pavardę, o šito jam nesinorėjo.

Vaclovas Straigis ilgai nesiprašydino, sutiko svainį Alfonsą ir tariamą jo draugą suvesti su partizanais.

Tuščiai laukė pusbroliai. Visai sutemus nieko nepešę iš miško pasitraukė. Nepasirodė partizanai ir kitą dieną. Vyrai nervinosi, patyliukais keiksnojo. Trečią dieną nusprendė - lauks miške per naktį.

Klajūnas negirdimais žingsniais išniro iš tankmės. Pastebėjo jį, kai buvo jau visai šalia. Mėnulio šviesoje blizgėjo į vyrus atstatyto ginklo vamzdis. Pusbroliai pašoko.

- Tik zuikių neišgąsdinkit, tegu sau miega, - nusijuokė

Klajūnas. - Mūsų laukiat?

- Manėm, kad neateisit. Jau trečia para čia kiurksom,- atsi-
liepė Alfonsas.

- Tik jau nepersūdyk. Ne para, o diena, - mes viską matom.
Tikrinom, ar kantrūs, ar nepersigalvosit. - Tai Spyglis, Geležinio
Vilko rinktinės vadas, atsiskyrė nuo medžio, prie kurio pri-
gludęs stovėjo. - Tai kaip, vyrai, apsisprendėt? Eisit su mumis?

Pasirodė dar du kovotojai - Dėdė ir Slampa.

- Oho! - nusistebėjo tariamasis Vincas. - Tai bent! Kaip ir
prislinkot - nė krepštelėjimo negirdėjom.

- Išmoksi ir tu, vyreli, - sukrizeno Dėdė. - Ir šliaužte, ir
skriste, visaip mes mokam. Na, tai rimtai apsisprendėt?

- Tvirtai pasiryžom. Nėra kito kelio, tik miškas. Kovosim
už tėvynę, - patvirtino Vincas. Alfonsas karštai pritarė.

- Čia tai teisybę sakai - kito kelio nėra, tiktai kova. Bet kai
pasuksit su mumis, atgal jau nebegrišit. Apsispręskit, kol ne
vėlu. O ginklai? Turit ką nors? - pasiteiravo Spyglis.

- Mes tai ne, neturim nieko, bet Straigis, mano švogerys,
turi šautuvą, gal jisai duos.

- Nubėk, atsivesk Vaclovą, čia netoli, - paliepė Spyglis nau-
jokui Vincui. O pats, dar kiek pakamantinėjęs Alfonsą, nuėjo
drauge su Klajūnu. Su naujokais susitarė susitikti vakare, Sar-
ginės kaime.

Netrukus grįžo Vincas su Straigiu.

- Na, Vaclovai, - tarė Dėdė, - tavo giminę krikštysim. Sako,
šautuvą turi. Tempk čia, o mes tau - medžioklinį. Sutarta?

Tokie mainai Straigiui tiko. Nedelsdamas nuskubėjo atnešti
ginklo. Šautuvas, nors ir užsieninės markės, pasirodė esąs be
spynos, o ir vamzdis nei šioks, nei toks - kažkoks išpūstas.
Vincas padėkojo Straigiui, ir naujokai patraukė su partizanais.
Pasiekė Stuomenų mišką. Dėdė pasuko tiesiai link klampaus,
retą vasarą teužsitraukiančio liūno.

- Ką, brisim? - net pašiurpo Vincas nuo tos minties.

- Duok šen tą savo patranką. - Dėdė paėmė iš Vinco šau-
tuvą. Pasuko rankoje, laikydamas už vamzdžio, ir atsivedėjęs
sviedė į liūną. - Įtrauks, priburbuliuos. Nėra ginklo, ir čia ne
ginklas. Rasim geresnį.

Pradėjo brėkšti. Šiame miške ir palauks vakaro. Susirado sausesnę vietą, įsitaisė tankmėje. Sukramtė, kas ką turėjo, bet alkio nenumalšino.

- Vakare prisišveisim, - nuramino Dėdė.

Dėdė šnekorius, kokių reta. Ir gerai - beklausant diena netrunka praeiti. Kalbos - kaip vandens, vis su juokeliais, su blevyzgom, paspalvina, padailina. Suregs būtų nebūtą istoriją - ir pats kad juokiasi, kad juokiasi. O Slampa - tas tylenis.

- Matai, aš jau senas vilkas, atsargus. Tu, Vincuk, manęs laikykis, tai neprapulsi, - porina Dėdė jaunesniajam naujokui.

- Aš juk irgi Vincas. Geras vardas, laimingas. Žiūrėk, kiek jau metų partizanauju, o plaukas nuo galvos nenukrito. Jokia kulka manęs neima, visos pro šalį. Kepurę, tą tai net dusyk peršovė.

Dėdė atsidūsta ir kiek patylėjęs kalba toliau.

- Ne visiems tokia laimė. Antai, Kostuko, - mosteli galva Slamos pusėn (tas, regis, visai negirdi jų šnekos, snūduriuoja sau), - jau trys broliai žuvo. Vėjelis netoli nuo čia palaidotas, Skersabalio kapinukėse. Dešinio tėvūnijos vadas buvo. Jam, gali sakyti, pasisekė. Nenuvežė jo į stribyną. Žmonės nunešė jį griovon, paguldė, o pernakt sniegas užpustė, ir nesurado stribai. Saviškiai vėliau palaidojo. Kitas brolis, slapyvardžiu Milžinas, tik porą savaitių po mišką pavaikščioti gavo - užmatė negera akis, paskundė. Nušovė jį ir kitą tokį pat naujokėlį, ramiai sau bevalgančius. Nesuspėjo, nabagai, net susigaudyt... O Karaliūnas - tas tai į pasalą papuolė. Užspeitė jį Amalvo ežere. Ten ir žuvo... Bet ką aš čia, senas kvailys, vis apie mirtį, - susigriebė Dėdė. - Lyg išgąsdinti norėčiau. O jeigu baisu, tai dar nevėlu ir apsigalvoti, kol priesaikos nedavėt.

- Neišsigąsim, Dėde. Ne naujiena, kad daug žūsta. Jeigu visi bijos, nebus kam ir tėvynės ginti, - šyptelėjęs prašneko Alfonsas. Ir pridūrė: - Viskas mudviejų apgalvota.

Sutemus patraukė link Sarginės kaimo. Dėdė žinojo, kur ieškoti, - iškart surado Spyglį su Klajūnu krūmynuose. Urzgiančiais pilvais jie laukė ryšininko, o tas vis nesirodė. Pagaliau išgirdo netoliese švilpiniuojant. Klajūnas švilptelėjo atsakydamas, ir netrukus pasirodė Klajūno kaimynas Kazys, nešinas vakariene ir puslitriu ruginukės.

Užkirto, apšilo, o dūmo kad norisi! Beveik visi - pypkoriai.

- Tai einam, turėtų būti dar likę, - pakilo Spyglis.

Toli eiti nereikėjo: ūkininkas, pas kurį partizanai laikė savo rūkalų atsargas, gyveno tame pačiame Sarginės kaime. Buvo likę viso labo aštuoni pakeliai cigarečių. Spyglis padalijo visiems po lygiai.

Nakvojo Stuomenų miške. O įdienojus sulaukė viešnių: atėjo Kļajūno sesuo Marytė ir rėmėja Marija Navickienė. Moterys suskato traukti iš pintinės atsineštą maistą, tačiau Spyglis sulaikė:

- Palaukit, tegul naujokai pirmiausia priesaiką duoda. Vis iškilmingiau, kai daugiau žmonių.

Kartodami paskui Spyglį iš lėto, iškilmingai jo tariamus žodžius, Vincas ir Alfonsas prisiekė neišduoti, iki paskutinio kraujo lašo ginti Tėvynę, nesuteršti garbingo laisvės kovotojo vardo. Paskui Spyglis pasveikino naujuosius partizanus ir įteikė abiem po šautuvą.

- Čia pradžiai. Vėliau prasimanysim ir ką daugiau.

O moterys jau traukė, dėliojo ant rankšluosčio gardėsius. Amžinai gurgiančiam partizano pilvui ir sausas duonos kriaukšlys mielas, o čia ir lašiniai, ir kumpis, ir sūris, ir blynai, kad neatvėstų - į šiltą skepetą suvynioti.

- Štai ir padidėjo mūsų gretos, - kalbėjo Spyglis. - Šešiese buvom likę Dešinio tėvūnijoje, o nuo šiol - aštuoniese būsim. Nelabai gausus būrys... Juo didesnė garbė tiems, kurie ryžtasi įsitraukti į kovą dabar, kai mūsų pajėgos kas dieną mažta...

Nespėjo moterys palikti stovyklos - jau iš kitos pusės šakos braška. Ir vėl svečiai, ir dar kokie - pats apylinkės pirmininkas Petras Krasnickas su žmona Marija! Ir tuodu su vaišėmis.

- Na, - sako Dėdė, - šitų dviejų naujokų joks velnias neims - pati sovietų valdžia pasveikinti atvyko. Tik partijos atstovo trūksta. Galėjai, Petrai, ir partorgą atsivesti! Ir net trys Marijos apsireiškė, che che che... - Dėdė žvengia net susiriesdamas. Stipri Krasnicko naminukė.

- O kodėl nakčiai sargybos nestatot? - vakare, kai jau visi sugulė, pasiteiravo Alfonsas. - Nesaugu šitaip, tiek žmonių žino.

- Mus čia visas kaimas saugo, - paaiškino Spyglis. - Kai tik apylinkėse pasirodo kariuomenė, tuojau kas nors atbėga žinios duoti. Kol kas aplinkui ramu.

- O tas apylinkės pirmininkas - jūs juo pasitikit?

Dėdė suskato pasakoti apie Krasnicką, ištikimą partizanų draugą, apie juos aplankiusias moteris: visi jie - geri žmonės, ryšininkai, rėmėjai. O ir kaime visi savi. Naujokams viskas įdomu, viskas rūpi, o kai tavęs klausosi - ir pasakoti smagu.

Kitą dieną Spyglis su Klajūnu netoli stovyklavietės atkasė duobę ir ištraukė geležinę dėžę, kurioje buvo laikomi Dešinio tėvūnijos dokumentai. Popieriai buvo šiek tiek sudrėkę. Vyrai pažiūrėjo į dangų - jokio debesėlio. Išdėliojo dokumentus ant samanų įsaulyje, kad išdžiūtų. Kad ir kaip popierius saugotum, vis tiek jie pagauna drėgmės. Vietos čia žemos, miškai šlapi.

Sumaudė Spygliui širdį: Radasto nebėra... Tik save kaltino dėl jo žūties. Atsargiau reikėjo elgtis. Nors ką bepadės tas atsargumas, kai nežinai, ko ir besisaugoti...

Ir draugą prarado, ir dokumentus pragaišino. O jau kaip saugiai bidonas buvo paslėptas... Tai ne, velnias pakurstė - sugalvojo pernešti, užkasti kalnelio smėly, kur sausiau. Radastas buvo nužiūrėjęs tinkamą vietą senose, jau apleistose Grigaliūnų kapinaitėse.

Birželio dešimtosios naktį juodu iškasė bidoną su Geležinio Vilko rinktinės štabo dokumentais ir patraukė link Grigaliūnų. Paryčiais užsuko pas patikimą žmogų, perdienojo, temstant vėl leidosi į kelią. Kapinaitės jau buvo ranka paduot, kai pasigirdo šūviai. Jei būtų sprukę iškart, gal tuomet... Bet dar vylėsi išsaugoti dokumentus, tempė bidoną iki rugių lauko. Tačiau persekiotojai artėjo, tad numetė rugiuosna brangųjį nešulį ir bėgo atsišaudydami. Radastą pagavo kulka, o Spygliui pavyko šliaužte nusi-gauti iki krūmų. Slapstėsi, ėjo užuolankom, pavėlavo į susitikimą. O naujokai - kantrūs: sulaukė, neapsigalvojo. Tačiau apie Radasto žūtį Spyglis jiems nepasakojo - kam vyrus gąsdinti.

Tuo metu, kai Spyglis liūdnam mąstė apie žuvusį draugą, Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininko

Radasto - Vinco Žukausko kūnas gulėjo numestas Kazlų Rūdoje. Nepažįstam, net matę nesam, kartojo atvaryti atpažinti žuvusio Vinco sesuo ir brolis. O saugumiečiai džiūgavo: tai bent sėkmė - visa krūva štabo dokumentų.

Džiūgavo ir saugumo agentas, slapyvardžiu Ilas. Tai jis birželio vienuoliktosios rytą pranešė saugumiečiams apie kaime pastebėtus partizanus, tai jo dėka tos pat dienos popietė su šešetu stribų į Grigaliūnų kaimą išskubėjęs Kazlų Rūdos rajono MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojas vyresnysis leitenantas Kočetkovas papildė savo nuopelnų sąrašą dar viena sėkminga kovine operacija.

Debesis užplaukė staiga, nepastebimai, ne juodas ir ne pilkas, o mėlynas, perregimas, net ir nesuprasi, kur jo kraštas, o kur - dangus. Reti saule spindintys lašai vis tankėjo. Skubiai surinko popierius. Teko išskleisti tai, ką jie vadino palapine, - murziną draiskalą, išmargintą maišinės medžiagos lopais. Vis šiokia tokia pastogė. Jos pakraštyje, kur mažiausiai varvėjo, įsitaisė Spyglis su dokumentais. Debesis ištirpo, išskydo, lyg nebūta. Kai samanos prasauso, vėl išdžiaustė popierius saulėje, o išdžiūvusius sudėjo dėžėn ir užkasė, tik jau kitoje vietoje - atokiau nuo stovyklos, po šermukšniu.

- Negerai, kad tik mes vieni žinom, kur paslėpti dokumentai, - pusbalsiu tarė Spyglis Klajūnui. - Jeigu žūsime, visos surinktos žinios nueis perniek. Atėję amerikiečiai nežinos, kurie žmonės ištikimi tėvynei, kurie - niekšai.

- O aš manau - nereikėjo tų dokumentų naujokams rodyti, - išsakė savo abejones Klajūnas. - Keisti jie man. Kitas, po priesaikos ginklą gavęs, džiaugiasi neatsidžiaugia, čiupinėja, žaidžia lyg mažas vaikas. O šitie - sakytum ginklai jiems ne naujiena. Tas Vincas toks smilus.... Nuo mano sesės akių nenuleido. O ir palapinėje - vis į dokumentus dirsčiojo.

-Jaunas, ko norėt. Įdomu, tai ir dirsčioja. Tu irgi norėtum miegoti merginą, o ne šautuvą apsikabinęs. Marytė daili, tai ir žiūrėjo. Pats pagalvok - juk visko atsižadėjo į mišką išeidami. Kas žino, gal daugiau ir nepamatys moteriškos.

Gal ir tiesą vadas sako, gal ir be reikalo... Nuginė Klajūnas negerą mintį: kas ir bus, jei vienas kitą pradės įtarinėti...

Birželio aštuonioliktosios vakare visi patraukė į Veselavos mišką. Jau ir naujokai pramoko tyliau vaikščioti, neklivinėti už sutrešusių šakų. Eina visi tvarkinga vorele, atkartodami prieky einančio žingsnius ir judesius, štai vienas po kito palenkė galvą, prilaikė nusvirusią šaką, - tarsi būtų surišti viena virve.

Dėdė stabtelėjo, patraukė nosimi kartą, kitą.

- Dūmelis... Varo kažkas. - Dar kartą šmukštelėjęs spėriai nuspaudė ton pusėn, iš kur sklido dūmo kvapas.

- Padėkdie, Černiauskėli! - šūktelėjo Dėdė tupinėjančiam aplink duobę. - Tai šutini?

- Kad tave vengs! Šitaip išgąsdinai. Priemėtį gali įvaryt, - nepikta suburbėjo Kazys Černiauskas. Partizanai ratu apstoję duobę su katilu ant geležinio trikojo. Liepsnos laižomam katile burbuliavo plepėjo brogelė. Šnektelėjo apie šį bei tą.

- Ar neužsiliko pas tave, Kazy, kokia šaudyklė? - pasiteiravo Spyglis.

- Tai kad ne. Aš ir taip keturis šautuvus partizanams padovanojau. Va brolis Juozas, tas tai dar turi pistoletą. Tik kad už ačiū jis neatiduos, į medžioklinį nori išmainyt.

- Pilk, paragausim, ar macni, ir eisim to pistoleto derėti. Gal ir išdegs mainai.

Su Černiausku nuėjo Spyglis, o kiti liko lašelių varvinti. Netrukus atėjo pas juos Černiausko motina, atnešė kepalą duonos ir ąsotį dar šilto pieno.

Nakvojo miške, netoli Černiausko sodybos. Ten pat prasnūduriavo ir visą dieną.

- Tai taip ir šliaužiosim kasdien nuo ryto lig vakaro, nieko neveikdami? - nenustygo naujokas Vincas. - Toks čia ir partizanavimas - po krūmais drybsoti.

- Prisišaudysi, vaike, oi prisišaudysi dar, - atsiliepė Dėdė. - Nujaučia mano širdis - bus pekla. Man prieš visokias velnias kaip tam šuniui prieš lietų: kaulus ima mausti, sąnarius suka. Jau nuo vakar suka.

- Nekarksėk! - pikta nutraukė jį Spyglis.

Birželio devynioliktąją Dėdė išėjo į Veselavos kaimą. Baudėsi ir Vincas drauge eitu, bet Dėdė jo neėmė. Grįžo su ryšininku

Juozu, tas atnešė maisto. O Dėdė vis traukė tamsiai rudus butelius - iš kišenių, iš už diržo - vieną, antrą, trečią...

- Tai jau pakabinot liežuvius? Nevarvinkit tuščiai seilės - čia tik riešutai, ir tie patys labai kieti, - krizeno patenkintas Dėdė. O buteliuose - šoviniai vokiškam šautuvui. Suskaičiavo - beveik trys šimtai. Pas Juozą jų dar antra tiek likę.

Vakare visi drauge nuėjo į Mačiuliškių kaimą pas ūkininką, saugantį partizanų maisto atsargas. Dėdė naujokams paaiškino, kad čia jie atgabėję iš kolchozo "rekvizuotas" kiaules, o jų bičiulis jas paskerdęs ir išrūkęs mėsą. Pavakarieniavę partizanai pasiėmė lašinių, dešrų ir vėl išėjo į mišką.

Birželio dvidešimtąją Spyglis susitiko su eiguliu Lukoševičium, savo ryšininku ir rėmėju, perdavė jam saugoti pistoletą, rusišką šautuvą ir nemažai šovinių. Jis paprašė eigulio sužinoti, kada stribai eis į Igliaukos ežerą maudytis. Pabandyti juos užpulti, - gal pavyks įsigyti ginklų.

Birželio dvidešimt antrąją eigulys pranešė, kad vienas stribas parėjęs namo. Spyglis ir Dėdė ketino pas jį eiti, tačiau eigulys ir naujokas Alfonsas juos atkalbėjo.

- Dėl to vieno stribo gali daug žmonių areštuoti, - sakė Alfonsas. - Geriau visus nuogus iššaudysim, kai maudysis ežere.

- Visus šaudydamas gali ir gerą žmogų nudėti, - papriestavravo Klajūnas.

- Taigi stribai,

- O mes ir tarp stribų draugų turim. Na kad ir... - nutilo pusiau žodžio Klajūnas, prikando liežuvį.

Vakare išsirengė į žygį - patušinti Kuišių kaimo krautuvės, nes visos atsargos jau išseko. Tiesa, pas eigulį buvo paslėpti keli maišai cukraus, tačiau baigėsi rūkalai, sviestas, konservai, muilas, skustis nebėra kuo. O ir autkojai smarkiai dyla...

Sutemus Dėdė ir Slanka nuėjo į Pašlavančio kaimą. Ten paėmę vežimą su arkliais, atvažiavo ir sustojo prie krautuvės. Naujokus pastatė saugoti. Spyglis savo automatą padavė Alfonsui, Klajūnas - Vincui. Išlaužė spyną, prikrovė vežimą. Visą grobį nugabeno į Skersabalio mišką ir paslėpė ten esančiame bunkeryje. Spyglis Alfonsą paliko sargybos eiti, o Dėdė ir Vincą pasiuntė į Juodaraiščio mišką, kur turėjo atsirasti dar pora

Dešinio tėvūnijos partizanų: rengiantis užpulti stribus reikėjo visiems susirinkti krūvon.

Rytą, išlindę iš bunkerio, Spyglis, Klajūnas, Slampa ir Alfonsas irgi patraukė Juodaraistin. Ten drauge su Dėde ir Vincu rado belaukiančius partizanus Vilių ir Smauglį. Su jais buvo Vyčio tėvūnijos kovotojas Švedas ir Spyglio ryšininkas Antanas Šukevičius. Vyrai susipažino su naujokais.

Besišnekant Spyglis paklausė Alfonso:

- Ar Mačiuliukas, tavo bendravardis, užsuka kada į namus?

- Kartais pasirodo. Mačiau ne per seniausiai. O ką?

- Buvau sutikęs. Jis man sakė, kad tave Šilavoto saugumas buvo sulaikęs, bet netrukus paleido.

Alfonsas nustėro, bet susivaldė ir kaip niekur nieko atsakė:

- Šneka, kas ant seilės užaina. O man jis pasakojo, kad Šilavote kelias dienas išlaikė Dėdę ir dar kažkokį partizaną.

- Ką čia šneki, durniau! - ne juokais supykęs, net paraudonijęs pertraukė Dėdę. - Glušas tas tavo Mačiuliukas. Pagausiu, skūrą nulupsiu. Tfu! Vyrai, o mala kaip kaimo bobos. Iš tuščio į kiaurą...

Parūkydami, pagulinėdami, persimesdami žodžiu kitu vyrai laukė. Lėtai slinko valandos. Nenujautė, kad jau paskutinės...

Ryšininkas Antanas Šukevičius buvo drauge su partizanais. Nuėjo į Mieleiškampio kaimą, ūkininko Kazio Bubnio namuose suruošė maisto, atnešė pavalgyti.

Birželio dvidešimt trečiosios popietę partizanai, naujokus palikę stovykloje, kažkur išėjo. Dėdė su ryšininku Antanu patraukė į Senaūčio kaimą, o paskui grįžo stovyklon ir laukė pareinant kitų. Tie parsirado apie vidurnaktį ir, pavargę po klajonių, sukritę miegoti. Įsitaisė po grynų dangumi - naktis šilta, rami.

Naujokai pasisiūlė stoti sargybon.

- Kad nereikia, - aiškino ryšininkas. - Visur ramu, nėra prasmės. Miegokit ramiai.

Senieji partizanai sugulė greta kits kito, šalimais pasidėjo ginklus. Naujokai įsitaisė atokiau, už poros metrų nuo jų.

Dėdė negalėjo užmigti. Jis niekuomet nesiskųsdavo nemiga. Užmigdavo iš karto, miegodavo kietmiegiu, neatsimindavo

net sapnų. Bet šįkart ilgai nesitraukė nepagaunama, neapčiuopiama įtampa. Miškas, partizano prieglobstis, atrodė svetimas, dvelkė grėsme. Ilgai vartėsi, dūsavo. Galvojo apie naują Vincuką, kuris vis stengėsi prie jo laikytis. “Jaunas dar, - galvojo Dėdė, - toks vaikiškai smalsus, viskas jam įdomu, viskas rūpi... Neduokdie kas nors...”

Pagaliau užmigo. Nežinojo, kad visa, kas turėjo įvykti jo gyvenime, jau įvyko.

Sulaukę, kol Dėdė pradėjo lygiai šnupuoti, pusbroliai tylutėliai atsikėlė. Prislinkę pažiūrėjo, ar miega ryšininkas, gulintis atokiau. Antanas miegojo.

Atsargiai surinko ilguosius partizanų ginklus, pasidėjo šalia savęs. Alfonsas paėmė Spygliaus automatą, Vincas - Slampos.

Alfonsas šaudė miegantiems tiesiai į galvas. Šūviai poškėjo vienas po kito.

Trys...

Keturi...

Penki...

Šeši...

Vincas taikėsi į Dėdę. Slampos automatas užsikirto. Skubiai griebė Klajūno ginklą - užsikirto ir tas.

Dėdė kėlėsi, mėgino stotis. Vyko kažkas neįtikėtina, neįmanoma. Skaudžiai nutvilkė neapsakoma baimė. Bėgti, blyksnelėjo galvoje, dumti, kiek kojos neša, kol ne vėlu, kol dar gali suspėti...

Pakėlė galvą. Šalimais stovėjo Vincas, iškėlęs ginklą.

- Vincuk, ar pasiutai...

Sukniubo nuo smūgio - Vincas smogė į galvą automato buožė.

Paskutinės žmogaus buvimo sekundės...

Vincas tvojo dar kartą, dar kartą... Pribaigė Dėdę šūviu.

Aplinkui - negyva, tylu, gūdu. Užduotis įvykdyta.

Ryšininko Antano Šukevičiaus tarp nužudytųjų nebuvo. Jis dingo per susišaudymą.

Pusbroliai paėmė partizanų pistoletus, rastus laikrodžius pasidalijo. Alfonsas nusegė nuo rankų Spygliaus auksinį užsieninės markės laikrodį, Slampos “Pobedą” ir Viliaus

“Molniją”, Vincui atiteko Klajūno užsieninės markės laikrodis ir Dėdės “Zvezda”.

Atminimui... Atminimui žmogaus, kurio priešmirtinis žodis buvo “Vincuk...”

Vincas pasiliko prie nužudytųjų partizanų, o Alfonsas nuskubėjo į Prienus. Nuėjo į konspiracinį butą, kuriame susitikdavo su operatyviniais darbuotojais. Kai pranešė, kad užduotis įvykdyta, į mišką sunkvežimiu nuburzgė būrys kareivių. Ten jie ilgai, smarkiai šaudė, kad užmaskuotų smogikus; paskui surinko nužudytuosius ir sumetė į sunkvežimį. Išvežė į Prienus.

Aktas

1952m. birželio 25 d. Senaūčio k., Prienų r.

Mes, žemiau pasirašiusieji Prienų MGB RS viršininkas majoras Kosinovas, 2-N sk. viršininko pavaduotojas kapitonas Karmaliuginas ir to paties skyriaus vyr. operatyvinis įgaliotinis vyr. leitenantas Bakirovas - surašėme šį aktą, kad 1952 m. birželio 24 d. Prienų miške Senaūčio k. operatyvinė grupė likvidavo 7 ginkluotus banditus.

Nuvykus į įvykio vietą, buvo rasti ir atpažinti šie banditai:

- 1. Tauro apygardos Geležinio Vilko gaujos vadeiva “Spygylis” - Menkevičius Vitas, s. Juozo, g.1930 m., gaujoje nuo 1950 m.*
- 2. “Smauglys” - Bražinskas Vincas, s. Jono, g.1932m., “Spyglio” adjutantas, gaujoje nuo 1950 m.*
- 3. “Vilius” - Kižys Pranas, s. Prano, g.1930 m., Pietų Lietuvos srities vadeivos “Lito” štabo narys, gaujoje nuo 1951 m.*
- 4. “Slampa” - Marčiulaitis Kostas, s. Kazio, g.1933 m., eilinis banditas, gaujoje nuo 1951 m.*
- 5. “Klajūnas” - Banislauskas Albinas, s. Jurgio, g. 1929 m., eilinis banditas, gaujoje nuo 1950 m.*
- 6. “Dėdė” - Navikas Vincas, g. 1910 m., eilinis banditas, gaujoje nuo 1950 m.*
- 7. “Švedas” - Šalčius Antanas, s. Petro, g. 1932 m., eilinis banditas, gaujoje nuo 1951 m.*

Iš nužudytų banditų paimta:

1. Vokiškas automatas	1 vnt.
2. Automatai PPŠ	2 vnt.
3. Automatas PPS	1 vnt.
4. Šautuvai SVT	2 vnt.
5. Vokiškas šautuvas	1 vnt.
6. Rankinis kulkosvaidis	1 vnt.
7. Pistoletas "JT"	1 vnt.
8. Revolveris "Nagan"	1 vnt.
9. Užsieninių markių pistoletai	3 vnt.
10. Granata RPG 42	1 vnt.
11. Diskai RPD	2 vnt.
12. Magazina SVT	5 vnt.
13. Magazina PPŠ	2 vnt.
14. Magazina vokiškam automatui	3 vnt.
15. Magazina PPS	4 vnt.
16. Šoviniai "JT"	210 vnt.
17. Šoviniai 7,62	260 vnt.
18. Užsieninės markės šoviniai	50 vnt.
19. Kišeninis laikrodis "Molnija "	vienas
20. Pinigų iš viso	360 rublių
21. Laikraščių "Partizanas" 27 03 52	37 egz.
22. Laikraščių "Partizanas"	30 egz.
23. Įvairus banditų susirašinėjimas	

Išvardytieji daiktai, vertybės, ginklai ir šaudmenys priduoti į Kauno srities MGB sandėlį; pinigai ir laikrodis priduoti į MGB RS buhalteriją.

Pasirašė: Kosinov, Bakirov, Karmaliugin*

Ištrauka iš Kauno srities MGBV operatyvinio pranešimo Lietuvos TSR Valstybės saugumo ministrui, generolui majorui Kondakovui

...Likvidavus "Spyglio" gaują, iš Marijampolės rajono visiškai išvalyti veikiantys banditai.

Už šios gaujos likvidavimą prašau paskatinti agentus-smogikus "Patriotą" ir "Kaizerį" bei Prienų rajono MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotoją kapitoną Karmaliuginą,

Visi dokumentai knygos autorės versti iš rusų k.

tiesiogiai vadovavusį agentų-smogikų grupei.

1952m. birželio 25 d. Sinicyn

Kauno srities MGB Viršininkas

Saugumas savo agentams-smogikams Patriotui* - Alfonsui Ukui ir Kaizeriui** - Evaltui Gasneriui įsakė ir toliau vaikštinėti po miškus, apsimetinėti partizanais ir stengtis suartėti su Dzūkų rinktinės likučiais. Laikytis versijos, esą Spyglio būrį išžudė Antanas Šukevičius ir dar vienas naujai priimtas, jiems nepažįstamas partizanas. (Antanas Šukevičius slapstėsi nuo saugumo jau nuo 1945 metų. Su partizanais ryšius palaikė, bet jokiam būriui nepriklausė, slapstėsi vienas. Retkarčiais pareidavo namo į Mačiūnų kaimą. 1951 metais buvo sulaikytas, bandytas užverbuoti. Bendradarbiauti sutiko, tačiau paleistas savo įsipareigojimų saugumui nevykdė, slapstėsi toliau.)

Sklido visokių gandų. Žmonės nebežinojo, kuo ir tikėti. Joninių rytą Juodaraiščio apylinkių gyventojai girdėjo smarkiai šaudant. Drioksėjo įvairūs pabūklai. Kai kas matė ir sunkvežimį, vežusį žuvusiųosius į Prienus. Piršosi mintis, kad partizanus išžudė saugumo kariuomenė. Sklido kalbos ir apie Šukevičių - esą jis tai padaręs. O pats Antanas Šukevičius, kuris jau nebegalėjo pareiti namo ir slapstėsi miške, tvirtino matęs savo akimis, kaip partizanus išžudė prieš keletą dienų į būrį priimti naujokai: Vincas ir Alfonsas. Antanas pasakojo, kad tą naktį buvęs drauge su partizanais, tačiau miegojęs atokiau, tad jam pavykę nepastebėtam pasprukti.

Nespėjo žmonės dar atsikvošėti po Juodaraiščio žudynių, neapraudojo dar motinos savo sūnų, - ir vėl šturpi piktadarystė: Mikališkių miške nužudyta jauna mergina. Uogaujant iš krūmų išlindęs vyriškis, peršovęs ją ir dingęs...

Grigaliūniškių kaime gyvenanti Julija Kirvelytė išgirdo baisią žinią: žmonės šnekėjo, jog partizanus išžudė Alfonsas Ukas ir jo pusbrolis Evaltas Gasneris. Mergina tikėjo Evaltu kaip savimi pačia, nė neabejojo, kad jis čia niekuo dėtas.

*** ** LVA, f. K-I, ap.3, b. 1429, 113.**

“Negali būti, tai neįmanoma... Klaida, gal net pačių saugumiečių paskleistas gandas”, - mąstė sunerimusi Julija. Mergina Evaltą mylėjo, dažnai su juo susitikinėdavo. Jam pradėjus “slapsytis”, susitikdavo sutartoje vietoje miške. Ramino save: pamatys Evaltą ir viską išsiaiškins. Iš anksto buvo sutarę susitikti birželio 26-ąją.

Apie vienuoliktą valandą Julija, pasisakiusi motinai, jog eina mėlyniuoti, pintinėle nešina išskubėjo į mišką. Evaltas jau laukė sutartoje vietoje.

Prigludo veidu prie šiurkštaus neskusto skruosto. Jaukia-me stiprių pasiilgtų rankų glėby jos nerimas atslūgo.

- Evaltai, aš taip bijojau... Kaime šneka tokius baisius dalykus...

Ji pakėlė akis ir nustėro - keistas, svetimas pasirodė jai mylimojo veidas.

- Ką, ką šneka? - Evaltas nesusivaldė, skaudžiai sugniaužė jai pečius. - Kas šneka? Sakyk!

“Juk aš dar nieko nepasakiau, - toptelėjo merginai, - o jis jau supyko... Nejaugi tiesa?” - Julija atšlijo, tačiau vyriškis jos nepaleido.

- Sakyk, ko tyli? Kas ką šneka?

- Ko pyksti, aš tik paklausiau... Antanas Šukevičius buvo užsukęs, tai sakė, kad judu su Alfonsu...

- Ką, ką mudu? - ir pats nepajuto, kaip tvojo jai per veidą. Jos akyse pamatė siaubą ir suvokimą. Suprato išsidavęs. Mėgino susitvardyti. Priglaudė Juliją prie savęs.

- Atleisk, nenorėjau. Nervai visai išstampti. Pati pagalvok - kad kiek, ir aš būčiau žuvęs. Laimė, kad mudu su Alfonsu nebuvome tąsyk sykiu su visais. Na, nusiramink.

Julija veržėsi iš vyriškio rankų, skaudžiai gniaužiančių jai pečius. Evaltas suvokė - neišsimeluos. Nutvilkė mintis: “Išduos, tikrai išduos”.

- Ar sakei kam, kad pas mane eini?

- Ne... Niekam. Paleisk mane! Evaltai, kaip tu galėjai!

Mes nežinom ir niekad nesužinosim, ką kalbėjo tą nelemtą dieną Evaltas ir ką jam atsakė Julija. Iš kur mes galim žinoti - juk Julijos ir agento-smogiko Kaizerio susitikimas neaprašytas

jo ataskaitoje saugumui. Mums belieka tik įsivaizduoti nerimo kupiną klausiantį merginos žvilgsnį, siaubą jos akyse, nevilties Šūksnį - "Kaip tu galėjai!", smūgiui iškeltas mylėto žmogaus rankas, prievartaujamos Julijos klyksmą, kurį užspaudė negailestinga žudiko ranka... Ir šūvį. Negailestingą šūvį į savo auką.

Julija dar buvo gyva, bet kažkodėl žudikui nepakilo ranka jos pribaihti. Kodėl - šito mes irgi nesužinosim. Kas jį sulaukė - užsilikusi žmogiškumo kibirkštėlė? Baimė? Gailestis?

Matyt, ta pati galia, neleidusi jam iššauti antrojo šūvio, ir nuvedė jį į kaimą pranešti apie Juliją.

Apie pietus pas Julijos motiną atlėkė persigandusi kaimynė Elzė Vyšniauskienė.

- Bėk greičiau į mišką! Tavo Jultytė prie kvartalinės linijos peršauta guli!

Vyšniauskienė papasakojo: ką tik užėjęs jaunas vyras ir pasakęs, kad Julija sužeista. Prašė pranešti motinai. Vyras, sakė ji, jai nepažįstamas, nematytas.

Juliją rado dar gyvą. Paguldė į vežimą ir tiesiai iš miško nuvežė į Veiverius. Ligoninėje ją apklausę tardytojai tvirtino, kad Julija žudiko neįvardijusi, sakiusi, kad jo nepažįstanti. Iš Veiverių merginą pervežė į Kauną, ten ligoninėje ji ir mirė. Teismo ekspertai nustatė, jog prieš peršaunant mergina buvo išprievartauta.

Julijos motina teigė, esą dukra jai sakė žudiko nepažinusi.

Kažin... Jeigu Julija jį ir įvardijo, motinos lūpos buvo baimės surakintos. O štai kaimynė Elzė Vyšniauskienė prasitarė. Agento Sakalo pranešime Prienų saugumui tvirtinama, kad Elzė Vyšniauskienė jam sakiusi, jog vyriškį, pranešusį apie miške gulinčią sužeistą Juliją, ji pažinusi, tačiau niekam o niekam nepasakysianti jo vardo...

Evalto pusbrolio Alfonso Uko žmona Aldona, saugumo ataskaitose įvardijama kaip agentas Kazlauskas*, kaime pasakojo žinanti, kad Julija buvusi saugumo užverbuota. "Tikriausiai, - sakė Kazlauskas, - ir tą septynetą partizanų bus ji išdavusi, užtat miškiniai ir atkeršijo, nužudė". Tiktai niekas netikėjo tomis kalbomis.

LYA, fK-l, ap.3, b. 1429,121.

Alfonsas Ukas - agentas-smogikas Patriotas ir jo žmona - agentas Kazlauskas tvirtino, kad Evaltas Gasneris birželio 26-ąją praleido jų namuose, visą dieną niekur neišėjo.

Evaltas Gasneris buvo tardomas - po to, kai nuėjo į konspiracinį butą ir pranešė nušovęs Juliją Kirvelytę. Saugumui šis įvykis pasitarnavo - dar tvirtesniais saitais susiejo agentą su darbdaviais. Dabar Kaizeris tarnavo jau ne tik dėl gaunamo atlygio, premijų, bet ir dėl kalėjimo baimės.

Tardymo protokolai Kaizerio nusikaltimo neatspindėjo. Evaltas Gasneris draugavęs su Julija, susitikinėdavę. Turėję susitikti ir birželio 26-ąją, bet jis į sutartą pasimatymą nenuėjęs, nes... pramigęs.

Pailsėti po nuveikto "darbo" saugumas agentams neleido. Jie ir toliau tariamai partizanavo - "slapstėsi" miške, ėjo per kaimus, ieškojo ryšių su partizanais ir užšlavinėjo savo nusikaltimo pėdsakus.

Užėjo jie ir pas Mariją Navickienę, kurią pažinojo - buvo apsilankiusi miške, kai jie davė "priesaiką". Papasakojo savąją versiją: jų būrį užklupusi saugumo kariuomenė, kai kurie žuvę, likusieji slapstosi kas sau. Dėdė, sakė jie, pasprukęs, bet kur jis dabar - jie nežina. Agentai kreipėsi į Navickienę: ar ji negalėtų perduoti laiško partizanui Aidui?

- Nėra prasmės po vieną bastytis, norim prisijungti prie būrio.

- Kad nepažįstu jokio Aido. Pirmąsyk apie tokį girdžiu.

Tik iš baimės ji neriktelėjo jiems: žudikai jūs, ne partizanai! Nuolat ašaras jai išspaudžia nužudytųjų prisiminimas. Ir mišias Plutiškėse už juos užpirkusi buvo, ir namuose visas kaimas rožančių giedojo. O šitie... Kiaulės akis turi, ne kitaip, kad drįsta po kaimą valkiotis...

Užsukdavo jie ir pas kitus Stumenų, Sarginės ir Mačiuoliškių kaimų gyventojus, vis klausinėdami, kas galėtų perduoti Aidui laišką.

Agentas-smogikas Patriotas - Alfonsas Ukas 1952 metų rugpjūčio 8 dieną Prienų saugumui pranešė, kad rugpjūčio pirmąją buvo susitikęs su savo svainiu Vaclovu Straigiu.

Vaclovo Straigio būta labai patiklaus. Nepaisant žmonių šnekų, jam net mintis nekilo, kad Alfonsas Ukas galėtų būti žudikas. Juo labiau neįtarė, kad jo sesuo Aldona, Alfonso žmona, noriai darbuojasi saugumui Kazlauskio slapyvardžiu.

- Na, ar pavyko tau susitikti su partizanais? - pasiteiravo Straigis svainio.

- Visur ieškau, bet kol kas neradau.

- Tai, matyt, šičia jų jau nebeliko, kad nepasirodo, - atsiduso Straigis.

- Klausyk, Vaclovai, turiu prašymą: perduok šį laišką Aidoi.

- Nepažįstu tokio, - nuoširdžiai atsakė Straigis, - galiu perduoti tiksliai Kelmui. Kelmas dažnai pasirodo Mieleiškampyje, pas Vitkauską ateina. O Aido - nežinau.

- O kada jis pas tą Vitkauską ateis? Pats galėčiau susitikti, - teiravosi Alfonsas.

Gal Straigis ir būtų jam pasakęs, bet pats nežinojo.

- O kas jį žino... Vingiuoti partizano keliai.

Rytojaus dieną Patriotas atėjo pas Straigį į namus ir atnešė laišką Kelmui, tačiau Straigis paaiškino:

- Šaukštai po pietų. Jau nesurasiu aš jo. Išėjo iš Balbieriškio girios, anapus Nemuno dabar įsikūrė. Klausyk, Alfonsai, o kur jūs iškrovėt iš kooperatyvo paimtas prekes? Ieškojome ieškojome mudu su Vitkausku, bet niekur neradome.

Alfonsas sakė prekes iškraunant nedalyvavęs, tik žinąs, jog kažkur miške.

- Turėtų netoliese nemažas bunkeris būti. Pas Vitkauską jie medžiagą ruošė, o paskui tos lentos ir blukeliai miške buvo sukrauti. Reikės paieškinti dar. Būtų jums slaptavietė, - tarė Straigis.

Dar papasakojo svainiui Straigis, kad Vitkauskas buvo sutikęs partizanų ryšininką Antaną Šukevičių. Dabar šis Mačiūnų kaime prisilaikęs.

Visą pokalbį su svainiu Patriotas kuo smulkiausiai atpasakojo savo darbdaviams. Saugumo smogikams Patriotui ir Kaizeriui buvo pavesta susitikti su Marčiulaitiene - žuvusio partizano Slampos motina ir jai pranešti, kad jos sūnus, o ir kiti

partizanai žuvo nuo Antano Šukevičiaus rankos.

Prienų saugumo akiratyje dažnai šmėkščiojo itin jiems įkyrėjusių partizanų vardai. Tai - broliai Stanaičiai: Vitas Stanaitis - partizanas Aidas, Pietų srities vado Lito adjutantas, Jurgis Stanaitis - Trimitas ir Albinas Stanaitis - Briedis. Šie Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos kovotojai palaikė artimus ryšius su Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktine. Ketvirtasis brolis Juozas Stanaitis - Liūtas, buvęs Lietuvos kariuomenės leitenantas, žuvo legendiniu tapusiame, dainose apdainuotame Raišupio mūšyje.

Prienų saugumas kaip įmanydamas bandė prisivilioti brolius Stanaičius, net per motiną įkalbinėjo juos legalizuotis. Spėdami, kad Aidas iš brolių tvirčiausias, jį sugauti arba sunaikinti pavedė dviem broliams agentams, kurie sutiko būti smogikais: Granitui ir Perkūnui. Mėgino smogikų grupėn įtraukti ir agentą Balandį - vokiečių Rudolfą Ottingą, tačiau šis būti smogiku kategoriškai atsisakė.

Partizanų ryšininkė Pempė - prieniškė Regina Jančiauskaitė slapstėsi nuo tremties: padirbėdavo tai pas vieną, tai pas kitą ūkininką, o kai visai būdavo striuka, glausdavosi pas partizanus - stovyklose, kartais ir bunkeriuose. Pempė palaikė ryšį tarp Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos ir Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanų. Žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui Spygliui ir jo bendražygiams, ji pasiryžo surasti tikruosius jų žūties kaltininkus.

Retkarčiais Pempė glausdavosi Mieleiškampio kaime pas Bubnius. Kazys Bubnys ir Albina Bubnytė buvo partizanų ryšininkai, energingi jų rėmėjai. Tai partizanai Spyglis, Kļajūnas ir Karaliūnas atvedė Pempę pas Bubnius ir paprašė ją pagloboti. Partizanams žuvus, Pempės ryšiai su Bubniais nenutrūko.

1952 metų rugpjūčio pradžioje Pempė atėjo pas Bubnius. Vakare, besišnekučiuodama su Albina Bubnyte, ji paklausė, ką žmonės šneka apie Spyglio ir jo būrio žuvimą. Gal Albina žinanti, kas iš tikrųjų juos nužudė?

- Daug ką šneka, o žino tik tas, kas matė. Geriau tu rytoj Vaclovą Straigį paklausk, jis pas mus talkoje rugius kirs. Tas tai jau tikrai žino.

Kai talkininkai ėjo pietauti, Pempė kiek atsiliko ir pasuko į kluoną. Netrukus Kazys Bubnys atvedė pas ją Straigį.

- Kas sušaudė? Taigi Antanas Šukevičius ir dar kažkoks naujokas. Abudu buvo saugumo užverbuoti. Alfonsas su Vincu toliau buvo atsigulę, tai paspruko. - Kiek patylėjęs pridūrė: - O ką aš žinau. Tai jie man taip pasakojo. Dabar abudu po mišką maklinėja, pėdas mėto, partizanų dairosi: nori prie būrio prisijungti, nesmagu atskirai.

Vaclovas nuėjo pietauti, o Kazys Bubnys nusijuokęs tarė:

- Taigi, klausyk tu jo. Ims ir išklos teisybę. Vis dėlto švogėris, tai ir dangsto. Alfonsas su tuo Vincu ir nušovė, ne kitaip. Visi tuo įsitikinę. Gal jie Vaclovui taip ir pasakojo, tik neatrodo, kad jis pats tuo tikėtų.

Po rugiapjūtės Pempė iškeliavo savo keliais, o praėjus savaitei vėl užsuko pas Bubnius. Netrukus prisistatė ir Vaclovas Straigis, gyvenęs Bubnių kaimynystėje.

- Regina, Alfonsas ir Vincas su tavim susitikti labai nori. Sako, gal tu juos su partizanais suvestum. Kaip manai, gal atvesti juos čia pas tave?

- Žinoma, atvesk. - Reginai to ir tereikėjo. Savo akimis pamatys, kas per paukščiai.

Vakare Straigis atvedė Patriotą ir Kaizerį. Abu giedojo tą pačią giesmelę, kurią Pempė jau buvo girdėjusi iš Vaclovo: partizanus nužudęs ryšininkas, vardu Antanas, ir dar kažkoks naujokas, jiems nepažįstamas. O jie taip išsigandę, kad bėgę kaip velnias, nešdamas dūšių.

- Slampinėjam dabar vieni, niekaip nesiseka su kitais partizanais susitikti. Gal galėtum suvesti su kuo nors?

- Kad ir pati nežinau, kur jie vaikšto. Jei tik susitiksiu, būtinai perduosiu jūsų prašymą.

Po pokalbio su apsimetėliais Reginai neliko jokių abejonių, kad čia tikrieji žudikai. Ji buvo mačiusi daug partizanų, tačiau šie visai nepanėšėjo į juos nei kalba, nei elgesiu. O ryšininką Antaną Šukevičių Pempė gerai pažinojo, todėl

neįsivaizdavo, kad jis galėtų tapti žudiku.

Panašiai kaip ir Pempė - Regina Jančiauskaitė, tuomet nuo saugumo slapstėsi dar dvi aktyvios partizanų ryšininkės: Liepa - Antanina Kurtinytė, kurios motina buvo ištremta, o trys broliai žuvę, ir Nykštukas - Monika Marčiulynaitė, areštuoto ir mirties bausmė nuteisto partizano Lapino - Stasio Marčiulyno sesuo.

Žuvus Geležinio Vilko rinktinės vadui Spygliui ir paskutiniams Dešinio tėvūnijos partizanams, Pietų srities vadas Litas žūtbūt norėjo pratęsti Dešinio tėvūnijos gyvavimą. Jis pavedė partizanams surasti šias tris besislapstančias ryšininkes ir iškviešti jas su juo susitikti.

Dzūkų rinktinės vadas Kelmas pažinojo Nykštuko motiną. Ją sutikęs, paprašė pasakyti dukteriai, kad ateitų į susitikimą, paskyrė laiką ir vietą. Tačiau Monika pas motiną, kuri irgi gyveno slapstydamasi, nepasirodė. Marčiulynienė, atsitiktinai sutikusi Pempę, papasakojo jai, ką buvo sakęs Kelmas, ir paprašė visa tai persakyti Monikai.

Iki nurodyto laiko Monikos surasti Pempei nepavyko, tad susitikti su partizanais nuėjo ji pati. Rado belaukiantį partizaną Kelmą, kurį gerai pažinojo. Kelmas pavedė jai surasti ne tik Moniką, bet ir Liepą - Antaniną Kurtinytę, ir visoms drauge ateiti į susitikimą.

Sutartą dieną merginos atėjo nurodyton vieton. Jų laukęs partizanas Briedis - Albinas Stanaitis nuvedė jas gilyn į mišką, kur jau rado Pietų srities vadą Litą - Sergiejų Staniškį, Kelmą - Vincą Daunorą, Aidą - Vitą Stanaitį ir Tylą - Petrą Kučinską.

Litas pasiūlė merginoms stoti žuvusių partizanų vieton, toliau pratęsti Dešinio tėvūnijos veiklą. Merginos noriai sutiko: jos ir taip jau gyveno beveik partizaniškai - slapstėsi, nakvodavo tai pas svetimus, tai miške - kur pakliūdavo, maitinosi iš žmonių malonės. Litas čia pat priėmė merginų priesaiką. Liepa, Nykštukas ir Pempė tapo partizanėmis. Dešinio tėvūnijos vadu Litas paskyrė Liepą - Antaniną Kurtinytę. Nykštukas - Monika Marčiulynaitė tapo Liepos pavaduotoja. Pempė - Regina Jančiauskaitė liko eiline partizane. Štai ir visas būrys. Dešinio tėvūnija tebegyvavo.

Ką tik suformuoto būrio partizanėms Litas pranešė, kad Geležinio Vilko rinktinės vadu jis paskyrė Žilviną, kurį merginos jau pažinojo. Paskui Litas prašneko apie žuvusį Spyglį būrį.

- Mūsų pareiga išaiškinti ir nubausti žudikus, - kalbėjo jis.

- O aš jau išaiškinau! - džiugiai šūktelėjo Pempė ir papasakojo apie susitikimą su Alfonsu ir Vincu.

Litas įpareigojo merginas susekti žudikų slapstymosi vietą.

Rugsėjį partizanė Pempė susirgo džiova ir išvyko į Kauną pas gimines, kurie paguldė ją į sanatoriją.

Aidas, susitikęs su Nykštuku, paprašė, kad jodvi su Liepa padėtų įvykdyti užduotį: Litas pavedęs Aidui ir Trimitui nubausti Spyglį būrio žudikus. Sutarė susitikti spalio septintosios naktį Girininkų kaime pas Mockevičių.

Spalio šeštosios pavakare Nykštukas susitiko su Liepa Palių miške ir abi nuėjo pas Mockevičių. Šeimininkas merginas pavalgydino ir apnakvydino klėtyje. Naktį atėjo ginkluoti partizanai Aidas - Vitas Stanaitis ir Trimitas - Jurgis Stanaitis. Visi keturi patraukė į netoliese esantį mišką.

Liepa - Antanina Kurtinytė papasakojo, kad Alfonso Uko žmona su motina ir vaiku gyvena ištremtų Mačiulių ūkyje Stuomenų kaime. Mačiulių sūnus Alfonsas, išvengęs tremties, gyvena Marijampolėje, lanko vairuotojų kursus. Savaitgaliais parvažiuoja į Stuomenų kaimą ir apsistoja pas Joną Slavicką: yra susižadėjęs su Slavicko įdukra Levute Venskūnaite.

Palaukę miške iki spalio septintosios vakaro, sutemus visi keturi leidosi į Stuomenų kaimą pas Slavicką. Užėję pirmiausia pasiteiravo, ar apylinkėse ramu, ar nėra sribų ir kareivių.

- Kol kas negirdėt, - atsakė šeimininkas.

Partizanai paklausinėję sužinojo, kad Alfonsas Mačiulis parvažiavęs prieš porą dienų. Tuomet pas Slavicką jo nerado - kažkur po kaimą vaikštinėjo.

Slavickas partizanus pavalgydino, dar ir pusryčiams duonos, lašinių įdėjo, davė šiltus apklotus nusinešti į mišką - naktys jau buvo gana vėsios.

- Kai tik pasirodys Alfonsas, atsiųskit jį pas mus. Labai jis mums reikalingas. Antosė lauks pamiškėje, prie trikamienio beržo.

Liepa Alfonsą Mačiulį gerai pažinojo - buvo iš gretimo Jasenavos kaimo.

Alfonsas pamiškėje pasirodė spalio aštuntąją.

- Kuriems velniams tu tuos pusbrolius į savo namus įsileidai? - užsipoilė Alfonsą Aidas.

- Tai ar aš juos įsileidau? Valsčius tuos Ukus apgyvendino. Kai tėvus išvežė, ir pats be namų likau. Negi, manai, eičiau per svetimus, jei savo kampą turėčiau.

-Jau tokių šunsnukių tikrai nelaikyčiau, seniai būčiau juos išrūkęs! - karščiaivosi Aidas. - O ar užėini kada į savo namus?

- Užsuku kartais. Sugalvoju kokį reikalą ir užėinu. Kaip magnetas traukia. Nueinu, pasižiūriu, apvaikštau visus kampus.

- Bent tiek gerai. Nueisi ir dabar. Štai tau ginklas, - padavė Aidas pistoletą. - Jei rasi tuos du namie, tai ir nudėk. Mes žinom, kad ir antrasis ten lankosi, net nakvoja. Išpleškink visus, kad nieko gyvo neliktų.

- Ne, vyrai, visų tai jau ne. Katras kaltas - kita šneka. Tik kad aš jų ten nematau: kai nueinu - vien moterys ir vaikas.

- Būk vyras! - drąsino Aidas. - Tuodu rupūžės mūsų šiek tiek miegančius iššaudė. Nusipelnė kulkos. O paskui ateik, mums papasakosi. Mes čia lauksim.

Bekalbėdamas su partizanais Alfonsas užsidegė ryžtu - viskas atrodė labai paprasta. Juk jam patikėta užduotis kilni: nubauti žudikus, savo paties ranka įvykdyti teisingumą. Tačiau išėjus iš miško pasiryžimas ėmė slopti, sukirbo abejonės. Vidinėje švarko kišenėje paslėptas ginklas slėgė nepakeliama našta. Knietėjo sviesti jį pakrūmen ir bėgti kiek kojos neša - nuo tų dviejų žudikų, nuo bėdos. Čia tau ne kokios girtų peštinės, svarstė jis. Anie du irgi ginkluoti, nudės ilgai negalvoję. Jeigu jau septynis nušovė...

Vienintelė vieta, kur jis dabar norėjo atsidurti, - tai pas Levutę. Tad ir pasuko link Slavickų.

Neketino nieko jai sakyti, manė - taip tik pasišnekės ir mintyse atsisveikins. Ką gali žinoti, kuo viskas baigsis. Tačiau ir pats nepajuto, kaip žodis po žodžio viską jai išsipasakojo, net ir gautąjį ginklą parodė. Ir išsyk nukrito akmuo, atlėgo.

O Levutė - nebūtų moteriška - iškart į ašaras.

-Jeigu tau kas atsitiktų, negyvenčiau ir aš... Kaip man - be tavęs? Alfonsėli, pasižadėk, kad šito nedarysi! Dėl mūsų meilės - pasižadėk... Nuodėmė juk... Koks tu jiems teisėjas?

Ramino Alfonsas merginą, guodė.

- Neverk, Levutėle, tik neverk... Aš irgi taip manau - ne man toks baisumas. Nežudysiu aš jų - kaip bus, taip bus.

- Prisiek! - reikalavo mergina. - Prisiek, kad nepakelsi rankos.

- Galiu ir prisiekti...

- Tai prisiek! - O kad Alfonsas vis dar negalėjo apsispręsti, atkakliai kartojo: - Prisiek.

- Prisiekiu. Nežudysiu aš jų, - pagaliau ištarė.

- Žinok, jeigu tau kas nutiktų - aš neišgyvenčiau.

Levutė nurimo, ir Alfonsas pakilo išeiti. Visiškai nieko nedaryti jis neketino: užeis, pažiūrės, ar tuodu niekšai namie. Ir reikalą turėjo - Aldonai Ukienei buvo paskolinęs pinigų. Tai užsuks neva skolos atsiimti.

Skolą Ukienė atidavė, tačiau vyrų nesimatė, tikriausiai nebuvo namie. Pas partizanus Alfonsas nusprendė neiti - juk nieko nesužinojo. Pistoletą paslėpė už Slavicko kluono.

O partizanai, nesulaukdami Alfonso, kitą vakarą vėl atėjo pas Slavickus.

- Na, tai ko nepasirodei? Žinotai, kad mes laukiam.

Alfonsas neturėjo kuo pasiteisinti.

- A, taip išėjo... Paėmiau dėl drąsos ir šiek tiek padauginau. Visai tą jūsų reikalą užmiršau...

- Žioplys! - niršo Aidas. - Greičiau duok šen pistoletą!

Alfonsas pakniopstom nubėgo už kluono, atnešė jį ir atidavė kieme laukusiam Aidui. Slapta džiūgavo atsikratęs keblios užduoties ir ginklo.

Aidas jam prisakė rytojaus dieną vėl nueiti į savo namus ir apsižvalgyti, ar nepasirodė žudikai. Nenuėiti Alfonsas negalėjo - užsitrauks partizanų rūstį. Tačiau kokią priežastį sugalvoti? Bus įtartina, jei ten pasirodys be jokio reikalo.

Po pusryčių Alfonsas išsirengė pas Ukus. Manė, ką nors sugalvos beeidamas. O eiti taip nesinori... Kojos pačios nunešė šonan - užsuko pas Bubnius: kai tėvus išvežė, pas juos

kurį laiką gyveno. Namie rado Bubnienę.

- Alfonsėli, - paprašė moteris, - pasėdėk valandžiukę su vaikais, kol aš sulakstysiu pas Ukus: Aldona mėsmalę pasiskolino ir negrąžina, o man pačiai prireikė.

Alfonsas apsidžiaugė - štai ir atsirado reikalas nueiti pas Ukus.

- Geriau aš pats tau tą mėsmalę parnešiu, ką čia man reiškia.

Mėsmalę paėmė, bet nei Uko, nei Gasnerio vėl neužtiko.

Pas Bubnienę prasėdėjo keletą valandų, sulaukė pietų. Papietavęs išėjo iš Bubnių sodybos ir, žingsniuodamas pro savo tėviškę, pastebėjo pareinančius Uką ir Gasnerį. Alfonsas nuskubėjo miškan - pranešti partizanams, jog žudikai namie.

Bausmės vykdytojai pakilo žygin. Liepa, pasisakiusi, kad jai nutrynė koją, drauge su jais nėjo.

-Jei kas, negalėsiu greitai bėgti, - paaiškino. - Lauksiu jūsų pas Krasnicką.

Alfonsas Mačiulis palydėjo Aidą, Trimitą ir Nykštuką iki tėviškės.

- Vyrai, tai gal aš jau eisiu... Rytoj anksti turiu būti Marijampolėje, kursuose.

- Keliauk sau sveikas! Ačiū ir už tai, ką padarei. Naudos iš tavęs vis tiek jokios, dar apsižliumbsi, - pasišaipė Aidas.

Alfonsas leidosi į kojas - kuo toliau nuo Ukų sodybos. Patraukė link Elzbietiško kaimo - pernaktvos tenai, rytą bus arčiau į Marijampolę. Paėjęs galiuką, išgirdo automato seriją. Netrukus nušvito - apylinkes nutvieskė gaisro gaisai...

Nykštukas ginklo neturėjo. Ji stovėjo sargyboje atokiau namo. Aidas ir Trimitas, ginkluoti automatu, šautuvu ir pistoletais, prislinko prie lango. Blausiai degė palubėje kabanti lempa. Pro langą įžiūrėjo už stalo sėdinčius smogikus.

Aidas pakėlė automatą. Šaudė pro langą. Trimitas apšaudė namą padegamosiomis kulkomis. Namui įsiliepsnojus partizanai skubomis pasitraukė.

Šaudymui nutilus į dangų šovė raketa - viena, antra, trečia... Tai Uko žmona Aldona - saugumo agentė Kazlauskas davė pavojaus signalą savo šeiminiškams.

- Paskubėkim, - paragino saviškius Aidas, - tuoj čia jų bus pilna. Bėgam.

Apsistojų Būdininkų miške.

Operatyvinė suvestinė Nr.256

Spalio 10-osios naktį (...) buvo nužudytas Prienų RS MGB agentas "Patriotas" - Ukas Alfonsas, s. Augusto, g. 1930 m. Plutiškių kaime, Prienų rajone, vokiečių, kilęs iš valstiečių vidutinių, taip pat lengvai sužeista Ukienė Aldona ir uošvė Straigienė Marija, 55 metų. (...) Tuo metu agentas "Patriotas" ir jo pusbrolis agentas "Kaizeris" buvo savo troboje, sėdėjo už stalo ir valgė.

Nežinomi nusikaltėliai priėjo prie namo, netikėtai paleido pro langą automato seriją ir apšaudė iš šautuvo. (...) Agentas "Patriotas" buvo nukautas, jo žmona ir uošvė lengvai sužeistos, o agentas "Kaizeris" pabėgo.

"Patrioto" žmona ir uošvė irgi išėjo iš namų. Nusikaltėliai padegė namą. "Patrioto" kūnas apdegė.

Agentai "Patriotas" ir "Kaizeris" buvo ginkluoti automatais ir pistoletais.

Spalio 9 d. susitikime Prienų RS MGB viršininkas Prilepskij juos perspėjo dėl galimo pasikėsimo į jų gyvybę ir patarė elgtis atsargiai. Tačiau per netikėtą apšaudymą gyvas likęs agentas "Kaizeris" pasirodė esąs bailys, ginklo nepanaudojo ir pirmas puolė iš namo, palikęs automatą. Vykdomė tardymą ir aktyvias čekistines karines operacijas, ieškome teroristų.

Ištrauka iš įvykio vietos apžiūros protokolo

... Uko namų užpuolimo metu pas šį buvo pilietis Gasneris Evaltas, s. Augusto, g. 1929 m., kuriam per apšaudymą nežinomi banditai sužeidė dešinę ranką.

Žuvus agentui "Patriotui" saugumas, norėdamas apsaugoti nuo sunaikinimo agentą Kaizerį - Evaltą Gasnerį, jį areštavo neva kaip įtariamą Julijos Kirvelytės nužudymu. Kaizeris buvo saugomas Prienų kalėjime. Ten jis laiko tuščiai neleidė - dirbo kameros agentu. Vėliau buvo paleistas ir dirbo Prienuose stribu.

Saugumas uoliai rezgė savo tinklus, ir ne kiekvienas į juos pakliuvęs išsipainiodavo. Kai kas ryždavosi pasukti tariamai

lengvesniu keliu, leidžiančiu išsaugoti gyvybę ir išvengti fizinių kančių. Užtat kokia kaina! Išdavystės keliu pasuko ir Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos štabo viršininkas Jovaras* - Albinas Nedzinskas: tapo saugumo agentu Svajūnu. Jovarą suėmė patyliukais, jo areštas buvo laikomas paslapyje. Atsidūręs saugumo rūmuose, netruko parsisamdyti savo buvusiems mirtiniams priešams. Sutartį užanspaudavo keletu išdavysčių. Saugumo “pakrikštytas” agentu Svajūnu, atgavęs turėtus partizano ginklus, Jovaras - jau dviveidis - grįžo pas savo kovų draugus. Saugumo nurodymu veikė su agentu Aru** - Jonu Dabulevičium, kuris apsimetinėjo partizanų, slapyvardžiu Miškas. Porelė vykdė savo “dvasios vadovų” užduotis, atidžiai sekė vienas kitą ir uoliai dirbo išdavikišką darbą.

1952-ųjų pavasarį gausaus informatorių būrio dėka MGB jau žinojo, kad partizanų Pietų Lietuvos srities vadas Litas - Sergiejus Staniškis slapstosi Prienų miškuose; žinojo ir tai, kad Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos kovotojai Aidas ir jo brolis Trimitas rūpinasi Lito apsauga, tiesiogiai bendrauja ne tik su Litu, bet ir su Dzūkų rinktinės vadu Kelmu (Unguriu). Broliai žinojo Lito bei Kelmo slaptavietes, o tuo negalėjo pasigirti agentas Svajūnas - buvęs partizanas Jovaras. Saugumas įpareigojo Svajūną susitikti su Aidu ir Kelmu (Unguriu), kaip nors juos įvilioti į žabangas gyvus; blogiausiu atveju - nužudyti. Svajūnas stengėsi kaip įmanydamas: stropiai perrašinėjo savo ranka saugumiečių paruoštus laiškus ir per ryšininkus, pasirašinėdamas partizano Jovaro vardą, siuntinėjo juos Aidui bei Kelmui (Unguriui).

Atrodė - tikslas jau čia pat, ranka pasiekiamas: Aidas pažadėjo ateiti į susitikimą. Bet išdavikas laukė tuščiai - jis nepasirodė. Tai pasikartojo keletą sykių. Svajūnas nenuleido rankų, ir toliau atakavo Aidą laiškais. Pagaliau Aidas atvyko. Buvo sutarta susitikti Kieliško kaime.

Sutarton vieton Aidas atėjo naktį. Slinko atsargiai, patyliukais, glausdamasis už medžių. Laiku pastebėjo - ne vienas šešėlis

LVA, f. K-I, ap. 3, b. 436, 49

Antanas Žilas. Pasimatymas su “Litu” (“Nematomas frontas”)

gulė ant žolės, o du. Jo lūkuriavo dviese. Aidas apsisuko ir nubėgo. Išdavikai išgirdo tik žingsnius, paties taip ir nepamatė.

Paspruko, vėl pasislėpė girioje... Medžiokliai kantriai laukė kitos progos. Jie buvo pakankamai atkaklūs - laukė, kol auka praras budrumą, kol ją apgaus uoslė...

Pagaliau 1952 metų spalio šešioliktąjį susitikimas vis dėlto įvyko. Svajūnas atėjo su Aru - Jonu Dabulevičium, o Aidą atlydėjo brolis Trimitas - Jurgis Stanaitis ir partizanas Garsas - Stasys Babarskas.

Agentai tikėjosi Aidą į susitikimą ateisiant su Kelmu (Unguriu). Buvo pasirengę su jais susidoroti. Pamatę, jog Kelmas neatėjo, o Aidą atlydėjo pora partizanų, nusprendė palaukti patogesnio momento. Baiminosi išsiduoti: jei besigrumiant vienas kuris partizanas paspruktų, išaiškėtų tikrieji apsimetėlių kėsiai. O taikiai išsiskyrę galėtų tik sustiprinti bepašlyjantį partizanų pasitikėjimą.

Per susitikimą Aidas buvo santūrus, į atviras šnekas nesileido. Kiek pasikalbėjus Aidas su Trimitu pasišalino, o nieko neįtariantis Garsas pasiliko su agentais. Tuodu netruko Garsą - Stasį Babarską - nuginkluoti ir surištą perdavė netoliese lūkuriausių saugumiečių, atlydėjusių Arą ir Svajūną, grupei.

1952 metų spalio dvidešimtosios pavakare broliai Aidas ir Trimitas užsuko į Norkūnų kaimą pas Stasį Petrašką, tikėdamiesi pavakarieniauti ir šiltai pernaktuoti. Palikęs ginklą priemenėje, Aidas išėjo pasidairyti į kiemą. Trimitas, automatą ir kepurę pasidėjęs ant lovos, įsitaisė prie stalo.

Aidas kieme užtruko - priėjęs prie būdos šnekino, glostė šuniuką. Išgirdęs atidardant vežimą, skubiai užsislėpė už tvarto.

Vežimas įsuko į Petraškos kiemą. Neprašyti svečiai - Balbieriškio MTS laikraštėlio redaktorius, politinio skyriaus darbuotojas Vytautas Botyrius ir jo pavaduotojas Petras Makutėnas pasuko trobon. Netikėtai užkluptas Trimitas nesutriko. Botyriui betraukiant iš dėklo pistoletą jis galvotrūkčiais puolė prie durų, atstūmė atvykėlius, nėrė kieman, įšoko į stovintį prie vartų vežimą ir pavarė arklius. Botyrius šaudydamas bėgo

iš paskos. Makutėnas čiupo partizano paliktą automatą, leidosi paskui bėglį. Trimitą kliudė kulka, griebėsi už šono, bet vadelių nepaleido.

Aidas, pasislėpęs krūmuose gale tvarto, stebėjo, kas vyksta kieme. Jeigu būtų ginkluotas, gelbėtų brolių, nukautų jei ne abu, tai bent vieną užpuoliką. Tačiau automatas liko priemenėje. Vylėsi, jog važiuotam broliui pavyks pasprukti.

Trimitas plakė arklius, vežimas šokinėte šokinėjo, tolo nuo persekiotojų. Tuodu puolė prie pievoje besiganančių arklių ir vijosi raitomis.

Temo. Daujotiškių kaime Trimitas iš vežimo išlipo - tikėjosi, jog pavyks sumėtyti pėdas. Gal ir būtų pavykę, jeigu ne žaizda.

Botyrius ir Makutėnas apie susidūrimą su partizanais pranešė Prienų saugumo Balbieriškio skyriui, o patys ieškojo toliau. Netrukus jiems į pagalbą atskubėjo Prienų MGB 2-N skyriaus viršininko pavaduotojo kapitono Karmaliugino vadovaujama operatyvinė grupė su šunimis.

Šunys Trimitą susekė. Surado jį pirmą valandą nakties tame pat Daujotiškių kaime. Paėmė dar gyvą. Sunkiai sužeistas, šunį sužalotas, saugumiečių suspardytas partizanas mirė vežamas į Kauną.

Žuvo Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanas Trimitas - Jurgis Stanaitis, drauge su broliu Aidu keršijęs Spygliaus būrio kovotojų žudikams Patriotui ir Kaizeriui.

Aido persekiotojai taip ir nepastebėjo. Šunys jo pėdsakų neaptiko.

Ne kažin kokius kalnus tegalėjo nuversti Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanės Liepa, Nykštukas ir Pempė, tačiau merginos darė viską, ką galėjo : platino atsisaukimus, pogrindžio laikraštėlį "Partizanas", palaikė ryšį su kitais kovotojais, stengėsi įtraukti pogrindžio veiklon naujų žmonių.

Tą dieną, kai Liepa - Antanina Kurtinytė buvo paskirta Dešinio tėvūnijos vade, Litas nurodė jai konkrečią užduotį:

surasti pagrindžio spaudos darbuotoją Vincą Adomėną, straipsnius pasirašinėjantį A. Uosio slapyvardžiu (žuvus Spygliaus grupei, Lito ryšiai su juo buvo nutrūkę), ir perduoti jam Lito siunčiamą paketą. Buvo žinoma, kad Adomėnas mokytojauja Skriaudžių mokykloje, tad ir gyventi, sakė Litas, turėtų kur nors netoliese.

Liepa kreipėsi į Grigaliūnų kaimo gyventoją Petrą Kazlauską, partizanų rėmėją bei ryšininką. Kazlauskas siuvėjava: pataisydavo, palopydavo apdilusias, kulkų prakiurdintas partizanų uniformas, ne vieną ir naują buvo pasiuvęs. O kas, jeigu ne siuvėjas geriausiai pažįsta aplinkinių kaimų gyventojus? Liepa neapsiriko - Petras Kazlauskas pažinojo Adomėną, gyvenantį Baltreliškių kaime. Liepos prašomas siuvėjas sutiko Adomėnui pranešti, kad Litas siunčia ryšininkę, norinčią su juo susitikti.

Paskutinius savo straipsnius Adomėnas birželio pradžioje buvo davęs smogiko Patrioto ir Kaizerio nužudytiems partizanams. Dabar baiminosi, kad naujas, nepažįstamas žmogus gali būti provokatorius, todėl su ryšininke susitikti atsisakė.

- Su partizanais nieko bendro neturiu, tad ir su jū ryšininke nėra ko kalbėti, - sakė jis Kazlauskui.

Tačiau Liepos būta atkaklios - negi ji nesusidoros su tokia paprasta užduotimi? Kitą dieną ji paprašė Kazlauską dar kartą nueiti pas Adomėną.

- Tu gi mane pažįsti, Petrai. Pasakyk jam, kad esu sava, ne provokatorė. Pasakyk, kad labai reikia.

Kazlauskui patikinus, kad mergina - partizanė, Adomėnas pasidavė. Su Liepa susitiko Grigaliūnų kaime. Litas siuntė laikraštėlį "Partizaną" ir laišką, kuriame rašė, jog ši ryšininkė yra visiškai patikima. Adomėnas perdavė straipsnį partizanų spaudai. Po kiek laiko, Kazlauskui pakvietus, juodu vėl susitiko toje pačioje vietoje. Trečią kartą Liepa pati atėjo į Adomėno namus, bet tąsyk jis straipsnio parašęs nebuvo ir nieko jai neįdavė.

Lito užduotis Liepa vykdė. Per kitą susitikimą iš vado ji gavo ne tik paketą, kurį vėl nunešė Adomėnui, bet dar ir trisdešimt laikraštėlio "Partizanas" egzempliorių bei keliolika atsišaukimų:

Mūsų surinktos apie Tamstą žinios liudija, kad Tamsta ne visada elgies, kaip geram lietuviui dera elgtis. Pasitaiko, kad Tamsta nusikalsti prieš lietuvių tautą - per daug pataikauji okupantui.

Į Tamstą kreipiamės kaip į to paties lietuviško kraujo brolių ar sesę. Mes trokštame ir siekiame, kad kiekvienas lietuvis sulauktų laisvės, nesuteptamas savo sąžinės niekšingai talkindamas okupantui. Mes nelaukiame amerikonių, kaip ir Tamsta, bet laukiame laisvės, kada tėvynėje bus sustabdytas bet koks teroras ir kada be baimės gausime dirbti savo ir savo artimųjų gerovei. Neapsirik Tamsta, ta laisvė ateis, nors bolševikai ir bando stropiai šią viltį pavergtųjų tarpe numarinti. Neužsitrauk Tamsta prakeikimo ir keršto vietoj ateinančios visokeriopos laisvės.

Tamsta mūsų organizacijos sekamas ir Tamstos nusikaltimai prieš Lietuvos gyventojus registruojami. Prašome Tamstą susivaldyti! Nes kitokių atvejų mūsų apsilankymas pas Tamstą nieko gero nežada.

Pasilikime ištikimais Lietuvos vaikais!

Partizanai

Žiūrėk, koks kolchozo ar apylinkės pirmininkas, sekretorius rytą ir atranda ant durų priklijuotą lapelį. Tokiems - kas, nusikeikė, nuplėšė ir neša saugumiečiams. Tačiau pasitaikydavo, kad atsišaukimai "papuošdavo" ir eilinių kaimo gyventojų, pataikaujančių sovietų valdžiai, duris, - tarsi įspėjimas: saugokis čia gyvenančio! Apie tokius tuoj pasklisdavo tylus garsas - niekur apie tai viešai lyg ir nešnekėdavo, tačiau sužinodavo visi.

Laikraščius merginos platindavo patikimiems žmonėms. Spaudos Liepa gaudavo per kiekvieną susitikimą su Litu. Į susitikimus eidavo drauge su Nykštuku. Litą dažniausiai lydėdavo Aidas, Briedis ir Kelmas (Ungurys). Kartą buvo atėjęs Žilvinas - Algis Šermukšnis, kurį Litas merginoms pristatė kaip Geležinio Vilko rinktinės vadą.

Nužudyti, sugauti, išduoti, o kai kurie net ir užverbuoti saugumo... Miškuose jau tik kur ne kur klaidžioja užsilikę partizanai. Jiems, be abejo, norėjosi, kad jų gretos pasipildytų, tačiau

miškan pasitraukdavo tik visai jau bėdos prispirti žmonės. Nebuvo prasmės... Nebuvo tikėjimo, kad pasipriešinimas įveiks sovietinį okupantą. Tad besislapstantis Stuomenų kaimo gyventojas Juozas Vitkauskas Liepai buvo tikras radinys. Juozas mokėsi Marijampolės gimnazijos devintoje klasėje. Sulaukęs šaukiamojo amžiaus slapstėsi, kad nebūtų paimtas į kariuomenę. Liepa - Antanina Kurtinytė ėmė jį įkalbinėti pasitraukti į mišką. Juozas abejojo, sakėsi turįs pagalvoti, tačiau po savaitės pranešė Liepai, jog nusprendęs tapti partizanų.

Liepa, nuėjusi į Mačiuliškių kaimą pas Vincą Lanauską, kurio namuose buvo prisiglaudusi Nykštukas, bendražygei papasakojo, kad jai pavyko prikalbinti Juozą Vitkauską pasitraukti į mišką. Tačiau kol kas, sakė Liepa, jis dar turi pasislapstyti, kol ji susitiks su partizanais ir sutars, kad jie priimtų jį į būrį. Abidvi merginos ėmė prašyti Lanauskus, kad leistų Juozui keltą dienų pabūti jų namuose.

Lapkričio pradžioje Liepa ir Nykštukas susitiko su Aidu ir pranešė, kad Juozas Vitkauskas laukia, kuomet bus priimtas į būrį. Aidas pasakė pats ateisias jo pasiimti.

Išsivedė Juozą lapkričio 24-ąją.

Rytą Juozas paprašė Lanauskų Albinuko:

- Žiūriu aš į tavo akordeoną... Rankos niežti, kaip norisi pagroti. Ar galiu?

- Imk ir grok. Tai Vėjelio akordeonas. Tas kai paimdavo į rankas, tai nors verk. Atidavė jį man prieš pat žuvimą. Sakytum nujautęs mirtį būtų, - prisiminė Albinas.

Ir Juozas užgrojo. Ringavo, pynė melodiją po melodijos. Toks jis, susikaupęs, liūdnas, nepajėgiantis atplėšti rankų nuo instrumento, liko visam laikui Albino atmintyje.

Begrojanč pasirodė ir Aidas su Nykštuku. Liepa jau buvo areštuota.

- Tavęs atėjom, - pasakė Aidas. - Nepersigalvojai?

- Tai ne... Jau ir su muzika atsisveikinau. Kas žino, gal pasikutinį kartą grojau...

Aidas su Juozu ir Nykštuku nuėjo pas Lanauskų kaimyną Andrių Tomkų.

Kitą rytą Lanauskų ir Tomkų sodybas apsupo saugumo

kariuomenė. Tomkaus namus krėtė gana paviršutiniškai - kluone tik pasilypėję kopėčiomis apžvelgė šalinę, tad ir nerado šienan įsiraususių, be kvapo tūnančių partizanų.

1952 metų spalio pabaigoje areštavo Mieleiškampio kaimo gyventojus Kazį Bubnį ir Albiną Bubnytę - Dešinio tėvūnijos partizanų ryšininkus ir rėmėjus. Apie jų veiklą agentai Patriotas ir Kaizeris jau seniai buvo papasakoję savo "krikštatėviams", bet kol jie vaidino partizanus, buvo baiminamasi, kad tų žmonių areštas agentų nedemaskuotų. Tačiau žaidimui netikėtai nutrūkus širma jau nebebuvo reikalinga. Prasidėjo "intymūs" pokalbiai saugumo rūmuose.

1952 metų lapkričio septintąją Stuomenų kaime pas Antaną Pažerą apsilankė Prienų saugumo leitenantas Bakirovas ir trys stribai. Partizanė Liepa ramiai žingsniavo pro Pažeros sodybą. Pamačiusi iš trobos išeinančius ginkluotus vyrus, mergina apsigrėžė ir leidosi tekina atgal. Krepšį, kurį nešėsi rankoje, numetė už šiaudų krūvos prie Pažeros kluono.

Saugumiečiai moterį pastebėjo.

- Stok! Stok! Šausiu! - išgirdo Liepa, tačiau bėgo tolyn. Sustojo tik šūviams supoškėjus.

- Kas tokia? Iš kur? Kodėl bėgai?

Sulaikytoji pateikė dokumentą: Magdė Baranauskaitė, gyvenanti Sarginės kaime.

Kol Bakirovas vartė laikinąjį asmens pažymėjimą, stribai spėjo aptikti pakluonėje numestą aptriušusį krepšį, kuriame sutilpo visas varganas partizanės turtelis: vazelinas, dvi ritės siūlų, adata, buteliukas vaistų, ritinėlis marlės, šukos, dvi dėžutės batų tepalo ir lietpaltis. Be šių Bakirovą nelabai dominančių smulkmenų, krepšyje buvo ir kur kas įdomesnių dalykų (surašyta akte):

- 1) 40 egz. laikraščio "Partizanas";
- 2) paketas, ant kurio pieštuku užrašyta: Nr.453;
- 3) 12 egz. blankų, skirtų patvirtinti, kad įvardytas asmuo davė partizanams maisto produktų;
- 4) 2 egz. blankų, skirtų patvirtinti, kad įvardytas asmuo parėmė partizanus pinigais;

5) keletas lapelių su ranka įrašytomis partizanų dainomis;

6) kišeninis žibintuvėlis.

Kišeninį žibintuvėlį Bakirovas irgi laikė ne buitiniu reikmeniu, o nusikalstamos veiklos priemone.

Sulaikytoji atsidūrė Prienų saugume.

Liepa desperatiškai bandė išsisukti, sakėsi krepšio akyse nemačiusi, maža kas galėjęs jį numesti. Tačiau "poveikio priemonės" buvo kur kas stipresnės už gležną merginos kūną... O kai buvo priversta prisipažinti, kad ji ne Magdė Baranauskaitė, o Antanina Kurtinytė, gimusi 1930 metais Jasenavos kaime, kelio atgal jau nebebuvo: taigi čia sena jų pažįstama! Jau du kartus buvo sulaikyta, ir abu kartus dėl sribų žioplumo pabėgo. Tarsi replėmis, žodis po žodžio, tačiau ištraukė saugumiečiai visą liūdną merginos gyvenimo istoriją.

Antaninos tėvą besitraukdami vokiečiai su arkliais ir vežimu išvarė pastotėn. Šeima jo daugiau nebematė ir nieko apie jį nesužinojo. Motiną ištrėmė 1948-ųjų pavasarį. Brolis Klemensas, gimęs 1920 metais, Lietuvos kariuomenės leitenantas, per karą tarnavęs Plechavičiaus armijoje, pokariu mokytojavęs Plutiškėse, buvo nušautas per gaudynes. Brolis Leonas, gimęs 1928 metais, nenorėjęs tarnauti sovietų kariuomenėje, pasitraukė į mišką ir tapo partizanu Jaunučiu. Žuvo 1950-aisiais. Brolis Kazys, gimęs 1922 metais, - partizanas Ažuolas, žuvo 1952-ųjų sausį.

Porą savaitių po Liepos suėmimo buvo ramu, o paskui pilte pasipylė areštai. Remiantis Antaninos Kurtinytės parodymais buvo areštuoti ir drauge su ja teisiami devyni asmenys: Romutė Gumauskaitė, Vincas Lanauskas, Vincas Adomėnas, Petras Kazlauskas, Antanas Samsonavičius, Petras Krasnickas, Alfonsas Mačiulis, Marytė Banislauskaitė ir Antanas Juodsnukis.

Pirmiausia areštavo Romutę Gumauskaitę, kuri laikinai buvo prisiglaudusi Vinco Lanausko namuose. Mergina slapstėsi nuo 1947 metų liepos; tuomet saugumiečiai Gumauskų namuose užklupo septynetą partizanų. Trys jų besigindami žuvo. Romutės tėvas Antanas Gumauskas, sesuo Julija ir brolis Vytautas - rezervinio partizanų būrio skyrininkas Musė kalėjo

lageriuose. Brolis Algimantas - partizanas Balandis žuvo 1951 metais. Partizanas brolis Petras - paimtas gyvas, nuteistas. Motina slapstėsi.

Lapkričio 25-osios rytą į Lanauskų namus įvirto saugumiečių būrys. Atmestinai apžiūrėję trobesius, pareikalavo visų namuose esančių žmonių dokumentų. Šešiolikmetė Romutė dokumentų neturėjo. Lanauskai aiškino, esą ji giminaitė, atėjusi jų aplankyti. Saugumiečiai nepatikėjo, Romutę išsivedė į Igliauką. Igliaukoje mergina buvo atpažinta: būtent Romutės Gumauskaitės ir ieškota.

Lapkričio 26-ąją - pirmasis tardymas Kaune. Tardoma Romutė laikėsi tvirtai, saugumiečiams nepavyko iš šešiolikmetės išpešti nė vieno naujo vardo. Mergina tvirtino tikrai susitikinėjusi su broliais partizanų stovyklavietėse. Kaltinamojoje išvadoje pateikta vien merginos veikla: susitikinėdavo su nacionalistinės gaujos dalyviais; informuodavo juos apie karinių grupių pasirodymą gaujos veikimo rajone; perdavinėdavo banditų korespondenciją jų ryšininkams; tvarkydavo banditų kapus; dalyvavo užminuojant vieną kapą Mikališkių kapinaitėse ir dėl to, sproguš minai, žuvo trys MGB darbuotojai; drauge su Antanina Kurtinytę rašė antisovietinius atsišaukimus.

Lapkričio 25-ąją saugumiečiai išsivedė Romutę Gumauskaitę, o kitą dieną Lanauskų sodybą vėl užplūdo kariuomenė. Kad niekas neišeitų iš namų, juos smaigstyte apsmaigstė kareiviai. Nieko gero tai nežadėjo.

Saugumiečiai ėmėsi kratos. Jiems pasirodė įtartina, kad vienoje sodyboje - du gyvenamieji namai. Šeimininko paaiškinimas, kad senojoje troboje gyvena Lanauskienės sesuo, jų nepatenkino. Spėdami, kad po tuo trobesiu gali būti užmaskuotas bunkeris, saugumiečiai įsakė šešiolikmečiui Lanausko sūnui Albinui plėšti grindis. Senos, sutrūnijusios grindlentės nuo laužtuvo ir kirvio smūgių lūžo, trupėjo, aižėjo, aplinkui stypsojo ginklus atkišę kareiviai ir smaigais vis badė po grindimis atidengiamą saugiai gyvenusių pelių urveliais išraižytą žemę. "Va jums bunkeris, šekit, pasprinkit!" - niūriai šaipėsi mintyse Albinas, priverstas savo rankomis niokoti gimtus namus.

O kaip mielai jis pasisukiotų su laužtuvu - stribams per kažergas, per kažergas...

Bunkerio po grindimis nerado, ten jo ir nebuvo. Temstant krėtėjai išsinešdino, bet pasala pasiliko. Matyt, dar ne viskas... Sodyboje tvyrojo siaubas.

Lapkričio 27-osios rytą visa krėtėjų komanda vėl sugrįžo sodybon. Šįkart saugumiečius lydėjo sėkmė - senosios trobos pasienyje stovinčioje spintoje aptiko tikrą lobį: įvairių medicinos prietaisų, instrumentų ir kone trisdešimties pavadinimų vaistų. O po jais - Lietuvos Vytį, kuris tuoj pat, nespėjus net įrašyti į aktą, pradingo; tai Albinas nutaikęs progą nugvelbė jį ir pasikišo po marškiniais. Relikvija, išsaugota iki šių dienų, dabar kabo garbingoje vietoje Albino Lanausko namuose.

Sėkmės paskatinti krėtėjai uoliai darbavosi toliau. Galop pasiekė tikslą: surado bunkerį. Jis buvo įrengtas po arklide. Tai buvo dviejų metrų aukščio, dviejų pločio ir trijų ilgio patalpa su dviem ventiliacijos angom ir gultais keturiems žmonėms. Vincas Lanauskas suprato: dabar jau viskas, po gyvenimo.

Kaip surašyta akte, bunkeryje buvo rasta:

1. Užsieninių prieštankinių minų	9 vnt.
2. Rankinių prieštankinių granatų	6 vnt.
3. Rankinių granatų	2 vnt.
4. Vokiškų šovinių	537 vnt.
5. Rusiškų šovinių	61 vnt.
6. Šovinių prieštankiniam vokiškam šautuvui	1 vnt.
7. Detalių vokiško kulkosvaidžio spynai	2 vnt.
8. Įvairių šautuvų užraktų	5 vnt.
9. Kodų knygelė (keturių lapų)	1 vnt.
10. Metalinis antspaudas pasams antspauduoti	1 vnt.
11. Įvairių dokumentų.	

Viename akte krėtėjai smulkiai išvardijo rastus medicinos prietaisus bei vaistus, kitame aprašė bunkerį ir visa, kas jame buvo. Sprogmenų saugoti paliko sargybinių, o bunkeryje rastus dokumentus atsinešė į virtuvę ir pasidėjo ant palangės. Albinas pamatė, kaip viryklę kūrenančios jo motinos ranka atsargiai slenka prie gulinčių ant palangės popierių. Vaikiną apėmė

baimė, siaubo išplėstomis akimis žiūrėjo jis į motiną, žvilgsniu tarsi šaukdamas: “Ne, mama, ne!” Ir motina, pajutusi sūnaus baimę, nuleido ranką. Ir sūnus, ir motina suvokė, kuo baigtusi josios impulsyvus veiksmas...

Vincą Lanauską išsivarė į Igliauką. Motina įspėjo vaikus:

- Tik neverkit, nevalia jiems matyti mūsų ašarų. Ir tėvo negraudinkit.

Namuose dar paliko pasalą: gal kas ateis, gal įklius į saugumo tinklus.

Lapkričio 28-ąją vėl atbrazdėjo būrys saugumiečių: apsižiūrėjo, kad liko neiškrėsta kalvė, stovinti atokiau nuo sodybos. Be to, buvo gautas paliepimas sunaikinti bunkeryje rastus sprogmenis.

Kalvėje saugumiečiai aptiko 1952 metų kovo mėnesio laikraštėlį “Partizanas”.

Minas ir granatas gabeno sprogdinti į laukus. Vieni sprogdino, kiti registravo. O baigėsi tuo, kad sprogdintojams pritrūko dviejų granatų: prisitaikę jas nugvelbė Lanauskų vaikai...

Pasalą sodyboje laikė iki gruodžio penktosios. Niekas neatėjo, niekas neįkliuvo. O ir kas eis - sprogdinimo garsas toli buvo girdėti, o žinia apie įvykius Lanauskų namuose pasklido dar plačiau.

Saugumiečiai, atvykę paleisti budinčių pasaloje, susprogdino ir dvi “užsilikusias” granatas. Atsivežė iš Marijampolės ir paėję už krūmų susprogdino. Surašė aktą. Lanauskienės paklausė:

- Girdėjai, kaip sprogdinom?

- Girdėjau.

- Tai pasirašyk.

Gruodžio aštuntąją aprašė Lanauskų turtą.

Lapkričio 28 dieną Vincą Lanauską tardė jau Kaune. Tardomas jis tvirtino bunkerį įrengęs dar 1944 metais slapstytis dviem iš vokiečių nelaisvės pabėgusiems rusams. Dar esą jame slapstęsis toks Neverauskas, vokiečių ieškomas komunistas. Šeimynykščiai nieko apie bunkerį nežinoję. Žinojęs tik vienas kaimynas, kuris yra ištremtas. Tai jis ir bus papasakojęs

apie bunkerį “banditams”: 1949 metų pabaigoje Dešinys, Robinzonas, Žvalgas ir dar vienas atėję ir pareikalavę parodyti bunkerį - atseit kaimynai pasakę, kad Lanausko sodyboje jis yra. Pradžioje gynėsis, o paskui ir parodęs - iš baimės, su šautuvais buvę. Jie tą bunkerį susiremontavę ir retsykais pagyvėdavę - tai vieni, tai kiti.

Vincas Lanauskas tardomas minėjo vien tuos kaimynus, kurie buvo ištremti, ir tuos partizanus, kurie buvo jau žuvę. Jei-gu jį tardęs saugumo leitenantas Pavlovas būtų atidžiau išigilinęs, pasiklausinęs saugumo operatyvinių darbuotojų, būtų sužinojęs, kad 1949-ųjų pabaigoje Dešinys jau niekaip negalėjo apsilankyti Lanausko namuose: jis žuvo 1949-ųjų gegužės mėnesį.

Nors Pavlovas ir turėjo didelį poveikio priemonių arsenalą - ir kumščius, ir paslaugų, visom keturiom puolanti į talką vertėją Ivanauską, ir parankinius kerziniais batais, ir kankinimo įrankius, - smulkus, nedidukas, nebe pirmos jaunystės suvalkietis ūkininkas, palaikomas tik savo valios ir neapykantos priešui, pasirodė besąs stipresnis. Vienu tarpu manė - jau nebeištvers. Leisgyvis gulėjo ant šaltų kameros grindų tai praradamas, tai vėl atgaudamas sąmonę. Tuomet jį aplankė vaizdinys: atsivėrė kameros durys ir vidun įžengė jo miręs tėvas.

- Laikykis, Vincai, - ištarė tėvas. - Jau nebeilgai.

Vaizdinys suteikė jėgų.

To, ką saugumas jau buvo sužinojęs iš Antaninos Kurtinytės, Vincas Lanauskas neneigė, prisipažino. Jam pateikiami kaltinimai: Vincas Lanauskas, slapyvardžiu Miškinis, nuolat bendravo su nacionalistinės gaujos dalyviais, slapstė juos savo sodyboje įrengtame bunkeryje, parūpindavo jiems produktų. 1952 metų spalio mėnesį padėjo nugabenti banditams kulkosvaidį ir šovinius, kuriuos į jo namus atnešė Antanas Samsonavičius. Vincas Lanauskas kulkosvaidį perdavė Antaninai Kurtinytei. Lanausko namuose Antanina Kurtinytė ir Romutė Gumauskaitė rašė antisovietinius atsišaukimus. Lapkričio mėnesį Lanausko namuose slapstėsi Kurtinytės į gaują užverbuotas Juozas Vitkauskas.

Tik tiek. Tardytojams nepavyko sužinoti, kad bunkerį

Lanausko namuose kuopos vadas Dešinys su savo bendražygiais įrengė 1947-aisiais, o paskutiniai partizanai iš jo išsikėlė 1952-ųjų pavasarį. Partizanams visuomet būdavo atviro Lanauskų namų durys. Kas rytą Lanauskienė nešdavo į bunkerį garuojančius pusryčius, o vakarienį audavo partizanai dažniausiai drauge su šeimyna. Lanausko sūnus Albinas buvo patikimiausias partizanų ryšininkas. Partizanų vadovybė Vincą Lanauską apdovanojo III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi.

Viso šito tardytojams išmušti nepavyko.

Grigaliūnų kaimo gyventoją Petrą Kazlauską, siuvėją, Kazlų Rūdos saugumiečiai išsivežė iš namų lapkričio 28-ąją. Tą pačią dieną jis buvo nugabentas į Kauną. Per kratą nieko nerasta.

Iš Antaninos Kurtintytės parodymų saugumas jau žinojo, kad Petras Kazlauskas suvedė Kurtintytę su Vincu Adomėnu. Tardomas Kazlauskas prisipažino bendravęs su partizanais nuo 1946 metų. Atlikinėdavęs įvairias partizanų pavestas užduotis. Jų prašomas ne kartą susitikęs ir su Adomėnu. Lydėjęs į Adomėno namus Tigrą - Bronių Kazakevičių, vėl nešęs Adomėnui Tigro laišką, o iš Adomėno gautą atsakymą perdavęs Tigrui. 1950 metais suvedęs su Adomėnu partizanus Spyglį ir Balandį, kurie prašėsi su juo supažindinami. Adomėnas su partizanais susitikti atsisakinėjęs, bijojęs provokacijų, tačiau, Kazlausko patikintas, kad tai ne saugumo siunčiami žmonės, o tikri partizanai, pradėjęs su jais bendrauti. Kartą Kazlauską aplankę Spyglis ir Kurtas, perdavę nunešti Adomėnui anglų kalba išspausdintą Trumeno kalbą - sveikinimą lietuviams emigrantams - ir dar keletą tekstų. Jie prašė, kad Adomėnas visa tai išverstų į lietuvių kalbą. Vėliau Trumeno kalbos vertimą Kazlauskas perdavęs Spygliui. Korespondenciją nešiodavęs dažnai. Kartą iš Adomėno paimtą paketą perdavęs Romutei Gumauskaitei.

Petras Kazlauskas prisipažino paėmęs iš ūkininko Antano Juodsnučio tris šimtus šovinių ir perdavęs juos partizanams. Padėjęs partizanams įsigyti radijo aparatą. Sakėsi eidavęs visur, kur tik jį partizanai siųsdavo, kur, pas ką - jau neatsimenąs.

Vincas Adomėnas gyveno Baltreliškių kaime, dirbo Skriaudžių septynmetės mokyklos mokymo dalies vedėju. Lapkričio 27 dieną jis buvo skubiai iškviestas į Kazlų Rūdą. Įsakyta prisistatyti rajono partijos sekretoriui - esą renkama pedagogų grupė, kuri tikrins rajono mokyklų darbą.

“Komandiruotė” užsitęsė. Savaitę laiko namiškiai apie Adomėną neturėjo jokių žinių. Gruodžio trečiąją namuose buvo atlikta krata. Per kratą paimti “nusikalstamos veiklos” įrodymai: radijo aparatas “Philips”, žmonai rašytas laiškas, Vinco Adomėno parašytų ir “Vaidilos” teatre pastatytų pjesių “Svetimos plunksnos” ir “Balta obelėlė” programos. Tačiau kluone saugumiečių laukė kur kas didesnis laimikis: pasieny po akmeniu glūdėjo užlakuotas butelis, o jame - pažymėjimas, kad laisvės kovotojų talkininkas A.Uosis (Vincas Adomėno slapyvardis) už darbą pagrindžio spaudoje ir talkininkavimą kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo yra apdovanojamas III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. Netikėtas radinys smarkiai pradžiugino tardytoją - Kauno MGB kapitoną Pušiną.

Lapkričio 28 dieną Vincas Adomėnas buvo tardomas tris kartus. Per pirmąjį tardymą viską kategoriškai neigė: su nacionalistinio pagrindžio dalyviais jokių ryšių nepalaikęs. Per antrąjį tardymą jį klausinėjo apie vokiečių okupacijos metais parašytą antisovietinę pjesę “Sugrįžimas”. Vėliau buvo supažindintas su Antaninos Kurtintytės tardymo protokolu, kuriame ji teigė, kad Lietuvos partizanų Pietų srities vadas Litas per ją palaikęs ryšius su Vincu Adomėnu, kad pastarasis rašęs pagrindžio spaudai, pasirašinėjęs A.Uosio slapyvardžiu.

Toliau gintis nebebuvo prasmės. Vincas Adomėnas papasakojo, kad bendradarbiauti jį prikalbino Tigras ir Skirmantas 1949 metų pabaigoje. (Iš tiesų Adomėnas su jais dėl bendradarbiavimo susitarė 1947 metų rudenį, o jo saugumui nurodytu laiku Geležinio Vilko rinktinės vadas Tigras - Juozas Baltrušaitis jau buvo žuvęs, Skirmantas - Juozas Lukša - užsienyje).

Toliau tardomas Vincas Adomėnas prisipažino palaikęs ryšį su Lapinu, o šį areštavus - su Spygliu. Paminėjo, kad lankęsis jo namuose ir Vanagas, ir Faustas, tačiau tvirtino tiksliai

nežinojęs, kas jie tokie. Sakė manęs, jog Vanagas - laikraščelio "Partizanas" redaktorius, nes gaudavo Vanago raštelius, kuriuose būdavo dėkojama už parašytus straipsnius. O Faustas, teigė jis, tik palaikydavo ryšį tarp jo ir Vanago. Apie jokių apdovanojimų nieko nežinąs. Tiksliai tardytojui Pušinui parodžius jo namuose rastą pažymėjimą prisipažino, jog apdovanojimą jam įteikė Spyglis, apsilankęs paskutinį kartą 1952-ųjų pavasarį.

Tardymai ir akistatos tęsėsi visą gruodžio mėnesį.

Gruodžio 4 dieną buvo areštuota Marytė Banislauskaitė.

Marytė slapstėsi Stuomenų kaime pas Mariją Navickienę. Stribai atėjo švintant, mergina dar miegojo. Vienmarškinę ištraukė iš lovos, šešiolikmetei rengiantis stovėjo šalia, šaipėsi, nenuleido akių. Užsimetė ką nugriebusi, apsivilko Navickienės vatinuką. Į Prienus Marytę varė drauge su Alfonsu Mačiuliu, kurį buvo paėmę eidami Marytės areštuoti. Alfonsą Mačiulį suėmė Liepai papasakojus, kad jis padėjo partizanams surengti susidorojimą su smogikais Uku ir Gasneriu.

Iš Liepos parodymų saugumui buvo žinoma, jog Marytė Banislauskaitė nuolat susitikinėdavo su savo broliu Klajūnu ir kitais "banditais", buvo jų ryšininkė, platino Liepos - Antaninos Kurtintytės jai atneštus laikraščius "Partizanas" ir antisovietinius atsišaukimus. Du jos broliai partizanai jau žuvę, sesuo ir brolis areštuoti ir nuteisti, tėvai ištremti.

Marytė kategoriškai neigė pažinojusi Antaniną Kurtintytę, tačiau po Prienuose surengtos akistatos turėjo prisipažinti palaikiusi su ja ryšį. Apie jos ryšius su partizanais saugumui buvo papasakoję ir Ukas su Gasneriu - Marytė Banislauskaitė dalyvavo jiems duodant "partizanišką priesaiką".

Paaiškėjo, kad saugumas žino ir apie Marytės apsilankymą Kazio Dabrišiaus namuose, kur sužeistas gulėjo partizanas Keleivis. Tuomet mergina net nenutuokė, jog leisgyvis Keleivis - tik saugumo masalas partizanams bei jų bičiuliams privilioti.

Keleivis - Sigitas Jankauskas, gimęs 1927 metais, 1950-aisiais pradėjo tarnauti sovietinėje kariuomenėje. Įstojo į komjaunimą. 1951 metais, mirus tėvui, buvo išleistas trumpą atos-

tojų ir parvažiavo į Žirmškių kaimą Marijampolės apskrityje. Tėvą rado jau palaidotą.

Per atostogas Sigitas susitiko su savo bendraamžiais partizanais Balandžiu, Spygliu ir Ažuolu. Jų paveiktas vaikiną nusprendė negrįžti į dalinį ir pasitraukti į mišką. Partizanai Jankauskui patarė išsiregistruoti kariniame komisariate, tarsi išvyktą į armiją, - tuomet jo ilgiau nepasiges.

Motina Sigitą rogėmis nuvežė į Marijampolę. Išsiregistravęs nuėjo su ja prie autobusų stoties. Netrukus prie jų stabtelėjo „Pobeda“, kurioje sėdėjo vairuotojas ir pora vyriškių. Vienas jų paklausė Sigitą, kur ketinąs važiuoti. Šiam atsakius, jog į Kauną, pasisiūlė pavėžėti. Ažuolą Būdos miške automobilis sustojo. Vienas važiavusių išlipo ir apsidairęs keliskart švilptelėjo. Netrukus pamiškėje pasirodė Ažuolas ir Kurtas. Partizanai vaikiną nusivedė į stovyklą. Sigitas Jankauskas prisiekė, gavo ginklą ir tapo partizanu Keleiviu. Beje, jis taip ir ne-sužinojo, kas buvo tie jį iki miško pavėžėję vyriškiai.

1951 metais Dešinio tėvūnijos partizanai, iki tol laikęsi drauge, išsiskyrė į du būrius - kad būtų lengviau slapstytis. Grupei, kurion pateko Sigitas Jankauskas, vadovavo Ažuolas - Kazys Kurtinys. Šiai grandžiai dar priklausė partizanai Meška - Bronius Popiera, Gegužis - Kazimieras Popiera, Žvejys - Leonas Vokietaitis ir Pipiras - Petras Gumauskas. Retkarčiais stovykloje savaitę kitą pagyvendavo ir Liepa - Antanina Kurtinytė.

1952 metų žiemą partizanai gyveno Varnabūdės miške, eglišakiais pridengtoje palapinėje. Sausio 31 dieną mišką apsupo saugumo kariuomenė. Per gaudynes žuvo Ažuolas, Gegužis, Žvejys ir Meška. Pipiras - Petras Gumauskas buvo sužeistas ir paimtas gyvas. Visa tai netruko sužinoti aplinkiniai gyventojai. Tačiau apie Keleivį - Sigitą Jankauską niekas nieko negirdėjo, dingo kaip į vandenį. Tai, kad jis gyvas pakliuvo į saugumo nagus, buvo slepiama.

Gaudynėms prasidėjus Sigitas, suvokęs, jog ištrūkti nepavyks, bandė nusižudyti. Šovėsi per burną; šovinys, nekliudęs kaulo, perėjo kiaurai ties smilkiniu. Saugumiečių kulkos peršovė stuburą ir dešinį mentikaulį.

Sausio 31 dieną 22 valandą Sigitą Jankauską atvežė į Kauno I-ąją ligoninę. Vaikinas buvo leisgyvis, sąmonė trūkinėjo, į klausimus atsakinėjo sunkiai, nerišliai. Vos suteikus jam pirmą būtinąją pagalbą, MGB darbuotojams reikalaujant, iš ligoninės išrašytas.

Saugumas sumanė paspėsti velniškai gudrias pinkles. Sužeistąjį atvežė į Sarginės kaimą ir paguldė Kazio Dabrišiaus kluone. Sigitą Jankauską privertė parašyti raštelį, kad esąs sunkiai sužeistas, bet jam pavykę pasitraukti; jis prašęs partizanų pagalbos. Raštelis buvo įduotas Petronei Dabrišiūtei. Miške netoli Dabrišiaus namų lūkuriavo pasala.

Petronei Dabrišiūtei raštelį nunešė Marytei Banislauskaitei, kad ši perduotų jį partizanams. Marytė pirmiausia atbėgo pažiūrėti sužeistojo - bene pati galės kuo nors padėti.

- Pranešk partizanams... - teištare vaikinas. Nieko daugiau jis negalėjo pasakyti - juk šalimais tūnojo pasislėpę "slaugytojai" saugumiečiai. Marytė paėmė vaikino ranką - ranka buvo nejudri, lyg negyva.

Mergina išsyk suprato, kad sužeistojo būklė labai sunki. O kur tuos partizanus taip greitai surasi? Nubėgo pas Mariją Navickienę, viską papasakojo. Navickienė patarė:

- Bėk pas Antaną Samsonavičių. Labai geras žmogus, patikimas, gali nebijot. O ir Sigito motina kaimynystėje gyvena, sykiu ir jai praneši. Bėk, jis padės.

Vos išklausęs Marytės pasakojimą, Antanas Samsonavičius suskato ruoštis: pakinkė arklių į roges, atvedė Sigito motiną. Rogėsna sėdo ir Marytė, rodė kelią. Kelyje Samsonavičius nusprendė, kad vertėtų būti atsargiems - važiuos vienas. Sigito motiną ir Marytę išsodino dar tolokai nuo Dabrišiaus sodybos.

- Kazio Dabrišiaus viena ranka be dviejų pirštų, - įspėjo Marytė. - Iš to jį pažinsit.

Priartėjęs prie Dabrišiaus sodybos, Antanas Samsonavičius atkreipė dėmesį į išmintą taką, vedantį nuo namų tiesiai į mišką. Tai jam pasirodė įtartina. Įvažiavęs į kiemą, roges pastatė taip, kad lengvai galėtų išlėkti, jeigu tektų sprukti. Vadeles numetė ant pasostės.

Troboje rado vyrišką ir moterišką.

- Norėčiau su šeimininku pasišnekėti, - pasilabinęs tarė Samsonavičius. - Girdėjau, karvę turit parduoti. - Kalba, o pats žiūri į vyriškio rankas. Tikrai - viena be dviejų pirštų. Su skrandute, tarsi būtų ką tik iš lauko.

- Nėra šeimininko, į kaimą išėjęs, - atsako moteris. - O karvės tai tikrai neparduodam, neturim.

- Tai aš jau ir eisiu, - sako tas bepirštis. - Sudiev.

Samsonavičius sumetė: juk vyras be dviejų pirštų - tai Kazys Dabrišius. O sako, kad šeimininko nėra. kažkas čia ne taip...

- Na, jei karvės parduoti neturit, tai ir aš eisiu. - Antanas Samsonavičius ausinę ant galvos ir - pro duris, į roges, tiek jį ir tematė. Suprato, jog vos neįkliuvo pasalon.

Sigitą Jankauską saugumiečiai į ligoninę paguldė tik sausio dvyliktąją. Buvo gydomas iki kovo septynioliktosios. Tuomet saugumo ligoninės gydytojas išrašė pažymą, jog ligonio būklė pagerėjusi, jaučiąs patenkinamai, atseit jau galima tardyti.

1952 metų liepos 16 dieną Pabaltijo apygardos karinis tribunolas Sigitą Jankauską nuteisė griežčiausia - mirties bausme. Malonės prašymas atmestas. Nurodyta nuosprendį įvykdyti nedelsiant. (1952m. liepos 30d. raštas.) Sušaudytas 1952 metų rugsėjo 10 dieną.

Drauge su Sigitu Jankausku paimtas gyvas Petras Gumauskas buvo nuteistas jau anksčiau. Kauno srities MGB karinis tribunolas pasmerkė jį dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Antaną Samsonavičių, gyvenantį Obšrūtų kaime, saugumas areštavo 1952 metų gruodžio 3 dieną. Per kratą jokių įkalčių nerado. Kauno tardytojams pats menkai ką tepapasakojo: kad partizanai namuose lankydavosi nuo 1945 metų, ateidavo pavalyti. Tuomet tardytojai ėmė remti jį prie sienos Antaninos Kurtintytės parodymais.

Turėjo prisipažinti, kad partizanai šalia jo namų buvo paslėpę kulkosvaidį ir šaudmenų, kuriuos jų nurodymu jis vėliau atidavęs Kurtintytei. Saugumiečiai jau žinojo: jis buvo pagrindinis ryšininkas, slapyvardžiu Ožys, palaikęs ryšį tarp

Geležinio Vilko ir Vytauto rinktinių. Žinojo: Antanas Samsonavičius organizavo gedulingą žuvusių partizanų paminėjimą, kur jis ir papasakojo Liepai - Antaninai Kurtinytei apie bunkerį Stuomenų miške, apie paslėptą kulkosvaidį.

To, kas jau buvo apie jį žinoma, Samsonavičius neneigė, tačiau saugumiečiams nepavyko iš jo išpešti ką nors daugiau. O žinojo Samsonavičius nemažai. Kad ir apie tą bunkerį Stuomenų miške - būtų galėjęs papasakoti, kaip Spyglio būrys tame šlapiame miške įsitaisė tiesiog karališką, drėgmės nepraleidžiantį bunkerį. Aplinkiniai gyventojai surinko partizanams tris tūkstančius rublių (vien Marytė Navickienė davė penkis šimtus), už kuriuos rėmėjas Medžiotojas - Kuišių kaimo gyventojas Jurgis Stankūnas nupirko cinkuotos skardos ir nugabeno ją į mišką. Partizanai visą bunkerį apkalė skarda. Tame bunkeryje 1951 metais žiemojo ir pats Antanas Samsonavičius - po pasisvečiavimo KGB rūmuose bijojo būti namuose, tad apsigyveno su partizanais požeminėje slėptuvėje, ta proga pasivadinęs jau nebe Ožiu, o Ežiu. Tik pavasarį įsidrąsino namuose pasirodyti.

Niekas nežinojo apie bunkerį, įrengtą jo paties namuose, tad nesužinojo ir saugumiečiai. Bunkeryje ilgai slapstėsi Aido ir Trimito brolis Liūtas - Juozas Stanaitis. Bunkeris buvo įrengtas neprastai: iš jo buvo galima pasitraukti atsarginiu keliu - daugiau nei dešimties metrų požeminiu urvu, vedančiu į palias. Liūtui žuvus, Antanas Samsonavičius bunkerį užvertė žeme, urvą užgriovė.

Daug ko taip ir nesužinojo saugumiečiai. Nei to, kad Antanas Samsonavičius, dirbdamas Igliškėlio apylinkės sekretoriumi, parūpino ir nugabeno partizanams rašomąją mašinėlę, nei to, kad partizanų vadovybė apdovanojo jį III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. Kaltinamojoje išvadoje minima tik jo ryšiai su "banditais" ir kulkosvaidžio bei šovinių saugojimas.

Gruodžio 3 dieną areštuotas Petras Krasnickas, gimęs 1908 metais. Per tardymus bei akistatas nieko neprisipažino, viską neigė. Nepaisant to, kaltinamojoje išvadoje pateikti kaltinimai: nuolat palaikė ryšį su gaujos dalyviais, parūpindavo jiems

maisto, lankydavosi jų slaptavietėse, atnešdavo alkoholinių gėrimų, drauge su jais gerdavo; perdavinėdavo korespondenciją, gaudavo iš Antaninos Kurtintytės antisovietinių atsišaukimų, buvo priglaudęs savo namuose gaujos ryšininkes Romutę Gumauskaitę ir Marytę Banislauskaitę. Nors ir kaip tvirtai laikėsi Petras Krasnickas, kaltinimus patvirtino kitų teisiamųjų parodymai.

Panašūs kaltinimai buvo pateikti ir Antanui Juodsnukiui: savo namuose įrengtame bunkeryje slėpė nacionalinės gaujos dalyvius, saugojo banditų rašomąją mašinėlę, per Petrą Kazlauską perdavė 300 šovinių gaujos nariams, banditų prašomas pas savo giminaitę laikinai apgyvendino besislapstančią Kurtintytę.

1953 metų kovo 9-11 dienomis vyko uždaras Pabaltijo apygardos karinio tribunolo teismo posėdis. Posėdis vyko taip vangiai, kad teisiamiesiems pasidarė aišku - jų likimas nulemtas iš anksto, nuosprendžiai jau parašyti. Teisėjų veidai nerodė jokio susidomėjimo - vien begalinį nuobodulį ir abejingumą.

Ir vis dėlto teisėjams pakyrėjusio, daug kartų vaidinto spektaklio monotoniją sudrumstė pora režisūros nenumatytų incidentų.

Liudytoja iškviesta Marija Navickienė, duodama parodymus, primygtinai žvelgė teisiamajam Alfonsui Mačiuliui į akis. Pamačiusi, kad atkreipė jo dėmesį, moteris ėmė rodyti kažkokius ženklus: persižegnojo, rodė rankomis į žemę... Staiga Alfonsas suprato, ką moteris nori jam pasakyti: mirė jo sužadėtinė Levutė Venskūnaitė, sirgusi džiova. Vaikinas nesusitvardė, pratrūko beviltiška vyriška rauda. Nieko nebematė, nieko nebegirdėjo, nebegalvojo apie savo likimą. Levutės nebėra. Raudėjo karčiai, garsiai, užmiršęs kur esąs, iš nosies pasipylė kraujas... Sargybiniams teko jį išvesti iš salės.

O paskui žodį tarė teisiamasis Antanas Samsonavičius. Paprastai ramus ūkininkas prabilo karštai, pakiliai: šitas teismas neturi teisės jo teisti. Negali jo teisti okupantai, net lietuvių kalbos nemoką. Jis pripažįsta tik savo tėvynės teismą, tėvynės, dėl kurios laisvės stengėsi kovoti. Ir nesijaučia jis nusikaltęs

Lietuvai, o teisti reikėtų būtent tuos, kurie dabar sėdi aukštuose teisėjų krėsluose.

Supuolė sargybiniai, užlaužė jam už nugaros rankas, surakino antrankiais. Stambus pečiuitas valstietis nenurimo, šaukė, rėkte rėkė iškentėtus, širdy nebeišsitenkančius žodžius. Muistėsi, traukė rankas, o antrankiai spaudė, veržė vis giliau...

Antaninai Kurtinytei, Romutei Gumauskaitei, Alfonsui Mačiuliui, Vincui Adomėnui, Vincui Lanauskui, Petrui Kazlauskui, Antanui Juodsnukiui, Antanui Samsonavičiui - visiems atseikėjo po dvidešimt penkerius metus lagerio ir penkerius tremties su ribotomis teisėmis, konfiskuojant turtą.

Marytę Banislauskaitę ir Petrą Krasnicką nuteisė dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties su ribotomis teisėmis, konfiskuojant turtą.

Agentas Svajūnas ir Aidas buvo susitarę susitikti 1952 metų spalio 30 dieną Alytaus rajone, Zizėnų kaime, Bernatavičiaus sodyboje. Šį kartą tikėtasi Aidą žūt būtinai paimti. Į susitikimo vietą agentus Arą ir Svajūną atlydėjo dar trejetas smogikų, o už poros kilometrų nuo Bernatavičiaus sodybos pakelėje tykojo pasala: ji sulaikytų bėgantį Aidą, jeigu šiam pavyktų pasprukti.

Agentai laukė. Pirmą valandą nakties jie pastebėjo prie greimos sodybos stoviniuojantį vyriškį. Po pusvalandžio žmogus pasuko link Bernatavičiaus namų. Agentas Svajūnas nuėjo jo pasitikti. Kai juos skyrė tik kokie trisdešimt metrų, Aidas paklausė:

- Kas eina?

- Jovaras, - atsiliepė Svajūnas.

- O kur Garsas? Garsai, eikš čia! - šūktelėjo Aidas tamson. Garso nebuvo matęs nuo ano susitikimo su Jovaru. Tikėjosi, jog jie vaikšto drauge.

Garsas neatsiliepė. Aidas šūktelėjo dar kartą:

- Garsai, girdi? Eikš pas mane!

Tuomet nuo žemės pakilo agentas Aras ir smogikas Švyturys. Abu iš lėto artėjo prie Aido. Aidas viską suprato; nieko nelaukęs paleido automato seriją ir puolė bėgti. Smogikai dar

šaudė, mėgino vyti, tačiau veltui. Aidas pradingo.

Partizanai gerai pažinojo nesyk išvaikščiotus laukų takus. Pakrūmiai, paraistėmis vingiais bėgo Aidas, kol pagaliau ryžosi išeiti į kelią. Teisingai numatė saugumiečiai - jis traukėsi ta kryptimi, kur laukė pasala. Nustėro išgirdęs šūvius - šaudė čia pat, visai arti, pakelėje. Aidas išsyk parkrito. Tačiau kad ir kiek saugumiečiai naršė, kad ir kiek ieškojo, Aidas dingo tarsi vandenį. Jiems taip ir nepavyko jo surasti.

Tapo akivaizdu, jog agentas Svajūnas - nebetinkamas masalas Aidiui privilioti. Ką gi - saugumas turėjo jau paruošęs jam pakaitalą: partizaną Garsą - Stasį Babarską, spėjusį tapti agentu Drąsuoliu*. Tą patį Garsą, kuris ne taip seniai lydėjo savo vadą Aidą, ėjusį susitikti su partizanu Jovaru, jau tapusiu agentu Svajūnu. Dabar ir Garsas jau buvo palūžęs... Nugabentas į Prienus, po trumpo drūto pašnekesio prisipažino nusikaltęs sovietų valdžiai ir sutiko išpirkti savo kaltes vykdydamas saugumo įpareigojimus. Svarbiausia užduotis - įvilioni pasalon savo buvusį vadą Aidą.

Užduotį Stasys Babarskas turėjo atlikti su panašiose operacijose saugumo jau išbandytu agentu Aru - Jonu Dabulevičium, neva partizanu Mišku. Stasiui Babarskui grąžino ginklus, ir abudu "partizanai" patraukė ieškoti Aido. Susisiekti su vadu jiems pavyko tik po gero mėnesio. Aidas paskyrė susitikimą Mikhionių kaime pas Petrutę Stadalienę.

1952 metų gruodžio dvyliktąją paryčiais agentai Stasys Babarskas ir Jonas Dabulevičius atėjo į Stadalių sodybą, o juos atlydėjęs saugumo kariuomenės būrys pasislėpė miško pakraštyje. Stadalių troboje Stasio Babarsko lūkuriavo keturi partizanai: Aidas - Vytautas Stanaitis, Tyla - Petras Kučinskas, Bijūnas - Leonas Kazlauskas ir Jonas - prieš porą savaičių partizanu tapęs Juozas Vitkauskas.

Pamatę pro langą porą ginkluotų vyrų, Aidas ir Bijūnas išėjo į kiemą. Aidas griežtai pasakė Stasiui Babarskui:

- Buvom susitarę, kad ateisi vienas. Kas toksai?

- Tai kad taip išėjo. Dar vieną kovotoją atsivedžiau. Miške susitikom. Iš toliau jisai. Visą būrį sunaikino, jam vienam

LYA, f. K-l, ap.3, b. 436, 47.

pavyko pasprukti. Nori prie tavęs prisidėti, ką jis vienas vaikščios.

Bijūnas pasiliko kieme, o Aidas atėjusius nusivedė trobon. Aidas su Stasiu Babarsku nuėjo pasikalbėti į kambarį, o agentas Jonas Dabulevičius liko virtuvėje su Petru Kučinsku ir Juozu Vitkausku. Stadalienės duktė Salomėja triūsė prie viryklės, ruošė partizanams valgį. Aplinkui sukinėjosi aštuonmetė jos sesutė Aldona. Motina kieme šėrė gyvulius.

Netrukus virtuvėn atėjo ir Aidas su Stasiu Babarsku. Aidas įsitaisė ant priekrosnio šalia viryklės. Salomėja barškino puodų dangčius, sklido gardus šutinamos kopūstienės kvapas. Šilta, gera, jauku. Gerai, kad būrys pasipildė dviem kovotojais, mąstė Aidas. Tik tas naujokas... Reikės gerai apie jį pasiklausinėti. Pavalgyti - ir kad taip ramiai pamiegojus... Gal atlėgtų paskutiniu metu vis kamuojantis nerimas.

Aidas jau snūduriuoja.

- Vyrai, pailsę jūs kaip šunys, - sako Stasys Babarskas, - gal pailsėkit. Mudu su Mišku pabudėsime. Naktį ilgas kelias laukia.

Kučinskas su Vitkausku išsitiesė ant lovos pasieny.

Iš kiemo atėjo Bijūnas, pasilenkė prie Aido, sako jam kažką pakuždom.

Vienas šuolis - ir Stasys Babarskas jau prie durų. Atsirėmė į jas nugara, žaibiškai pakėlė ginklą ir ėmė šaudyti. Iš kito virtuvės kampo jam antrino Aras. Nuvirto nuo priekrosnio taip ir nespėjęs pakelti ginklo Aidas, greta jo suklupo Bijūnas.

Tyla - Petras Kučinskas ir Juozas Vitkauskas, pašokę iš lovos, puolė prie ginklų. Tyla sukniubo negyvas.

Sumaištyje Salomėjai Stadaliūtei pavyko išsmukti pro duris. Ją išsivijo su partizanais susidoroję smogikai, bet mergina spėjo pasislėpti. Smogikai nubėgo link miško, kur jų laukė saugumo kariuomenės būrys.

Iš tvarto atlėkė Stadalienė. Įsispraudusi kampan klykė mažoji Aldutė. Dejavo Juozas Vitkauskas.

- Kur Saliamutė? Man kojas peršovė. Tegu išveža mane iš čia, gal kur paslėps...

Nebuvo Saliamutės. Nebuvo nei vežimo, nei arklio - nacio-

nalizuotas iškeliavo į kolchozo fermą.

O sodybą jau supo saugumo kariuomenė. Juozas Vitkauskas išgirdo šūkalojimus, rusiškus žodžius. Paskutinė apsisprendimo sekundė... Dvi savaites tepartizanavusio vaikiną ranka pakėlė pistoletą prie smilkinio. Driokstelėjo pirmas - ir paskutinis - jo paleistas šūvis...

Saugumiečiai ištempė žuvusius partizanus iš trobos, sumetė į sunkvežimį ir išsivežė. Drauge su lavonais paėmė ir Stadalienę. Netruko sugauti ir besislapstančią Salomėją Stadaliūtę. Tardė jas, kankino - žiauriai, iki sąmonės netekimo. Paskui - po dvidešimt penkerius metus lagerio, penkerius tremties...

Agentai-smogikai Drąsuolis - Stasys Babarskas ir Aras - Jonas Dabulevičius užduotį įvykdė. Saugumo ataskaitoje pažymėta, kad Stasys Babarskas nušovė tris banditus, o Jonas Dabulevičius - vieną.

Kad šauniai pasidarbavusieji agentai galėtų ir toliau sėkmingai "partizanauti", varyti savo kruviną darbą, reikėjo taip juos užmaskuoti, kad ant jų nekristų nė menkiausias įtarimo šešėlis. Saugumas viešai paskelbė, esą per ginkluotą susirėmimą dviem "banditams" pavyko pasprukti. Kariuomenės būrys šmižinėjo jų "ieškodamas". Drauge su jais esą bėgusi ryšininkė, tačiau ji esanti jau sugauta.

Dešinio tėvūnijos vadė Liepa - Antanina Kurtinytė, prišnekinusi Juozą Vitkauską pasitraukti į mišką, tuomet jau buvo areštuota. Ją tardant paaiškėjo, kad Juozas Vitkauskas partizanavo vos porą savaitių. Saugumui tai buvo tikras radinys: štai ir išdavikas! Jį puikiausiai buvo galima pakišti kaip tariamą agentą.

Juozo Vitkausko tėvą iškviatė į Prienus. Nuvedė į pašiūrę, kurioje gulėjo sūnaus lavonas. Kitų žuvusiųjų pašiūrėje nebuvo. Tėvas sūnų pažino, nesigynė.

- Tai va, matai, ką banditai tavo sūnui padarė, - aiškino tėvui saugumiečiai. - O geras buvo vyras... Pasisaugokit, miškiniai gali jums keršyti. Tavo sūnus mūsų šalis, tai deramai jį palaidosim. Reiškiam užuojautą.

- Geriau man atiduokit, pats palaidosiu, - maldavo tėvas.

Tąkart žuvusiojo neatidavė. Išlaikė jį Prienuose dar dešimtį

dienų, matyt, laukdami nurodymų iš aukščiau. O paskui leido tėvams pasiimti sūnų ir palaidoti. Kitų trijų žuvusių partizanų kūnų artimiesiems neatidavė.

Juozą Vitkauską palaidojo 1952 metų gruodžio 24 dieną Plutiškių kapinėse.

Saugumiečių išmonė turėjo sudrumsti žmonėms protą. Šešėlis krito. Tegul žmonės šneka, tegul galvoja.

Jau trys Stanaičių šeimos vyrai žuvo partizaninėje kovoje: Liūtas, Trimitas ir Aidas. Ketvirtasis - Briedis - dar partizanavo; vaikščiojo drauge su partizanu Šermukšniu -Jonu Šalčium. Nė vienas iš brolių net neįtarė, kad penktasis jų šeimos vyras - Klemensas - pasuko išdavystės keliu.

Klemensas Stanaitis - saugumo agentas Panaktinis - savo "karjerą" pradėjo atlikdamas smulkias nereikšmingas saugumiečių užduotis. Kartą neatsisakęs, turėjo jiems tarnauti ir toliau, kol galop įsipainiojo tiek, kad kelio atgal nebebuvo - pasklidus gandams apie jo veiklą grėstų ne tik gyventojų pasmerkimas, bet ir partizanų susidorojimas su išdaviku. Kai kilpa ant Klemenso Stanaičio kaklo buvo užmesta ir beliko tik ją patraukti, saugumiečiai skyrė jam tikrai nelengvą užduotį: įvilioti pasalon savo brolių partizaną Briedį. Briedį saugumas norėjo paimti gyvą; iš agentų pranešimų MGB darbuotojai žinojo jį esant Lietuvos partizanų Pietų srities vado Lito patikėtinį. Briedis, kurį laiką gyvenęs viename bunkeryje su Litu, padėdavo jam apsirūpinti maistu, palaikė su juo nuolatinį ryšį.

Kauno srities MGB valdyba nusprendė įterpti Panaktinį į Litui artimų partizanų būrį. Agentas Panaktinis pasisakė broliui - Briedžiui irgi norįs tapti partizanu. Briedis pažadėjo: vos tik iškris sniegas, nuves brolių į bunkerį, kuriame slapstosi svarbus pagrindžio vadas. Lito slapyvardžio jis neminėjo. Tačiau laikas bėgo, vadas, matyt, vengė susitikti su nežinomais žmonėmis, ir saugumiečiams pabodo laukti. Jie įsakė Panaktiniui įvilioti brolių į pasalą.

1953 metų pradžioje Panaktinis sutiko Briedį. Iš anksto sutarė kito susitikimo laiką: susitiks Būdininkų kaime, savo

tėviškės kluone, vasario antrąją. Sutartą dieną Panaktinis - Klemensas Stanaitis kluone laukė brolio, o šiauduose pasislėpę tūnojo Kauno srities MGB saugumo majoras Dušanskis, Prienų MGB viršininko pavaduotojas Gromyko, dar keletas įvairių laipsnių vyresniųjų ir eilinių.

Briedžiui įėjus į kluoną, Klemensas garsiai su juo pasisveikino - taip buvo saugumiečių įsakyta. Saugumiečius mažumėlę sutrikdė, kad Briedis kluonan įėjo ne vienas - su partizanu Šermukšniu. Ką gali žinoti, gal dar ir kieme yra "banditų"? Tačiau saugumiečių buvo nemažai, ir jie ryžosi pulti. Dušanskis ir Gromyko čiupo Briedį, kiti kaipmat surišo Šermukšnį, ir po kelių valandų abu belaisviai atsidūrė Kauno saugumo rūmuose, tardytojo Smirenikovo kabinete.

Briedis palūžo. Gal paveikė brolio išdavystė, gal savisaugos instinktas nugalėjo - šiaip ar taip, tardytojui nereikėjo ilgai vargintis norint "įkrėsti proto": po tris valandas trukusio pirmojo tardymo saugumas jau žinojo viską, kas buvo žinoma Briedžiui.

Briedis - Albinas Stanaitis prisipažino, kad Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos būryje partizanauja nuo 1951 metų gegužės, 1952 metų rugpjūtį pervestas į Pietų srities štabą, buvo tiesiogiai pavaldus Litui, vykdė jo užduotis, drauge su juo gyveno bunkeriuose. Vienas bunkeris skirtas gyventi vasarą, kitas - žiemą. Nurodė, jog vasaros bunkeris yra Prienų šile, pusantro kilometro į pietus nuo Vazgaikiemio kaimo, išdegusiame miške augančiame jaunuolyne. Dabar Litas gyvenęs žiemos bunkeryje, esančiame Prienų šilo vidury, pora kilometrų į vakarus nuo Naravų kaimo. Į bunkerį patenkama siauru pustrečio metro ilgio koridoriumi. Landa į bunkerį - tarp dviejų mažų pušelių, augančių šalia kvartalinės linijos, visai neužmaskuota.

Paskutinį kartą žiemos bunkeryje Albinas Stanaitis sakėsi buvęs sausio 23 dieną. Litas gyvenęs tame bunkeryje, laukias grįžtančio jo, Briedžio. Turimų maisto atsargų Litui turėtų užtekti iki vasario dešimtosios. Norėdamas patekti į bunkerį, Stanaitis pabelsdavęs į angos dangtį. Nakties metu pasisakydavęs slapyvardį, o dieną Litas, pakėlęs angos dangtį, pro siaurą

plyšį pažiūrėdavęs, kas atėjo.

Albinas Stanaitis sutiko nuvesti saugumiečius prie Lito bunkerio. Saugumiečiams rūpėjo paimti Litą gyvą. Karinė vado Lito paėmimo operacija vyko 1953 metų vasario 4 dieną.

Briedis su Šermukšniu nuvedė kovinę grupę į Prienų mišką, ir bunkeris buvo apsuptas. Išdavikus, lydimus specialiame mokomajame bunkeryje ištreniruotų kareivių grupės, pasiuntė prie angos. Briedis pabeldė taip, kaip buvo sutarta, bet atsako nesulaukė. Pabeldė dar keletą kartų - tylą. Tuomet puolėjai nusprendė panaudoti specialią techniką.

Matyt, Litas išgirdo - gal per išalusią žemę persidavė garsas, gal per ventiliacijos angas, - kad viršuje esama ne vieno ir ne dviejų žmonių. Suprato esąs išduotas. Sudaužė ryšio aparatūrą, degino dokumentus. Gal traukdamas iš dėklo pistoletą žvilgtelėjo į savo aulinius batus, kuriuos praėjusią vasarą jam pasiūdino ir padovanojo jo bunkerio, buvusio netoli Skriaudžių, šeimininkė, jo globėja Palmė - Anelė Ruseckienė. Negalėjo jis tų batų palikti sribams! Suraižė taip, kad niekas jais nebeavėtų. Ir tuomet pakėlė ginklą prie kaktos.

Sergiejus Staniškis, slapyvardžiais Litas, Viltis, Antanaitis, Tėvukas, Uošvis, gimęs 1899 metais, Lietuvos kariuomenės kapitonas, laisvės kovotojas - majoras, Pietų srities vadas, žuvo didvyrio mirtimi.

Bunkeryje rasta: automatas, pistoletas, granata, savo darbo mina, šimtas šovinių, rašomoji mašinėlė, rotatorius, kuriuo buvo spausdinamas laikraštėlis "Partizanas", klišės, radijo aparatas, nesusipėtų sudeginti dokumentų. Ir bendražygio išduoto nusižudžiusio vado kūnas.

Saugumiečiai nusprendė Lito žuvimą nuslėpti. Čia pat inscenizuotos kautynės: kareiviai tratino į visas puses, paskui "vijosi pasprukusius banditus" iki Nemuno.

Buvo paskelbta, kad Litui pavyko pabėgti ir persikelti į kitą Nemuno pusę... Lito korta bus žaidžiama toliau.

Po operacijos Albinas Stanaitis - Briedis ir Jonas Šalčius - Šermukšnis buvo vėl nugabenti į Kauno KGB rūmus.

Vasario 6 dieną Albinas Stanaitis tardytojui Liniovui papasakojo, kad ryšį tarp Lito ir Kelmo - Vinco Daunoro palaiky-

davusi Kastulė Grigonytė iš Naravų kaimo. Ji žinojusi, kur yra Lito bunkeris, lankiusis jame 1953 metų sausio 1 dieną, tuomet gavusi iš Lito 300 rublių pirkti maistui, žibalui ir vaisiams. Jis pats Kastulę Grigonytę pažįstas nuo 1952-ųjų rudens: tuomet buvo užėjęs į jos namus su Kelmu ir Dobilu pasiimti apatinių drabužių, kuriuos mergina buvo jiems išskalbusi. Vėliau lankęsis su Šermukšniu, Kastulė perdavusi Litui porą Kelmo paliktų paketų. Sausio pirmąją jis pats, Lito įpareigotas, nuvedęs merginą pas vadą į bunkerį.

Albinas Stanaitis papasakojo ir apie Moniką Marčiulynaitę, palaikančią ryšį tarp Lito, Kelmo ir Žilvino - Algirdo Šermukšnio.

Po šios išpažinties buvo gauta sankcija Albino Stanaičio areštui, bet tuojau pat, ketinant jį toliau panaudoti operatyviniame saugumo darbe, areštas pristabdomas.

1953 metų vasario 14 dieną Albinas Stanaitis parašo pasižadėjimą dirbti saugumo agentu. Jam duodamas slapyvardis Teisutis*. Jo bendražygis, drauge su juo užverbuotas agentas Jonas Šalčius "pakrikštijamas" agentu Tikučiu**.

Nuo tol broliai Albinas ir Klemensas Stanaičiai bei Jonas Šalčius, vadovaudamiesi saugumo nurodymais, uoliai ir ištikimai dirba jiems pavestą MGB agentų darbą.

1953 metų vasario ketvirtoji buvo lemtinga ne vien Litui. Viena Jiezno rajono gyventoja, jau ir anksčiau informuodavusi saugumiečius apie partizanų slaptavietes, nurodė keletą Jiezno rajono Lingėniškių kaimo ūkininkų, kurių sodybose glausdavosi partizanai.

Vasario ketvirtąją valstiečio Kupčinsko kluone buvo rastas bunkeris, kuriame slapstėsi trys partizanai: Sakalas - Jonas Česnulevičius, Dzūkų rinktinės Margio tėvūnijos vadas, rinktinės štabo narys, partizanas nuo 1950-ųjų, Ažuolas - Vitas Smolskis, partizanas nuo 1950-ųjų, ir Žilvitis - Kostas Bartuševičius, partizanas nuo 1949-ųjų. Visi trys, kaudamiesi su užpuolikais, žuvo.

LYA, f. K-l, a p. 3, b. 436, 46.

LYA, f. K-l, a p. 3, b. 436, 47.

1953 metų kovo mėnesį areštuotos paskutinės Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanės: Nykštukas - Monika Marčiulynaitė, tėvūnijos vado pavaduotoja, ir partizanė Pempė - Regina Jančiauskaitė. Nykštuką surado besislapstančią pas Rokuose gyvenantį brolių, o Pempę - besigydančią sanatorijoje.

Apie šių merginų veiklą tardytojai jau žinojo iš Antaninos Kurtintės parodymų, tad jiems beliko tik šį bei tą patikslinti. Monika Marčiulynaitė prisipažino nuo 1947 metų buvusi partizanų ryšininkė kuopoje, kurioje partizanavo jos brolis Stasys Marčiulynas - Lapinas. Lapinas buvo areštuotas 1949 metų gruodį, o 1951-ą jų sausį nuteistas mirties bausme - sušaudyti. Mergina prisipažino, kad ji nuo 1952 metų partizanavo slapyvardžiu Nykštukas, buvo Dešinio tėvūnijos vadės Liepos - Antaninos Kurtintės pavaduotoja.

Regina Jančiauskaitė prisipažino pradėjusi pagrindinę veiklą 1949-aisiais. Kadangi partizanai jai daug padėdavę - parūpindavę globėjus, priimdavę į savo stovyklas, kai jai teko slapstytis nuo išvežimo, tai ir ji atsidėkodavusi jiems savo paslaugomis, palaikydama tarp jų ryšius. Žuvus Spygliaus būriui, ieškojusi partizanų žūties kaltininkų.

Merginų parodymai tikrinami suvedant jas į akistatas su Kurtintė. Per akistatas tardytojams paaiškėjo, kad jie gali suminti dar vieną "nusikaltėlį", ardantį sovietinės santvarkos pagrindus, - Joną Slavicką, gimusį 1889 metais, gyvenantį Stuomenų kaime. Tą patį, kuris prieš agento Patrioto - Alfonso Uko nužudymą pavalgydino pas jį užėjusius partizanus Aidą, Trimitą, Liepą ir Nykštuką pietumis ir iškvietė pas juos Alfonsą Mačiulį. Tardomas Jonas Slavickas nieko daugiau ir neprisipažino, tad saugumas taip ir nesužinojo jį buvus aktyvų partizanų rėmėją, slapyvardžiu Pinavijas.

Teismo posėdžio, turėjusio įvykti 1953 metų birželio 29 dieną, Jonas Slavickas nesulaukė - nusižudė birželio 26-ąją. Buvo rastas pasikoręs kameroje. Iškentęs tardymus, kankinimus... Nenorėjo būti teisiamas? Nenorėjo būti belaisvis?

Moniką Marčiulynaitę karinis tribunolas nuteisė dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties, konfiskuo-

jant visą turtą, be teisės paduoti kasacinį skundą.

Regina Jančiauskaitė tame posėdyje nedalyvavo - sunkiai sirgo plaučių džiova. Uždaras karinio tribunolo posėdis įvyko 1953 metų lapkričio dvidešimtąją. Merginą nuteisė dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties be turto konfiskacijos, - ji jo neturėjo.

Areštavus Nykštuką ir Pempę, nebeliko Dešinio tėvūnijos - jos veikla baigėsi. O Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinė vargingai, bet dar alsavo: dar gyvas, dar laisvas vaikščiojo giriose jos vadas Žilvinas - Algirdas Šermukšnis, dar buvo nesunaikintų partizanų Vyčio tėvūnijoje. Ir visų išlikusių kovotojų sąmonėje gyveno, tebeklaidžiojo po miškus Pietų srities vadas Litas, kurio žuvimas vis dar buvo slepiamas.

MGB planavo artimiausiu metu paimti Žilviną gyvą ir per jį sunaikinti paskutinius Geležinio Vilko, o jeigu pavyktų, tai ir Dzūkų rinktinių partizanus. Prie Litą išdavusių, saugumo parankiniais Teisučiu ir Tikučiu tapusių partizanų Briedžio ir Šermukšnio bei su jais drauge vaikščiojančio agento Panaktinio dar priskiriamas agentas Alfa - Alfonsas Radzevičius*, buvęs partizanas, slapyvardžiu Tarzanas, saugumo užverbautas 1951-aisiais. Šiai grupei pavedama sumedžioti Žilviną.

Tikutis - Jonas Šalčius, buvęs partizanas Šermukšnis (1952 metų birželio 24 dieną smogikų Patrioto ir Kaizerio nužudyto partizano Švedo - Antano Šalčiaus ir žuvusio Austro - Viktoro Šalčiaus brolis), parašė Žilvinui raštelį, esą 1953 metų balandžio dešimtąją į Buchtos mišką atvyks Litas, ir pasiūlė Žilvinui drauge keliauti į susitikimą su Pietų srities vadu.

Į sutartą vietą Žilvinas atėjo lydimas Klemenso - Klemenso Stačioko. Susitikę su agentais, Žilvinas ir Klemensas elgėsi labai atsargiai, įtariai, buvo įsitempę, kalba nesimezgė. Agentai būgštavo, kad jiems gali nepavykti partizanus įvilioti ten, kur jų laukė saugumo pasala, tad nusprendė su jais susidoroti čia pat vietoje.

Klemensas parkrito sužeistas agento Alfos pistoleto kulkos. Likusi trijulė įnirtingai grūmėsi su Žilvinu. Ėjosi jiems sunkiai - kresno, pečiuito Žilvino būta pasiutusiai stipraus.

LYA, fK-l, ap.3, b. 436, 44.

Alfa, metęs Klemensą, puolė pagalbon savo sėbrams. Vargais negalais jie parvertė besiblaškantį stipruolį ant žemės ir surišo. Klemenso jie neberado - buvo dingęs.

Taip buvo paimtas Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas, Pietų srities štabo žvalgybos skyriaus viršininkas Žilvinas - Algirdas Šermukšnis, gimęs 1926 metais Kaune, partizanas nuo 1946-ųjų.

Saugumo kariuomenė dar ilgai ieškojo Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vado Klemenso - Klemenso Stačioko. Visos paieškos buvo bergždžios.

Kaip ir kiekvienam, patekusiam į KGB operatyvininkų akiratį, Antanui Šukevičiui buvo užvesta sekamoji byla - Nr.1397. Saugumiečiams rūpėjo kuo greičiau ją užbaigti. Žūtbut reikėjo Šukevičių skubiai surasti ir izoliuoti ar visiškai sunaikinti: juk jis buvo vienintelis gyvas liudytojas, savo akimis matęs žiaurųjį susidorojimo aktą, kai smogikai išžudė miegančius partizanus - Spyglį ir jo bendražygius. Iš Šukevičiaus jau buvo spėję apie tai išgirsti ir gyventojai, ir "banditai", jo dėka buvo išvesti iš rikiuotės taip sėkmingai pasidarbavę agentai Kaizeris ir Patriotas, pastarajam net galvą teko palydėti. Antanas Šukevičius buvo nepagaunamas, ir saugumui niekaip nesisekė suvesti su juo sąskaitų - slapstėsi jisai vienas, nesidėjo prie jokio būrio. Ši užduotis buvo pavesta Žilviną paėmusiai grupei: agentui Panaktiniui - Klemensui Stanaičiui, jo broliui agentui Teisučiui - Albinui Stanaičiui, buvusiam partizanui Briedžiui, ir Tikučiui - Jonui Šalčiui, buvusiam partizanui Šermukšniui.

Panaktinis Šukevičių gerai pažinojo, tad parašė jam laišką. Laiške rašė: "... Ir man teko tapti partizanu dėl to, kad buvau saugumo persekiojamas dėl savo brolių veiklos tautiniame po grindyje." Panaktinis prašė Šukevičių nurodyti, kur ir kada juodu galėtų susitikti. Laišką perdavė per vieną Žemaitkiemio kaimo gyventoją.

Netrukus po to Panaktinio grupė, apsimetusi partizanais, atėjo pas Senaūčio kaime gyvenančią Antano Šukevičiaus puseserę Martynaitienę ir paprašė, kad ši, pamačiusi pusbrolių,

pasakytų: su juo nori pasimatyti žmogus, “su kuriuo pernai buvo susitikęs pas Onuką”. Martynaitienė pažadėjo. Pusbrolis, sakė ji, dažnai pas ją apsilankęs. Panaktinis paprašė, kad Antanas Šukevičius jam parašytų, kur jie galėtų susieiti.

Kiek palaukęs Panaktinis vėl pasirodė Martynaitienės namuose. Pasiteiravo, ar nebuvo sutikusi Šukevičiaus. Moteris pasakė galinti jį tuojau pat pakviesti ir nuėjo į mišką. Antanas Šukevičius atėjo pas agentus. Panaktinis pristatė jam savo bendrus: “Mano brolis Albinas - partizanas Briedis, o šis - Šermukšnis, žuvusio partizano Švedo brolis.”

Ar galėjo Šukevičius įtarti klastą? Žmogus pasipasakojo: vienas gyvenęs miške netoli Senaučio kaimo palaukės. Pakvietė tariamus partizanus į savo palapinę. Visi nužingsniavo pažiūrėti, kaip jis įsitaisęs. Pasisakė turįs šautuvą, šovinių ir sugedusį pistoletą, tačiau ginklus laikęs užkasęs žemėje - ginkluotam vaikščioti baugu. Kitų partizanų nesutinkęs.

Panaktinis paprašė, kad ateidamas į kitą susitikimą Šukevičius atsineštų turimus ginklus.

- Antanai, būk žmogus, suvaikščiok į Pagaršvio kaimą. Pašniukštinėk, ar nesigirdi ten partizanų, - prašė Panaktinis. - Praradom ryšį, niekaip nepavyksta vėl susižinoti.

Kitą susitikimą numatė 1953 metų liepos penkioliktają. Sutarė - “partizanai” ateis į Šukevičiaus slapstymosi vietą.

Sutartą dieną agentus į mišką atlydėjo būrys operatyvininkų. Išdavikai pasisiūlė Šukevičių palydėti ir pristatyti partizanų vadams, su kuriais šis nekantravo susitikti: norėjo papasakoti tiesą apie Spyglio būrio išžudymą, paaiškinti, jog jis, priešingai negu buvo skelbiama, jų nežudęs. Dėl saugumo skleidžiamų gandų - neva jis susidorojęs su miegančiais kovotojais - Šukevičius ir vengė susitikti su partizanais, bijodamas nepelnyto atpildo.

Antanas Šukevičius ėjo su agentais ir džiūgavo, kad pagaliau galės nusimesti nesamos kaltės naštą. Priėjus prie tos vietos, kur slėpėsi operatyvininkai, agentai stvėrė nieko nenuoduokiantį Antaną Šukevičių ir perdavė saugumiečiams. 1953 metų lapkričio 23 dieną Vilniuje Pabaltijo karinis tribunolas jį nuteisė dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems

tremties ribotomis teisėmis, konfiskuojant visą turtą.

Kad ir kaip maskavo saugumas savo agentų veiklą, partizanai jų vengė, įtarinėjo, o ir kaimų gyventojai ėmė jais nebepasitikėti. Taigi panaudoti juos partizanų gaudymui tapo netikslinga. Saugumas nutarė Panaktinį ir Teisutį legalizuoti. Jiems buvo įsakyta pasisukinėti, neva pasislapstyti netoli tėviškės, kur gyveno dar vienas jų brolis - Levas Stanaitis.

Tuo tarpu Levą Stanaitį slapta išsikvietė Prienų milicijos viršininkas Jocius. Kalbėjo jis „nuoširdžiai ir draugiškai“:

- Pasistenk atvesti savo brolius į protą. Tegul meta banditavę, legalizuojasi ir pradeda dorą gyvenimą. Pats supranti, kas jų laukia: jei nenušausim, atsidurs kalėjime. Įkalbėk juos, protingas vyras esi.

Išleisdamas Jocius davė Levui Stanaičiui laišką.

-Jeigu pamatysi savo brolius, perduok jiems.

Laiške buvo rašoma:

Klemensai ir Albinai!

Mes žinome, kad jūs esate ginkluotoj nacionalistinėj gaujoj, vaikščiojat po kaimus, plėšiat ir žudot nekaltus tarybinius valstiečius ir kolchozininkus. Turite suprasti, kad jūsų kova prieš Sovietų valdžią jūsų ir jūsų bendraminčių niekur nenuves, kadangi tokių kaip jūs liko tik vienetai ne tik mūsų rajone, bet ir visoj Lietuvoj.

Jūs puikiai žinote, kad dar veikia Sovietų vyriausybės įstatymas dėl banditų legalizavimosi. Pagal tą įstatymą banditams, kurie savo noru pasiduoda Sovietų valdžios organams, atiduoda savo valia ginklus, visus jų nusikalstamus veiksmus sovietų valdžia atleidžia, jiems išduodami dokumentai ir suteikiama galimybė pasirinkti sau darbą, sąžiningai dirbti ir tapti tokiais pat sovietiniais piliečiais kaip ir visi.

Jeigu jūs atvyksite legalizuotis, tai jums garantuojama visiška laisvė, jokių represijų nei jums, nei jūsų giminaičiams Sovietų valdžios organai netaikys, doriai ir sąžiningai dirbsite kur panorėję, o mes išduosime jums dokumentus ir padėsime įsidarbinti ten, kur panorėsite.

Siūlau jums pagalvoti apie legalizaciją ir prašau savo sprendimą pranešti per jūsų brolių Stanaitį Levą man.

*Prienų MVD viršininkas
kapitonas Jocius**

Prieš iškviečiant Levą Stanaitį į Prienų MVD, Panaktiniui ir Teisučiui darbdaviai nurodė: per brolių gavę laišką, jie privalo sakyti, jog abejoja pasiūlymo nuoširdumu, dar gerai pasvarstysią, ar verta legalizuotis. Po kiek laiko jie turį parašyti Prienų MVD viršininkui adresuotą atsakymą, kad sutinka legalizuotis, ir perduoti jį per brolių.

Po "legalizacijos" agentas Panaktinis - Klemensas Stanaitis pasiliko gyventi tėviškėje. Agentas Teisutis - Albinas Stanaitis išsikėlė gyventi į Kauną. Jie abu ir toliau bendradarbiavo su saugumu, susitikinėdavo su operatyviniais darbuotojais, dirbo slaptais informatoriais.

Agentas Tikutis - Jonas Šalčius dar neiššifruotas, partizanai kol kas juo pasitiki, tad jis paskiriamas "slapstytis" į Kauną. Jį priglaudžia ten gyvenanti teta.

Silpno būta stipruolio.

Pakako vos kelių valandų "pasisvečiavimo" Kauno saugumo rūmuose, kad Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Žilvinas, 1953 metų balandžio 10 dieną paimtas saugumo agentų, taptų nuolankiu, ištikimu saugumo samdiniu, tvirtai pasiryžusiu naikinti buvusius savo bendražygius. Ši sutartis, kaip ir visos pražūtingos sutartys, privalėjo būti su tvirtinta kraujo antspaudu... Tą pačią dieną nuvedė Žilvinas saugumo kariuomenės būrį į Vaišvydavos mišką ir parodė bunkerį, kuriame jis slapstėsi drauge su Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanais Kariu ir Speigu. Partizanų tuomet bunkeryje nebuvo, tačiau Žilvinas tvirtino, jog jie netrukus turį parsirasti. Balandžio dešimtosios vakare prie Bunkerio įsitaisė pasala. Žilvinas drauge su saugumiečiais laukė pasirodant aukų.

Ankstyvą balandžio tryliktosios rytą grįžtančius į bunkerį

Dokumentai iš rusų kalbos versti autorės.

Karį ir Speigą pasitiko kulkų kruša. Sužeistam Speigui pavyko pabėgti, o Karys - Juozas Šiugždinis, gimęs 1928 metais Ilgakiemio kaime, partizanas nuo 1950-ųjų, Vyčio tėvūnijos vado pavaduotojas, žuvo.

Štai sutartis ir užantspauduota... Algirdas Šermukšnis jau nebe partizanas Žilvinas, o Kauno saugumo 2-N skyriaus specialusis agentas, slapyvardžiu Vacys*. Agentas nuožmus, atkaklus, atsidavęs. O, kaip globojo, kaip lepino 2-N skyrius savo ištikimuosius! Eilinis rajono išdavikėlis paprastai būdavo paskatinamas tik kokia dviejų trijų šimtų rublių premija, o 2-N skyriaus niekšams kas mėnuo būdavo mokamos algos, ir dar kokios - nuo tūkstančio iki tūkstančio trijų šimtų rublių per mėnesį, o kartais net ir daugiau. Vertėjo stengtis.

Naujai iškeptas agentas Vacys nedelsiant paleidžiamas, jam gražinami ginklai ir nurodoma paskirtu laiku atvykti į pasimatymus su operatyviniais darbuotojais. Pirmoji užduotis - užtrypti savo viešnagės saugume pėdsakus. Ir štai Vacys eina, lanko vieną po kito visus jam žinomus ryšininkus ir rėmėjus ir visiems pasakoja saugumiečių padiktuotą versiją: juodu su Klemensu - Klemensu Stačioku tikėjęsi, jog bus nuvesti pas Tėvuką (Litą), o pakliuvę į provokatorių pinkles. Klemensas buvęs sužeistas, jis pats šiaip taip pasprukęs. Po susirėmimo su provokatoriais miškuose pasipylę kareivių būriai; Karys per kautynes žuvęs, o sužeistam Speigui pasisekė pabėgti. Žilvinas - Vacys sakėsi per sumaištį pasimetęs su partizanais ir dabar ieškąs, kaip su jais susitikti.

Tačiau partizanai su juo susitikti neskubėjo - paskui Žilviną jau driekėsi įtarimo šešėlis. Vis dėlto gegužės pabaigoje Žilvinas - Vacys per ryšininką gavo partizano Sūkurio laišką.

Algi,

Ateik pas Joną Valį, ten ramu. Jeigu tu nežinai, kur jis gyvena, paaiškinu, kad Jonas gyvena ten, kur pernai arklidėje gėrėm degtinę.

Kai ateisi, pabelsk tris kartus į klėties sieną, o aš jam pasakysiu, kad jis tave įleistų. Jis suves tave su manimi, o paskui

** LVA, f.K-1, a p. 3, b. 436, 48*

gyvensime drauge, kraštas ramus.

Dar kartą prašau, ateik pas Joną Valį, lauksiu tavęs tenai tris dienas, t.y. iki 18.

Iki pasimatymo.

Baltrus

Operatyvininkai, perskaitę Sūkurio raštelį, nusprendė, kad agentui Vaciiui susitikti su partizanu verta - gal per jį pavyks surasti Speigą, Klemensą ir kitus "banditus".

Susitiko 1953 metų gegužės 28 dieną. Po broliško apsikabinimo Sūkurys paklausė, kaip, kokiomis aplinkybėmis žuvo Karys - Juozas Šiugždinis. Vacys pakartojo tą pačią, visiems pasakojamą versiją.

Sūkuriui buvo gerokai pakyrėję slapstytis vienam, tad džiaugėsi apgyvendinęs savo bunkeryje partizaną. Jis netgi didžiavosi - gyvena drauge su pačiu Žilvinu, rinktinės vadu! Ištisas šešias paras prisiėjo Vaciiui išbūti Sūkurio bunkeryje - niekaip negalėjo nuo jo pasitraukti. Išsiaiškino, kad apie kitus partizanus jis nieko nežino, ryšių nepalaiko, tad ilgiau tūnoti bunkeryje išdavikui nebuvo prasmės. Be to, agentui jau svilo padai: operatyvininkai, nesulaukę Vacio pasirodant sutartu laiku, galėjo suabejoti jo ištikimybe. O nušauti Sūkurį čia pat bunkeryje negalima: slėptuvė buvo įrengta rėmėjo sodyboje. Kaipmat visi sužinotą, kad vadas Žilvinas pasidavė.

Galop išdaviko galvoje subrendo planas.

- Žinai ką, - tarė jis, - aš vis galvoju - ar ne geriau būtų įsirengti bunkerį kur nors miške? Čia mums ir ramu, ir pamaitina, bet maža kas... Jei mus surastų, nukentėtų geri žmonės. Verčiau netraukti jų į pražūtį.

Sūkurys tai minčiai pritarė - vadas Žilvinas jam buvo autoritetas, visus jo žodžius priėmė kaip vyresniojo įsakymą.

- Gerai sakai. Rytoj ir traukiam į mišką, apsižvalgysim.

Kitą dieną išėjo į mišką, iš kurio Sūkurys jau nebesugrįžo.

Mes niekad nesužinosim, ką jautė buvęs Geležinio Vilko rinktinės vadas Žilvinas, pakeldamas ginklą. Nesužinosim, ar išvydo partizanas Sūkurys išdaviko veidą paskutinę gyvenimo akimirką.

1953 metų birželio 3 dieną agentas Vacys miške nušovė partizaną Sūkurį - Vytautą Kuzmicką, gimusį 1927 metais Rašnavos kaime, Tauro apygardos Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos kovotoją, partizaną nuo 1950-ųjų. Lavoną paslėpė ten pat, miške.

Sūkurio žuvimo saugumas nepagarsino.

Agentas Vacys toliau ieškojo buvusių savo bendražygių: Speigo - Antano Gudyno ir Klemenso - Klemenso Stačioko. Pagaliau per ryšininkus jam pavyko su jais susisiekti. Sutarė, jog abu partizanai su Geležinio Vilko rinktinės vadu Žilvinu - agentu-smogiku Vaciu susitiks birželio 23 dieną.

Buvo nuspręsta, kad į susitikimą Vacys vyks vienas, be saugumiečių palydos: pasikalbės, atgaus partizanų pasitikėjimą.

- Sveiki, broliai! - išdavikas apkabino, prigludė vieną ir kitą. - Klemensai, kaip tu? Taip seniai nesimatėm. Ar smarkiai sužeidė? Jau sveikas?

- Kaip matai. Išsilaižiau. Na, o tu - kaip ištrūkai? Buvau tikras, kad jie tave pačiupo.

- Nedaug trūko. Laimė, moku muštis. Matai, anksčiau aš boksininkas buvau, profesionalas. Kai tas ketvirtas, kur tave pašovė, atbėgo, du jau buvau paguldęs. Sudorojau rupūžes. Na, o paskui - kariuomenė, gaudynės... Karys, nabagas, neišsikapstė, galvą padėjo. Gaila vyro... O tave, Antanai, - kreipėsi jis į Speigą, - ar smarkiai apdorojo? Kaip tu dabar?

- Ne pirmas sykis, negriebė galas, - tiek tepasakė Speigas.

Vaciui net apsimesti nereikia - jis iš tiesų džiūgauja su vyrais susitikęs: juk pavyko įvykdyti užduotį! Tik kad tie vyrai tokie kieti - įtarūs, atsargūs. Vis klausinėja ir klausinėja. Na ir kas, kad boksininkas! Užtat anie keturiose buvo. Irgi ne iš kelmo spirti.

- Mačiau, kaip tave parvertė, - sako Klemensas. - Tiesiog sunku patikėti, kad ištrūkai.

Jiems rūpi viskas: kur Žilvinas patraukė po susirėmimo, kur slėpėsi, pas ką pirmiausia nuėjo, kada nuėjo, kurėjo pas-kui... Knebinėja menkiausias smulkmenas.

- Su Sūkuriu gyvenu, jo bunkeryje. Visą laiką tenai, dabar tik išėjau - su jumis susitikti. Vėl atgal grįšiu. O gal traukiam

sykiu? Vieta ten rami. Tai apsidžiaugtų Sūkurys!

Partizanai neskubėjo. Dar pagalvosią, gal kitą kartą. Susitikti sutarė birželio trisdešimtąją.

Išdavikas partizanams nurodė vietą Grabavos miške, kur neva esąs Sūkurio bunkeris. Tikrosios Sūkurio slaptavietės jis net minėti negalėjo - po Sūkurio dingimo bijojo pakliūti į akis sodybos šeimininkams. Jo nupasakotoje tariamo bunkerio buvimo vietoje užsimaskavusi saugumo operatyvinių darbuotojų grupė tykojo jau nuo birželio 29-osios: Vacys tikėjosi, kad šįkart jam pavyks įvilioti Klemensą ir Speigą į laukiančią pasalą.

Klemensas ir Speigas su Vaciu susitiko birželio trisdešimtosios rytą. Agentas tebejuto šaltuką, nepasitikėjimą, tačiau kol kas partizanai su juo ėjo. Bekeliaudami Klebiškio miškais, liepos pirmąją jie susitiko su partizanais Vakarų ir Pipiru.

Geležinio Vilko rinktinėje bebuvo keturi partizanai: Vyčio tėvūnijos vadas Klemensas vaikščiojo ir slapstėsi drauge su savo pavadočiu Speigu, o eiliniai Pipiras - Bronius Petkevičius ir Vakaras - Klemensas Uleckas slapstėsi ir veikė kitose vietose negu anie. Iš Dzūkų rinktinės jau buvo likęs tik jos vadas Kelmas (Ungurys) - Vincas Daunoras ir eilinis Dobilas - Jurgis Palionis. Juodu irgi laikėsi drauge, vaikščiojo Jiezno, Prienų bei Simno rajonuose. Vieni su kitais susitikdavo labai retai, ryšius palaikydavo laiškais, perduodamais per ryšininkus. Tad galima įsivaizduoti, koks džiaugsmas būdavo susitikus, kiek šnekos. Pagyvendavo praeitimi, pasidžiaugdavo, kad gyvi, tačiau niekuomet nekalbėdavo apie ateitį. Žinojo, kad jos neturi.

Pipiras ir Vakaras šįkart drauge išbuvo neilgai; į Vacį jie žiūrėjo beveik atvirai priešišškai. Pasikalbėję su Klemensu ir Speigu, drauge užkandę, jie patraukė savais keliais. O Klemensas ir Speigas vėl ėmėsi Žilvino - tikrino, kamantinėjo. Agentas sutriko, ėmė painiotis.

Eiti į Sūkurio bunkerį partizanai atsisakė.

- Pirmiausia nuvesk pas žmones, kur slapsteisi po pabėgimo. Nepradings tas tavo Sūkurys, nueisim pas jį vėliau.

Naktį iš liepos trečiosios į ketvirtąją keleiviai apsistojo

Bačkininkų miške. Nors abu partizanai pakaitomis budėjo, vis dėlto buvo nepakankamai budrūs: agentas - smogikas Vacys, nutaikęs momentą, pistoletu abu nušovė. O paskui? Lengviau atsiduso, pasidžiaugė, kad užduotis įvykdyta? Galėjo būti ir taip.

Nuo buvusio partizanų vado Žilvino rankos žuvo Klemensas - Klemensas Stačiokas, gimęs 1929 metais Kampinių kaime, Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadas, partizanas nuo 1947-ųjų, ir Speigas - Antanas Gudynas, gimęs 1921 metais Gustaitynės kaime, Vyčio tėvūnijos vado pavaduotojas, partizanas nuo 1946-ųjų.

1953 metais Pietų Lietuvos srities partizanams per savo statytinius - užverbuotus partizanus - "vadovavo" saugumas.

Dar Litui gyvam tebesant Dainavos apygardoje tokiu "vadu" tapo A. Juozapavičiaus tėvūnijos štabo viršininkas Juozas Karpavičius, slapyvardžiu Medelis. 1951 metų rugsėjo 27 dieną jis sužeistas pateko į saugumiečių nagus. Partizanų būriai tuomet jau buvo gerokai išretinti, grupės susitikinėdavo nedažnai, tad ilgesnis jo nesirodymas bendražygiams rimtesnio susirūpinimo nesukėlė. Apgydytas saugumo ligoninėje, tardomas davė išsamius parodymus apie partizanų bunkerius, ryšininkus, rėmėjus. Saugumas jį užverbavo vidaus agentu, slapyvardžiu Juozas*, ir 1951 metų lapkričio pabaigoje vėl nugaubeno į Dzūkijos miškus. Juozui Karpavičiui - agentui Juozui pavyko atgauti partizanų, kuriems anksčiau vadovavo, pasitikėjimą. 1951 metų gruodžio pabaigoje jis nurodė saugumiečiams partizanų bunkerį. Bunkeris buvo apsuptas, žuvo šeši jame buvę kovotojai, tarp jų ir vadas Rimvydas - Alfonsas Petruškevičius; šis iš paskutiniųjų stengėsi suburti išblaškytus, dar nesunaikintus Dainavos apygardos Šarūno rinktinės partizanus ir sudaryti rinktinės štabą. Po partizanų sunaikinimo Šarūno rinktinės vadu pasiskelbė agentas Juozas.

Saugumo agentai darbavosi išsijusę. Pagal jų įskundimus 1951-ųjų pabaigoje - 1952-ųjų pradžioje buvo išduota ir likviduota - nužudyta, gyvų paimta - daug Dainavos

LYA, f. K-1, ap.3, b. 436, 45.

apygardos partizanų. Nebeliko ir apygardos štabo.

Agentas Juozas, pasinaudojęs susidariusia padėtimi, 1952 metų gegužės 8 dieną sukviėtė partizanų vadus į pasitarimą ir jame buvo išrinktas Dainavos apygardos vadu. Apygardos štaban išrinktas ir agentas Vladas, buvęs Kazimieraičio rinktinės vadas Putinas - Juozas Drazdauskas*. Kad agentui Juozui būtų lengviau veikti, štaban buvo įtrauktas ir agentas Georgin -1952 metų vasarį sulaikytas ir užverbuotas partizanas Karvelis - Vytautas Treigys**.

Naujoji Dainavos apygardos "vadovybė" nesėdėjo rankas sudėjusi - net išleido keletą egzempliorių ankstesniojo štabo leisto laikraščio "Laisvės varpas".

Pietų srities vadas Litas pripažino Medelį - agentą Juozą Dainavos apygardos vadu. Kadangi pats asmeniškai jo nepažinojo, iškvietė į susitikimą gerai pažįstamą Kazimieraičio rinktinės vadą Putiną - dabar jau agentą Vladą. Jį lydėjo vadaus agentas Georgin ir agentas-smogikas Žaliūga: trise tikėjosi nesunkiai su Litu susidorosią.

Nežinia, ar Putinas tik ir laukė progos pasprukti iš saugumiečių nagų, o gal nesiryžo Lito išduoti, - šiaip ar taip, savo vardo šia išdavyste jisai nesuteršė: nutaikęs momentą, nušovė smogiką Žaliūgą, sužeidė Georginą, o pats pasislėpė. Į susitikimą su Litu nenuvyko.

Saugumo pažymoje agentas Juozas apibūdinamas taip:

"... Jam padedant likviduota apie keturiasdešimt banditų, yra išradingas, disciplinuotas, vykdydamas užduotis rodo savo iniciatyvą, dirba mums sąžiningai."

Tauro apygardos partizanų veiklos regimybę saugumiečiai palaikė veikdami jau areštuoto, su saugumu bendradarbiaujančio buvusio apygardos vado Demono - Juozo Jankausko vardu, o Žalgirio rinktinei iš saugumo kalėjimo kameros "vadovavo" Sakalas - Klemensas Širvys. Jo vardu rašytą korespondenciją adresatams pristatydavo agentai...

Kai 1953 metų balandžio 10 dieną paimtas ir tuojau pat užverbuotas Geležinio Vilko rinktinės vadas Žilvinas tapo

LYA, f. K-l, a p. 3, b.436, 67-68.

LYA, f. K-l, a p. 3, b.436, 46.

agentu Vaciu, jau visai Pietų Lietuvos sričiai ėmė vadovauti saugumiečiai. Jie stengėsi kuo greičiau sunaikinti paskutinius išlikusius partizanus. Tai buvo ne taip lengva, kaip tikėtasi.

Saugumui knietėjo kuo greičiau sugauti Ungurį. Per agento Panaktinio - Klemenso Stanaičio grupę (Panaktinis, Teisutis ir Tikutis) Ungurys buvo kviečiamas susitikti su Litu, kuris tuomet buvo jau žuvęs. Į susitikimą, numatytą 1953 metų balandį, Ungurys neatėjo. Tačiau netrukus jis pats pradėjo ieškoti Lito, kurio žuvimą saugumas apdairiai nusiėmė.

1953 metų gegužės mėnesį Ungurys per ryšininkę Albiną Petraškaitę perdavė Panaktinio agentų grupei ketvirtą laišką. Trys buvo adresuoti Litui, vienas partizanui Briedžiui (agentui Teisučiui). Du Litui adresuoti laiškai buvo šifruoti, saugumui nepavyko jų perskaityti. Atvirame laiške Ungurys Litui skundėsi, jog Briedis vengia susitikimo. Prašė Litą, kad šis paragintų Briedį su juo (Unguriu) susitikti.

Laiške Briedžiui (agentui Teisučiui) Ungurys teiravosi, kas gi vis dėlto nutiko prie Lito bunkerio: žmonės matę kraujo - kas toje vietoje žuvo? Briedis, vaikščiojęs drauge su Litu, turėtų tai žinoti. Teiravosi, ar buvo Briedis susitikęs su Jovaru (agentu Svajūnu), ir prašė perduoti jam dokumentus, likusius likvidavus Dainavos apygardos Geležinio Vilko tėvūniją. Priekaištavo Briedžiui, kam šis vengia su Unguriu susitikti, patarė būti atsargiam. Rašė turįs vilties pasimatyti. Balandžio 29 dienos data saugumas rašo laišką Unguriui Lito vardu. Laiške pranešama, jog Litas išvykstąs į Centrą. Kol jo nebus, savo vietoje paliekąs Sakalą (jau areštuotas). Ungurys įpareigojamas atnaujinti ryšius su Lito adjutanto Briedžio (agento Teisučio) grupe bei kitomis Pietų Lietuvos srities grupėmis. "Lito" laiškas ir agento Teisučio raštelis, kuriame atsakoma į Ungurio pateiktus klausimus ir siūloma susitikti birželio 24-ąją, nunešamas Naravų kaimo gyventojai Kastulei Grigonytei, kad perduotų Unguriui.

Gegužės pabaigoje agentas Vacys (buvęs partizanas Žilvinas) rašo laišką Unguriui. Jį perduoti paveda saugumo agentui Ėgliui - Žilvino ryšininkui (Ėglis Žilviną laiko partizanu, apie jo ryšius su saugumu nežino). Ėglis nuneša tą laišką

Ungurio ryšininkui Rakauskui; Rakauskas jam įduoda Ungurio laišką Žilvinui. Ungurys rašo gavęs du Žilvino laiškus ir prašo paaiškinti, kas įvykę tarp jo ir Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanų (turima omenyje tas atvejis, kai Žilvinas buvo paimtas, o partizanas Klemensas sužeistas pabėgo). Prašo, kad apie tą įvykį parašytų ir kiti partizanai. Ungurys teiraujasi, kur yra Litas. Laiške Žilvinui jis rašo, jog kažkas bus nuvedęs saugumą prie Lito bunkerio: toje vietoje buvo šaudoma, vėliau žmonės aptiko kraujo. Briedis, Lito adjutantas, tvirtina, jog niekas nežuvo. Laiškas datuotas 1953 m. birželio 13 d.

1953 metų liepos tryliktają agentas Vacys (buvęs partizanas Žilvinas) pasiuntė Unguriui atsakomąjį laišką:

Pavasarij, nutirpus sniegui, gavau Šermukšnio laišką, kuriame rašė, kad mane kviečia Tėvukas (Litas.- Aut. past.). Nors laiške buvo rašoma ateiti vienam, aš išėjau su Klemensu.

Balandžio 10 atėję į susitikimo vietą radome Briedį, Šermukšnį ir dar vieną, nepažįstamą; Briedis sakė, kad tai jo vyresnysis brolis. Kiek pasikalbėjus, Briedis paaiškino, kad Tėvukas, manęs nesulaukęs, skubiai pasitraukė anapus Nemuno. O man paliko laišką, kuriame viskas nurodyta. Papasakojo, kad žiema buvo sunki, vyko daug gaudynių, keletą kartų teko bėgti palikus slaptavietę, o tai Tėvukui jau nelengva. Briedis perdavė man laišką, ir kai aš pradėjau skaityti, jie šovė į Klemensą ir puolė mane, tačiau Klemenso nenušovė, tik sužeidė. Jam pavyko paleisti į juos ilgą seriją, ir jie puolė ant žemės. Mane užpuolė Briedžio brolis, aš smogiau jam į veidą ir ištrūkau. Mums su Klemensu, nors jis buvo sunkiai sužeistas, pavyko laimingai pasitraukti. Pasikui pasirodė daug mašinų su rusais, buvo didelės gaudynės, į kurias pakliuvo Speigas ir Karys. Karį nukovė, o Speigą sužeidė, bet jam pasisekė pabėgti.

Kaip matai, būta provokacijos, kurios mes nesitikėjome. Vylėmės, kad Tėvukas su tavim. Briedis melavo sakydamas, kad jis pasitraukė anapus Nemuno. Praėjusį rudenį Lakštingala gyvas pakliuvo į priešo rankas. Kaip tai nutiko, tikslių žinių neturiu. Jis ir Vytautas išėjo susitikti su Doleriu, tačiau

nesugrįžo. Pasiekė žinia, kad Vytautas žuvo. Ten vaikšto Pipiras ir Vakaras, kas jie tokie, pats žinai, todėl reikalas neaiškus. (...) Speigas ir Klemensas jau pasveiko (abu minimus partizanus 1953 m. liepos 3 d. nušovė Žilvinas - agentas Vacys. - Aut. past.) ir išėjo rinkti žinių apie tą įvykį. Ką nors sužinojęs, parašysiu tau vėliau.

Gavau laišką iš Ž.R. V (Žalgirio rinktinės vado. - Aut. past.) Sakalo (tuo laiku Sakalas jau paimtas, laikomas saugumo kalėjime. - Aut. past.), siunčiu jį tau; gal kur nors atsiras Tėvukas, gal tu jį perduosi LAV(Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio gynybos pajėgų vadas. - Aut. past.), o jei ne, tai patark, ką parašyti Sakalui; gal ir pats jam ką parašysi.

Manau, kad anapus Nemuno irgi turėtų sužinoti, kas pas mus įvyko, nes gali bandyti provokuoti ir juos.

Kol kas tiek.

Linkiu laimės. Ž. *

Ungurys per agentą Ėglį perduoda Žilvinui (agentui Vaciai) atsakymą:

Prašote, kad ką nors patarčiau dėl Sakalo. Patys geriau žinote, galite palaikyti ryšį, ir jo siunčiamus paketus priimkite. Paketą LAVprašau perduoti man, o dėl paketo M. V (mūsų vadui. - Aut. past.) tegaliu pasakyti, jog M. V. nėra gyvo.

Gavau M. V. laišką, kuriame rašoma, kad jis išeina pas LV (LLKS tarybos prezidiumo pirmininkas. - Aut. past.) Pirma, atvirai jis nerašytų, kadangi mes turime šifrą, antra - pažįstu jo braižą, laiškas parašytas kitu braižu.

Partizanas Briedis man rašo, kad su M. V. palaiko ryšį. Aš M. V. parašiau tris šifruotus laiškus, per tiek laiko būtų man atsakęs. Kitaip negali būti - jie jį nužudė.

Vėliau Jums pavesiu surengti jiems karo lauko teismą.

Parašyk, ar gyvas Demonas, ar turi apie jį kokių žinių. Gal ir jam nutiko kas nors bloga, tad būk atsargus.

Jeigu Briedis toksai, ir daugiau panašių gali atsirasti. Paketus siunčiu ten, kur be pinigų pirkome radiją. (...) Būtų gerai,

* Saugumo dokumentuose įsiūtas Žilvino laiško ir Ungurio atsakymo vertimas į rusų k. Į lietuvių kalbą išvertė autorė.

jeigu turėtume šifrą. Jeigu tavo ryšininkas patikimas, kitą kartą paliksiu šifrą.

Praverstų turėti atsarginį I.P. (informacijos punktą. - Aut. past.), kadangi kas nors gali atsitikti, paskui būtų sunku susisiekti. Siūlyčiau per M., pas kurį beldžiau į langą. Kaip tik prašė apie Jus pasiteirauti.

Kol kas tiek. Iki pasimatymo, linkiu visiems geriausios laimės.

1953 m. rugpjūčio 1 d.

Ungurys

Būk atsargus, su nerimu išdaviką perspėja Ungurys. Linki laimės savo mirtinam priešui. Klaidžioja miškų takais, vildamasis pasimatyti su bendražygiu. Su medžiotoju, tik ir laukiančiu progos pakelti ginklą...

O tinklas neriamas. Ir tankėja jo akutės - kad tik neišsprūstų Ungurys.

Agentas Ėglis ne vien partizanų paštą nešioja. 1953 metų rugpjūčio 13 dieną jis praneša saugumo operatyviniam darbuotojui, kad buvo užėjęs pas Ungurio ryšininką Rakauską ir sužinojo, jog prieš keletą dienų Rakausko namuose lankėsi Ungurys, kuris paprašė Rakauskienę nueiti į Prienus, surasti Žilvino ryšininką (agentą Ėglį) ir pasakyti, kad Ungurys norįs jam perduoti paketą. Lauksias rugpjūčio vienuoliktąją Rakauskų namuose. Rakauskienė ryšininko nesurado; Ungurys, tikėjęsis, jog šis pasirodys, pralaukė dvi paras. Ėglis Rakauskienei pasakė lauksias Ungurio Rakauskų namuose kitos savaitės pabaigoje.

Panaktinio agentų grupė sušniukštinėjo, kad Ungurio ryšininkė Petraškaitė paketus jam perduoda per Ungurio seserį Albiną Kurapkaitę. Ją sekti pavedama agentui Osen.

Partizano sesuo slapstosi: pagyvena tai pas vieną ūkininką, tai pas kitą. Vieną dieną agentas Osen ją susiranda.

- Girdėjau, tu gera darbininkė, Albinut. O man namuose trūksta darbščių rankų. Gal ateitum pas mane? Nenu-skriausiu.

Kodėl Albinai neiti - aišku, ji sutinka, juolab kad vieta

rami, nieko blogo apie tuos namus negirdėt. Ir tikrai - gera jai čia, neskriaudžia, dar ir užjaučia, ir jos varganu gyvenimu domisi.

Praeina savaitė, kita, ir agentas Osen jau turi ką pranešti savo darbdaviams, nors ataskaitose ir pabrėžia, jog Albina Kurapkaitė apie brolių kalbanti nenoriai, neatviraujanti. Vis dėlto jam pavyko išpešti, kad Ungurys vaikšto drauge su tokiu Jurgiu Palionių, gyvena miške, o tą vietą nežino vienintelis žmogus, kuris aprūpina partizanus maistu.

Štai ir lauktoji žinia: į eilinį susitikimą su saugumiečiais atskubėjęs agentas Osen praneša, kad naktį buvo užėjęs Ungurys. Kalbėjosi kieme gal pusantros valandos.

Ungurys pasitiki žmogumi, apie kurį taip gerai atsiliepia jo sesuo. Osen nuoširdumas trykšte trykšta: kviečia vidun užvalgyti, žada paremti pinigais. Vaišių Ungurys atsisako, tačiau pasiguodžia: nuo sauso maisto skrandį raižo skausmai, o eiti kur nors karštimo - pavojinga; žiema buvusi sunki, pasala prie pasalos, miške zujo ir zujo kareiviai. Visą žiemą su draugu prakiūtoję bunkeryje, tik kartą du per mėnesį teisėdavo parsinešti rūkalų.

Sakėsi turįs būti labai atsargus, nes žinąs: jį vaikosi net septynetas saugumo apginkluotų agentų. Atsisveikino šiltai, nuoširdžiai, žadėjo progai pasitaikius vėl užsukti.

Saugumas agentui Osen nurodo, kaip elgtis, kad įgytų visišką Ungurio ir jo sesers pasitikėjimą.

Ungurio motina Marija Kurapkienė gyveno savo brolio Jurgio Daunoras namuose Giraitiškių kaime. Vieną dieną ją aplankė pora nepažįstamų vyriškių. Vyriškiai buvo malonūs, teiravosi apie šeimą, apie sveikatą. Moteris įsišnekėjo, pasiguodė: anoks čia gyvenimas, kai ir ji, ir jos dukra priverstos slapstyti. Sunerimo Kurapkienė tik tuomet, kai svečiai pasiteiravo apie sūnų. Tačiau nerimą bemat išsklaidė geraširdiški žodžiai:

- Jūs - motina, tai turėtumėt rūpintis, kad sūnus išliktų gyvas ir sveikas. Negerai, kad jis it urvinis lindi miške. Legaliuotųsi, gautų darbą ir gyventų sau kaip visi dori žmonės.

- Ogi ar nekalbėjau, - sako moteris, - ar nesakiau... Ką tu jį peršnekėsi.

Vyrai siūlosi pagelbėti.

- Mamyt, - sako jie, - mes parašysim Vincui laišką, pabandydim jį įtikinti, kad susiprastų, kol nevėlu. Bet ir jūs turit mums padėti: pašnekėkit, pagraudenkit.

Apie ją aplankiusius vyriškius ir jų šnekas moteris išsipasakojo kaimynui. Iš kur ji galėjo žinoti, kad kaimynas - saugumo agentas, slapyvardžiu Lesnik, kuriam ir pavesta ją, Mariją Kurapkienę, atidžiai sekti ir viską pranešinėti...

- Visai neišsigandau, - patikliai pasakojo kaimynui Kurapkienė, - jau kad mandagūs, kad malonūs! Sakė, kad nesislapytume mudvi su Albina, niekas mūsų nelies. Tik va to jų laiško Vincui tai aš neperduosiu - dar pamanyt, kad su saugumiečiais susidėjau. O ir kas juos žino - gal meluoja, kad tik sugautų jį, o paskui gali ir nepaleist.

Agentas Lesnik apie pokalbį praneša saugumui. Gauna nurodymą: su Kurapkiene bendrauti, įkalbinėti, kad toji prišnekintų Ungurį legalizuotis.

Agentas Osen savo ruožtu įkalbinėja Albina Kurapkaitę, kad ši paveiktų brolių, įtikintų jį, jog vienintelė išeitis - legalizacija.

Ruduo, jau ilgėja vakarai, ir vis ilgesni Albinos ir agento pokalbiai - ramūs, draugiški; ir vis ilgėja Osen pranešimai saugumui.

-Jis gali pasitraukti iš miško slapta, - suokia Albinai agentas. - O ką - nuvažiuotų į Kauną, įsitaisyti dirbti. Mieste - ne kaime, ten lengviau pasislėpti. Jei kas - aš padėčiau, turiu gerų pažįstamų.

Ir Albina papasakoja: buvusi jau tokia proga. Prieš porą metų Vincas jau buvo gavęs fiktyvius dokumentus, ir darbą geri žmonės Kaune buvo parūpinę, kažkokiose stalių dirbtuvėse. Jau ir mašiną buvo atsiuntę jį vežti miestan, laukė pamiškėje. Tik staiga Vincas prisiminė kažką bunkeryje palikęs, sako, einu atsinešti. Kaip nuėjo, taip ir nuėjo - nebesugrįžo; mašina jo net kelias valandas laukė. Taip jis ir liko miške.

Naiviai, patikliai pasakoja Albina, tik ši istorija saugumui visiškai neįdomi, juk tas viskas pačių ir buvo suorganizuota,

jų mašina ir laukė Ungurio... Matyt, pajuto kažką partizanas, neapgavo miškinio uoslė... Išsprūdo iš jų nagų tuomet.

Saugumiečiai agentui Osen nurodo: stengtis Ungurio seserį Albiną Kurapkaitę sužlugdyti moraliai, padaryti ją priklausomą nuo agento, įdiegti visišką pasitikėjimą; per ją suartėti su Unguriu, įpratinti jį lankytis agento Osen namuose pavalgyti bei pailsėti; kuo dažniau susitikinėti su Ungurio giminaičiais ir atsekti jo slapstymosi vietą.

Spalio pabaigoje Ungurio motiną vėl aplankė “malonieji draugai”. Po ilgai trukusio pokalbio apie sūnaus legalizaciją jie padavė Kurapkienei laišką, prašydami perduoti jį Unguriui. Laiške buvo siūloma legalizuotis.

Lapkričio pradžioje agentas Osen saugumui praneša: Albina Kurapkaitė pasakojusi, kad saugumo darbuotojai kalbėjėsi su jos motina dėl Ungurio legalizavimosi, žadėję palikti Ungurį laisvėje ir įdavę motinai jam adresuotą garantinį laišką. Albina sakiusi: motina su Unguriu kalbėjusi, tačiau jis laiško neskaitęs - bijojęs, kad atplėšiant laiškas galės sprogti. Laišką jis grąžinęs motinai. Ir pati Albina sakėsi patarusi Unguriui jais nepasitikėti, nes jį tikriausiai areštuotų.

Saugumiečiai vėl kalbasi su Ungurio motina, jos akyse atplėšia laišką, perskaito ir palieka perduoti sūnui. Netrukus į saugumą iškviečiama Ungurio sesuo Albina bei jo motina. Motinos akivaizdoje operatyviniai darbuotojai įkalbinėja Albiną Kurapkaitę, kad prišnekintų brolių legalizuotis, tikina, jog jam garantuojama gyvybė ir laisvė. Mergina prisižada pasikalbėti su broliu. Apie savo apsilankymą saugume Albina tučtuojau papasakoja agentui Osen, kuris irgi skatina paveikti brolių, pasinaudoti pasitaikiusia galimybe jį išgelbėti.

Tinklas tankėja. Tarsi grybai po lietaus dygsta vis nauji ir nauji agentai, spiečiasi buriasi aplink Ungurį.

Lapkričio 28-osios naktį Ungurys pabeldžia į duris, už kurių žino esant nuoširdų, ištikimą rėmėją. Užeina pasiklausinėti naujienų ir neilgai trukęs išeina. O lapkričio 29 dieną saugumą informuoja agentas Rūta. Jis praneša, kad praėjusią naktį pas jį apsilankė Ungurys. Ungurys prasitarė sužinojęs, jog partizanas Briedis - Albinas Stanaitis laisvai, nesislapstydamas

vaikšto po Prienus. Agentas paaiškines, kad Briedis legalizavosi, dabar jam nėra ko bijoti. Paklausęs, ar neketina legalizuotis ir Ungurys. Tas atsakė dar pagalvosias. Vidun užėiti Ungurys atsisakęs, kalbėjėsi trumpai.

1954 metų sausio pabaigoje Ungurys vėl pabeldė į namų, kuriuose gyveno jo sesuo, langą. Sužvarbęs, išsiilgęs artimųjų, vienatvės iškamutas, tačiau nakvynės atsisakė. Atrodė liguistas, nesmagus.

- Tai gal jau apsigalvojai, gal legalizuosies? - lyg tarp kitko pasiteiravo agentas Osen.

- Taip, apsisprendžiau, - patylėjęs atsiliepė partizanas. - Į saugumą neisiu. Visoje Dzūkijoje iš vadų jau tik aš vienas likau. Man ir visa atsakomybė tenka - už visus. Negaliu aš pasiduoti, neturiu teisės. Darysiu ką pradėjęs, kol būsiu gyvas.

Sausio 28 dieną agentas savo pranešime smulkiai perpasakoja visą pokalbį.

Netrukus saugumo nurodymu agentas Osen persikelia gyventi į Kauną ir pasikviečia Albiną Kurapkaitę pasisvečiuoti. Mergina nedelsdama atvyksta; jų santykiai pastaruoju metu itin draugiški, artimi.

Per tris viešnagės dienas spėta daug pasikalbėti. Agentą domino viskas: kas naujo kaime, kaip laikosi motina, ar gyvas, sveikas Ungurys. Albina pasakoja brolių matanti retai: privirsta sniego, vaikščioti iš miško pavojinga - lieka pėdsakai.

- Albinut, - kalba agentas patikliai merginai, - tu man kaip sava, tai ir tavo brolis nesvetimas. Gaila man jo. Klausyk, o kodėl jam neperžiemojus čia, Kaune? Čia tau ne kaimas, niekas nepažįsta. Įsimaišys tarp žmonių, niekam jis nerūpės. Galėtų pagyventi pas mano draugus. O kai atšils - atgal į mišką.

Mergina sutinka: taip, žinoma, tai būtų geriausia išeitis. Tik kad brolis toks užsispyręs, toks įtarus...

- Kartais man atrodo, kad jis net tavimi nepasitiki, - sako Albina.

Osen juokiasi.

- Ne, tai juokinga, tikrai. Mudviem reikėtų susitikti, gal aš jį perkalbėčiau.

Albina pažada: pasistengs surengti susitikimą.

Saugumas agentui Osen nurodo: žūtbūt prikalbinti Ungurį atvykti į miestą. Kaune jis būtų apgyvendintas pas saugumo žmogų ir patylom areštuotas.

Agen-tas Girėnas saugumui praneša, jog buvo sutikęs Ungurio rėmėją Juozą Žuką. Abu kaimynai pasišnekėję apie ūkio reikalus. Žukas agentą perspėjęs:

- Tu, kaimyne, neišsigąsk, bet pas tavo partizanai ketina apsilankyti. Kai ateis, išsikvies tave į kiemą, prie moterų jie nešneka. Moterų liežuviai ilgi. Sakė, turi kažkokį reikalą.

- Eik jau eik, - pasišaipė kaimynas - agentas Girėnas. - Tų miškininių jau nė kvapo nelikę, seniai nebesirodo. Manęs neišgąsdinsi.

- Nesirūpink, yra dar gyvų. Jei sakė, tai ir ateis. O kada ateis - kas juos žino.

Saugumas agentui Girėnui - Juozo Žuko kaimynui - įdavė migdomojo preparato "Neptun": gal pasitaikys proga užmigdyti Ungurį. Negana to, Girėnas pasisiūlė: galės ir pats "banditą" likviduoti. Jeigu kas, nušaus jį savo medžiokliniu šautuvu.

Agento Girėno namuose dažnai lankosi Vincas Palionis iš Žemaitkiemio. Vincas draugauja su Girėno dukterimi.

Agentas Girėnas saugumui praneša: Vincas Palionis prasi-tarė, kad pas jį buvo atėjęs vadas Ungurys, pasiėmė Prienuose jam nupirktus du centnerius rugių. Kas juos Unguriui nupirko, Palionis nepasakė.

Saugumas Girėną įpareigoja išaiškinti rugius nupirkusį rėmėją ir stengtis sužinoti, kur slapstosi Ungurys.

Paprūdžių kaime gyvena Simanas Dudinskas -Jono Šalčiaus, agento Tikučio, tetėnas.

Simanas Dudinskas - nuoširdus Ungurio rėmėjas. Tai jis 1952 metais parūpino Unguriui lentų, iš kurių Prienų miške buvo įrengtas bunkeris Pietų srities vadui Litui. Dudinskas mielai priglausdavo visus pas jį užsukančius partizanus, kartu ir apsimetėlius brolius Stanaičius - agentus Panaktinį ir Teisutį. Kai Ungurys pradėjo šiuos įtarinėti, jis paprašė Dudinską pasakyti Šermukšniui - Jonui Šalčiui (agentui Tikučiui),

kad broliai Stanaičiai nėra patikimi; tegul Šermukšnis kuo greičiau atsiskiria nuo išdavikų ir ateina pas jį. Ungurys jo lauks, nes Šermukšniu jis visiškai pasitiki...

Agentas Tikutis visa tai papasakojo saugumo operatyvininkams. Tuomet Panaktinis ir Teisutis buvo "legalizuoti", o Tikutis - Jonas šalčius MGB nurodymu tariamai slapstėsi nuo saugumo. Jį priglaudė teta Magdė Šalčiūtė, gyvenanti Kaune.

Simanas Dudinskas retkarčiais apsilankydavo pas savo svainę Magdę Šalčiūtę, kur susitikdavo su Jonu Šalčium - agentu Tikučiu. Tetėnas agentui nuoširdžiai išpasakodavo visas kaimo naujienas, nenutylėdamas ir savo susitikimų su Unguriu. Tikutis nedelsdamas žinias perduodavo saugumui.

1954 metų sausį Simanas Dudinskas buvo iškviestas į Prienų miliciją ir apklaustas. Tardomas prisipažino davęs lentų bunkerio statybai, patvirtino, kad jo namuose lankydavosi partizanai, be kitų, ir giminaitis Jonas Šalčius su dabar jau legalizuotais broliais Stanaičiais, Dobilas ir dar vienas, lyg Ungurys. Tačiau Dudinskas nuslėpė paskutinius Ungurio apsilankymus. Nutylėjo ir dabartinę Šermukšnio - Jono Šalčiaus (agento Tikučio) slapstymosi vietą.

To, ką Dudinskas prisipažino, saugumiečiams pakako priremti jį prie sienos. Prigąsdintas žmogus pasirašė sutinkąs sekti Ungurį, Dobilą ir giminaitį Joną Šalčių - Šermukšnį (agentą Tikutį).

Agentas Tikutis pranešė: jo teta Magdė Šalčiūtė buvo kaimė ir grįžo labai susirūpinusi. Ji papasakojo, kad Simanas Dudinskas parvažiavo iš Prienų gerokai išgėręs ir namie pakėlė baisų triukšmą - esą per ją, Magdę Šalčiūtę bei Joną Šalčių - Šermukšnį jį kvietė į miliciją, tardė, liepė suieškoti Šermukšnį ir prikalbinti jį legalizuotis. Vargšas žmogus sielvartavo įkliuvęs į pinkles, prisakė savo žmonai ir svainei Magdei Šalčiūtei niekam apie tai neprasitarti. Iš kur jis galėjo žinoti, kad kiekvienas jo ištartas žodis pasieks saugumo ausis - juk Magdė Šalčiūtė, grįžusi namo, tučtuojau viską persakė sūnėnui... Nepamiršo ir to, kad iš Dudinsko žmonos girdėjo, jog Ungurys nori susitikti su Šermukšniu - Jonu Šalčiumi.

Saugumiečiai agentui Tikučiui įdavė raštiškus nurodymus,

kaip elgtis, ką sakyti Magdei Šalčiūtei. Pagal gautą instrukciją Tikutis turėjo prašyti tetos, kad ši surastų žmogų, pas kurį jis galėtų toliau "slapstyti", nes pas tetą esą nesaugu, be to, jis bijęs užtraukti bėdą giminaičiams. Persikėlus į butą, Tikutis turįs prašyti, kad teta surengtų susitikimą su Simanu Dudinsku. Tikutis turi Dudinsko pasiteirauti apie tardymą. Kai Dudinskas perduos jam saugumo pasiūlymą legalizuotis, Tikutis turi apsimesti abejojęs saugumo pažadais. Agentas privalo atsargiai išklausinėti, kam dar Dudinskas pasakojo apie tardymą, ir išpėti, kad niekam daugiau apie tai neprasitartų, nes "miškiniai" gali jį nubausti už bendradarbiavimą su saugumu. Instrukcijoje nurodoma, kad tik per trečią susitikimą su Dudinsku Tikutis gali pasakyti apsisprendęs legalizuotis. Jis turi prašyti Dudinską surengti jam susitikimą su milicijos darbuotojais. Susitikimas turi įvykti Kaune, dalyvaujant Dudinskui. Be to, Tikučiui nurodoma per Dudinską susisiekti su Unguriu.

Agentas Tikutis perrašo saugumo jam duotą Unguriui adresuotą laišką. Laiške rašoma, esą jis, partizanas Šermukšnis, iš savo tetėno girdėjęs, kad broliai Albinas ir Klemensas Stannaičiai nepatikimi, dirba saugumui. Jis, Šermukšnis, pradėjęs akylai juos stebėti ir įsidėmėjęs, kad retkarčiais tai vienas, tai kitas pasišalina, paskui sako buvę apsižvalgyti. Jo vieno jie niekuomet nepalikdavę. Vėliau ėmę kalbėti, esą partizaninė kova beprasmė, ir jam, Šermukšniui, siūlę drauge su jais legalizuotis. Jis supratęs, jog broliai persimetę priešo pusėn. Tuomet Šermukšnis nuo jų pasitraukęs ir dabar slapstąsis vienas. Sužinojęs, kad Ungurys jo ieško, tai ir nusprendęs jam parašyti. Turįs daug žinių, tačiau nežinąs, ar laiškas tikrai pasieks Ungurį, tad nerašąs - papasakos, kai susitiks.

Iš ankstesnių Jono Šalčiaus - agento Tikučio pranešimų saugumui žinoma, jog Simanas Dudinskas namuose varo naminę ir kartais atveža Magdei Šalčiūtei, kad ši Kaune parduotų. Tikučiui įsakoma sužinoti, kada Dudinskas jo tetai veš naminės. Saugumas numato Dudinską pasekti. Kelyje tarp Prienų ir Kauno Simaną Dudinską sustabdys milicininkų uniformomis persirengę saugumiečiai. Suradus naminę, jis bus sulaikytas ir

nuvežtas apklausai. Ketinama Dudinską įbauginti areštu, užverbuoti, suporinti su sūnėnu - agentu Tikučiu ir panaudoti Ungurio bei Dobilo paieškoms.

Tinkamą slapyvardį pasirinko Ungurys - vinklus, amžinai išsprūsta iš saugumo tinklų. Dingsta, užsislepia duburyje, po kiek laiko išnyra jau kitoje vietoje. Atsargus, nepatiklus - neina į susitikimus nei su Svajūnu, nei su Vaciu, nei su Tikučiu. Iš peties dirba seni žvejai - nusipelnę, patikrinti agentai, verbuojami vis nauji.

1954 metais Ungurio ir Dobilo paieškoms saugumo nurodymu atsidėjęs kone dvidešimties agentų būrys: Svajūnas - Albinas Nedzinskas (buvęs partizanas Jovaras), Vacys - Algirdas Šermukšnis (buvęs partizanas Žilvinas), Variagas - Albinas Valeras Bieliūnas (buvęs partizanas Kabelis), Teisutis - Albinas Stanaitis (buvęs partizanas Briedis), Tikutis - Jonas Šalčius (buvęs partizanas Šermukšnis), Smielyj* - Bronius Baranauskas, Panaktinis - Klemensas Stanaitis, Akmur** - Juozas Vizbaras. Kitų agentų žinomi vien slapyvardžiai: Ėglis, Girėnas, Ona, Osen, Lesnik, Aš, Vanagas, Rūta, Alytus, Tuls-kij, Rožė, Ania, Login... Ir visa virtinė informatorių, dar nespėjusių užsitarnauti "garbingo" agento vardo... Vieni jų darbuojasi uoliai, kiti vangiai, atmestiniai, sužinoję ką nors, į saugumą neskuba, praneša tik po geros savaitės, kai ieškomųjų jau ir pėdos atšalę.

Saugumiečiai, matydami, kad dalis vietinių agentų neper-sistengia, apie partizanų pasirodymus praneša susitikę tik iš anksto sutartu laiku, savo iniciatyvos nerodo, nusprendė pasi-telkti pagalbininkų iš toliau. Saugumo nurodymu į Naudžiūnų kaimą atsikelia Kazys Radvila, gimęs 1919 metais Didvyrių kaime, Raudondvario valsčiuje. Tai saugumo agentas Boje-voj***. Žmogus šiose apylinkėse svetimas, tad viliasi, kad veiks ryžtingiau už vietinius, be jokių sentimentų.

LYA, f. K-J, a p. 3, b. 494, 67.

LYA, f. K-l, a p. 3, b. 460, 236.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo cen-tro 1995 11 15 raštas Nr. 1663.

Naujas gyventojas atrodė lipšnus, paslaugus, atlapaširdis patriotas, tad netruko įgyti kaimynų pasitikėjimą. Kartą lyg nejučiomis prasitarė žinąs Kaune žmogų, norintį parduoti pistoletą. Per ryšininką žinia pasiekė Ungurį, ir šis užkibo ant jauko: panoro įsigyti ginklą. Agentui Bojevoj buvo proga nesukeliant įtarimo nuvykti į Kauną. Saugumiečiai, sužinoję, kad Unguris patikėjo informatorium, agentą gerai apginklavo. Grįžęs iš Kauno agentas prasitarė, jog jam labai reikia susitikti su partizanais.

1954 metų rugpjūčio 18 dieną Kazys Radvila - agentas Bojevoj netoli savo namų plovė avižas. Pas kaimynystėje gyvenantį Petrą Žuką atėjo kaimynė Monika Milušauskienė talkinti Žukui skinti slyvas. Agentas, įsmeigęs į dirvą dalgį, priėjo prie kaimynų. Šnekėjosi, skainiojo slyvas.

Petrui Žukui nunešus išpilti pilną pintinę, Monika Milušauskienė agentui tarė:

- Kazy, tavo žmona prašė pasakyt, kai ateis Kelmas (Ungurys. - Aut. past.). Sakė, turi kažkokį reikalą. Tai prašom, dabar jis pas mane. Gali užeit.

- Ar vienas? - pasiteiravo agentas.

- Su Palionių Jurgiu, su Dobilu. Geriausia tai vakare ateik, pasišnekėsit. Bus jie iki vakaro. O jei nori, galiu pasakyt, kad jie patys pas tave užeitų. Tik va, kad Žukas nepamatytų, - jie kažkodėl nenori, kad jis sužinotų, jog jie pas mane ant tvarto.

Saugumo leitenantui Rasimavičiui rugpjūčio 21 dieną pateiktame pranešime agentas Bojevoj smulkiai atpasakoją pokalbį su Monika Milušauskiene ir tolesnę tos dienos įvykių eigą.

Pasikalbėjusi su agentu, Milušauskienė nuėjo, o agentas Bojevoj drauge su Petru Žuku ėmė remontuoti statines. Žmona atnešė agentui pietus ir šnipštelėjo: lengvąja mašina buvo atvažiavęs saugumo darbuotojas Šlamiškis. Neradęs agento namuose, nuvažiavęs į Žemaitkiemį.

- Petrai! - šūktelėjo agentas Žukui. - Einu atsinešiu grąžtą. Tokia gera bačkutė, bus kaip tik šnapsui varyt.

Agentas skubiai grįžo namo, sėdo ant dviračio ir išlėkė į Žemaitkiemį ieškoti atvykusių saugumiečių. Pamatęs artėjantį

automobilį, agentas jį sustabdė. Neapsiriko - mašinoje sėdėjo saugumietis. Agentas Bojevoj paprašė tuojau pat surasti darbuotoją Šlamiškį - labai svarbus reikalas. Agentas laukias saugumiečių miške.

Besikalbant pasirodė ir Šlamiškis su bendrais. Agentas Bojevoj pranešė: ieškomi banditai slepiasi Milušauskienės sodyboje, ant tvarto lubų.

Spec. pranešimas

Š.m. rugpjūčio 18 d. man patikėto aparato vyr. operatyviniui įgaliotiniui Rasimavičiui buvo duota užduotis išvykti į banditų Ungurio ir Dobilo veiklos rajoną ir susitikti su agentu "Bojevoj" ir kita agentūra.

Apie 16 val. Rasimavičius su dviem liaudies gynėjais nuvyko į sutartą vietą. Agento ten nebuvo, o po keleto minučių "Bojevoj" pasivijo grupę dviračiu ir pranešė, kad banditai Ungurys ir Dobilas šiuo metu yra Milušauskienės Monikos, d. Antano, g. 1915 m., gyv. Naudžiūnų k., namuose. Rasimavičius nusprendė: trijų žmonių grupei apsupti Milušauskienės sodybą, tuo pat metu pasiuntė Masiutą parūpinti pastiprinimo.

Maždaug 17 val., leitenantui Rasimavičiui, būrio vadui Šlamiškiui ir gynėjui Barišauskui blokuojant sodybą, iš namų atsišaudydami išbėgo banditai ir bandė trauktis link daubos.

Persekiojant gynėjas Barišauskas automatu nukovė banditą Dobilą, buvusį maždaug už 100 m nuo tvarto. Banditas Ungurys bandė paimti nukautojo Dobilo ginklą, bet buvo Rasimavičiaus šūvio sužeistas ir, atsišaudydamas pistoletu, pasislėpė krūmuose.

Kai Rasimavičius pasiūlė pasiduoti gyvam, Ungurys, keikdamasis necenzūriškais žodžiais, kategoriškai atsisakė.

Nesant galimybės paimti Ungurį gyvą, jis buvo likviduotas nušaunant.

Buvo nukauti:

1. Banditas Daunoras Vincas, 5. Marijos, g. 1921 m., buvęs Giraitiškių kaimo, Prienų raj., Lietuvos TSR gyventojas,

nacionalistinėje gaujoje nuo 1944 metų, pastaruoju metu buvo Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės vadas, veikė Kelmo, Ungurio, Vinco slapyvardžiais.

2. Banditas Palionis Jurgis, s. Antano, g. 1914 m., gimęs ir gyvenęs Matiešonių kaime, Prienų raj., Lietuvos TSR, iš valstiečių vidutiniokų, nacionalistinėj gaujoj nuo 1952 m. vasario, prieš įstodamas į gaują buvo aktyvus bandito Ungurio ryšininkas ir rėmėjas. Ūkio skyriaus viršininkas, veikė slapyvardžiu Dobilas.

Įvykdžius operaciją, iš nukautųjų buvo paimta du užsieninės markės pistoletai, 30 šovinių, dvi granatos, žiūronas, portatyvinė rašomoji mašinėlė ir įvairi banditų korespondencija.

Likviduojant banditus Ungurį ir Dobilą, priimdami ryžtingus sprendimus ir energingai veikdami pasižymėjo:

1. Leitenantas Rasimavičius Julius, s. Stasio.
2. Liaudies gynėjų vadas Šlamiškis Vytautas, s. Antano.
3. Liaudies gynėjas Barišauskas Juozas.

Visus prašau paskatinti.

Kapitonas Jocius

Ant spec. pranešimo užrašytos rezoliucijos:

1. Paruošti įsakymo projektą dėl drg. Jociaus, Rasimavičiaus, Šlamiškio ir Barišausko paskatinimo.

2. Duokite įsakymo projektą dėl apdovanojimo. Apdovanoti reikia gerai, grupės žygdarbį aprašyti. Reikia paskatinti ir agentą.

Įsakymą įvykdyti per parą*.

Paskatinti, "gerai" apdovanoti žudikai šventė pergale: Ungurio nebebuvo.

Sunaikintas, nukautas, likviduotas, tačiau nenugalėtas. Neparklupdytas ant kelių, nemaldavęs pasigailėjimo. O galėjo ir jis parsiduoti už varganus grašius, - neparsidavė. Sukrečiantis epizodas: mirtino pavojaus akivaizdoje nebėga, lenkiasi paimti kritusio bendražygio ginklo...

Motina netruko sužinoti apie sūnaus žūtį.

* Išversta iš rusų k.

Ji atėjo į Naudžiūnų kaimą. Vaikščiojo, klausinėjo: kur, kaip? Nuėjo pas Moniką Milušauskienę. Toji parodė krūmus: štai ten.

Krūmuose dar rado kraujo.

Ieškojo. Ilgai reikėjo vaikščioti, klausinėti, kol išgirdo: pasižiūrėk apleistoj žvyrduobėj.

Ten jį ir surado. Nurengtą, nuogą.

Ungurio žmona taip sielvartavo, taip raudėjo, kad buvo pavojinga leisti jai dalyvauti laidojant vyrą. Žmonos teta Konstancija Starkauskienė skubiai iškvietė į namus Kaune studijuojančią savo dukrą Gražiną.

Naktį Prienų kapinėse trys Unguriui artimos moterys kasė duobę: sesuo Albina Kurapkaitė, žmonos teta Konstancija Starkauskienė ir jos duktė Gražina. Partizano motina lūkuriavo prie kapinių tvoros. Privažiavo vežimas. Motina su žuvusįjį atvežusiu vyriškiu iškėlė Ungurį, paguldė ant žemės. Vežėjas greitai nuvažiavo - saugumo būstinė buvo šalia kapinių.

Nuogą Ungurio kūną motina buvo apvyniojusi paklodėmis. Keturios moterys perkėlė jį per aukštą kapinių tvorą. Nunešė prie duobės.

Anksti rytą studentė Gražina išskubėjo į Kauną: tą dieną jos laukė labai svarbus egzaminas - po bemiegės nakties, po kapuose patirtos baimės. Mergina ištraukė bilietą - ir nieko, ničnieko neįstengė prisiminti. Smarkiai rizikuodama, padavė jį egzaminavusiam docentui P. Kaušakiui raštelį: "Šiąnakt laidojau paskutinį Dzūkijos partizanų vadą".

Docentas P. Kaušakys studentės neklausinėjo - paprasčiausiai parašė jai penketą.

Jau tik pora partizanų beliko Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinėje: Vyčio tėvūnijos kovotojai Pipiras - Bronius Petkevičius ir Vakaras - Klemensas Uleckas. Pagal agentų pranešimus vykdant karines paieškų operacijas pasisekdavo rasti vien apleistas stovyklavietes su atvėsusių laužų pėdsakais, rodančiais, jog partizanai čia gaminosi valgi. Jiems gaudyti būdavo pasitelkiamos netgi Kazlų Rūdos bei Panemunės rajonų saugumo pajėgos. Jų ieškojo agentai Vasara, Agurkas, Jurgis,

Senis, Panaktinis, Teisutis, Tikutis, Pograničnik, Cena, Pranas, Akmur, Vilkas, Velikij, Ėglis, Išlaužas bei smogikai Vacys, Petryla, Aras ir Bijūnas. Planuota Pagraižbūdžio miškan, kur dažnai būdavo aptinkama partizanų pėdsakų, eiguliu paskirti agentą Šaltį, tačiau Prienų saugumui taip ir nepavyko kaip reikiant prispirti girininkijos.

Algirdas Šermukšnis - agentas-smogikas Vacys suporinamas su agentu-smogiku Petryla. Nurodoma jiems apsimesti partizanais ir ieškoti Pipiro ir Vakarų.

Agentas Ėglis praneša: aktyvus šių partizanų ryšininkas ir pagalbininkas yra Juozas Krūvelis, gyvenantis Prienlaukio kaime. Retsykiais Pipiras ir Vakarai apsilanko Krūvelio namuose.

Pradedama pas Juozą Krūvelį užveidinti ir agentai. Veikia atsargiai, apgalvotai. Įvykių neskubina, kantriai laukia susitikimo su partizanais. Tik 1954 metų žiemos pradžioje Vacys Juozo Krūvelio paprašė: jei šis pamatytų kada Pipirą ir Vakarą, tegu jiems pasako, kad Žilvinas ir jo draugas partizanas Jurgis (agentas Petryla) ketina žiemoti tame pačiame miške, kur ir jie. Krūveliui agentai paliko Pipirui adresuotą laišką.

Kai 1955 metų vasarį agentai vėl apsilankė pas Krūvelį, laiškelis buvo dar neperduotas. Krūvelis sakė partizanų nematęs. Pasiteiravo Vacį apie Speigą - gal ką girdėjęs. Vacys paaiškino: Speigo nematęs nuo to laiko, kai juodu su Klemensu pasitraukę į kitas vietas, net nežinąs, ar gyvi tebėra. (Speigą ir Klemensą agentas Vacys nušovė 1953 metų liepos 3 dieną.)

Kai gegužės aštuntosios naktį agentai Vacys ir Petryla vėl apsilankė pas Krūvelį, šis pasakė matęs Pipirą ir Vakarą. Partizanai sakėsi ketiną iškrėsti kažkokią šunybę: būtų gerai, jeigu Žilvinas ir partizanas Jurgis jiems padėtų sumanytą įgyvendinti.

-Jeigu jau daryt, tai geriau visiems sykiu, - pritarė Žilvinas-Vacys. - Veikdami be mūsų žinios gali ir mums pavojų užtraukti. Kitą kartą, kai apsilankys, tegul palieka mums laišką. Susitarsim.

Agentams vakarieniaujant it pašėlę ėmė skalyti šunys. Krūvelis papasakojo: atėjus Pipirui ir Vakarui šunys irgi draskėsi, tai sunerimę partizanai greitai dingo.

- Matyt, nelabai manim pasitiki, - kalbėjo šeimininkas. - Baisiai buvo atsargūs.

Į pokalbį įsiterpė Krūvelienė:

- Nesuprantu, kaip čia yra: saugumas ieško tik Pipiro ir Vakarų, sako, kad jau tik tie du banditai belikę. O judviejų niekas ir nemini visai.

(Saugumas netruko ištaisyti savo klaidą: tai vienur, tai kitur skubiai buvo inscenizuotos Žilvino paieškos.)

Atsisveikinant Vacys padavė Krūveliui laišką, adresuotą Pipirui.

Broniau,

Sveikas, kaip gyveni? Jau seniai matėmės. Kartais kai ką apie tave išgirstu ir džiaugiuosi, kad esi gyvas. Norėjau susitikti, pasikalbėti, tik vis nepasitaikė proga. Aš šiaip taip gyvenu. Laimė, paskutiniu metu ramu, rusai mažiau mina ant kulnų, bet gyventi daros vis sunkiau. Vasarą dar nieko, bet kai ateina žiema, tai jau visai baisu. Ką darysi, gyventi reikia.

Gerai būtų susitikti ir pasišnekėti. Mes kartais apsilankome šiose vietose, tad jeigu tau nesunku, parašyk, kur ir kada galėtume susitikti.*

1955 metų liepos ketvirtosios naktį agentai Vacys ir Petryla pabeldė į Krūvelio langą. Atvykėliai sakėsi norį pernaktvoti krūmuose prie ežero, esančio netoli Krūvelio sodybos. Krūvelis valtimi nuplukdė tariamus partizanus iki saugios vietos, o rytą atgabeno vyrams pusryčius ir perdavė Vaciumi Pipiro laišką. Sakė, kad laišką atnešė nepažįstamas žmogus.

Krūvelis tariamus partizanus išpėjo elgtis atsargiai: mat jo kluone kurį laiką nakvosią žmonės, atvežti dirbti kolchoze, o kai kurie iš jų yra buvę stribais. Vertėtų jų pasisaugoti.

Vacys savo ruožtu paliko Krūveliui laišką perduoti Pipirui:

** Išversta iš rusų k.*

Broniau,

Būtų gera, kad mes susitiktume prie malūno, nes trobose miegos sribai ar kažkas panašaus. Mes ateisime 20 dienos naktį. O jei mus ar jus kas nors sutrukdytų, tai mes dar ateisim šio mėn. 25 dienos naktį.

Tai gi laimingai.

Algis

Liepos dvidešimtosios vakarą Vacys ir Petryla, ginkluoti automatais bei pistoletais, leidosi į Prienų rajoną, kur buvo paskyrę susitikimą su Vakaru ir Pipiru.

Kaip jau minėta, 1953 metais Žilvinas - Algirdas Šermukšnis drauge su Speigu ir Klemensu atsiskyrė nuo Vakaro ir Pipiro. Nuo tol Speigo ir Klemenso niekas nebematė. Pipiras ir Vakaras pradėjo Žilviną įtarinėti išdavyste. Partizanai ilgą laiką Žilvino vengė, nėjo į susitikimus. Vaciui ir Petrylai pavyko apmulkinti ryšininką Krūvelį, ir šio pasakojimai apie menamus partizanus išsklaidė įtarimus. Juodu ryžosi su Žilvinu susitikti.

Agentai, pasislėpę nurodytoje vietoje - prie malūno, kantriai laukė. Partizanai vis nesirodė. Vacys neiškentęs nusprendė nueiti pas Krūvelį. Prižadintas Krūvelis patvirtino, kad laišką, kuriame Vacys nurodė Pipirui susitikimo vietą ir laiką, neseniai paėmė partizanų atsiųstas žmogus.

Agentai vėl grįžo prie malūno. Buvo jau po vidurnakčio, kai pasigirdo tykūs žingsniai. Prie malūno artėjo dviese. Vienas iš ateinančių pasiliko ant tako, kitas priėjo arčiau, apsidairė. Vacys negarsiai caktelėjo liežuviu. Jam atsakė toks pat garsas. Tuomet agentas pakilo iš už krūmų, priėjo prie malūno.

- Kas čia? Bronius? - garsiai paklausė Vacys.

- Aš - Bronius. Prieikit, - pasigirdo iš tamsos.

Vacys pažino balsą - priešais jį stovėjo Pipiras. Agentas priėjo arčiau.

- Sveikas, Broniau! - Vacys ištiesė ranką pasisveikinti. Pipiras kaire ranka laikė parengtą automatą.

- Sveikas, Algi, - atsakė partizanas.

Suspaudęs automatą prisiartino Vakaras. Agentų buvo su-tarta iš anksto: Vacys šnekina Pipirą, Petryla - Vakarą.

- Seniai bebuvom susitikę, - pratarė Algirdas Šermukšnis.
Jis - ir vadas Žilvinas. Jis - ir agentas Vacys.

Pipiras tylėjo. Neramiai apsidairė.

- Kodėl taip plyšoja šunys? - tarstelėjo.

- A, - numojo Algirdas, - ir prie mūsų toks šunėkas buvo prikibęs. Turėjom net iki Krūvelio nueiti, kad atsikratytumėm.

- Matėm, kad vaikščiojot. Mes jau seniai čia. Tik va šunų lojant pirma negirdėjom. Ar tik neatsitempėt paskui save saugumo uodegos?

Vacys - Algirdas Šermukšnis garsiai nusijuokė.

- Eime toliau, už malūno, - tarė Vakaras. - Ilga šneka laukia.

Tai buvo paskutiniai jo ištarti žodžiai. Agentai iššovė beveik kartu, ir kulų suvarpyti partizanai sukniubo.

Netoli malūno miške, pasirengęs gaudynėms, laukė kariuomenės būrys. Agentai persistengė - buvo numatyta partizanus paimti gyvus. Pranešime apie įvykį Vacys aiškino: banditai buvo įsitempę, neramūs, laikė parengtus ginklus, tad teko juos likviduoti.

Žuvusiųjų kūnai buvo įmesti į miške laukusį sunkvežimį ir išvežti į Prienus. O kareiviai dar ilgokai pyškino į dangų - maskavo agentų veiklos pėdsakus.

1955 metų liepos 21 dieną Prienuose surašytame akte sakoma, kad abu partizanai buvo nukauti per susidūrimą su karine grupe.

Likviduoti paskutiniai "banditai".

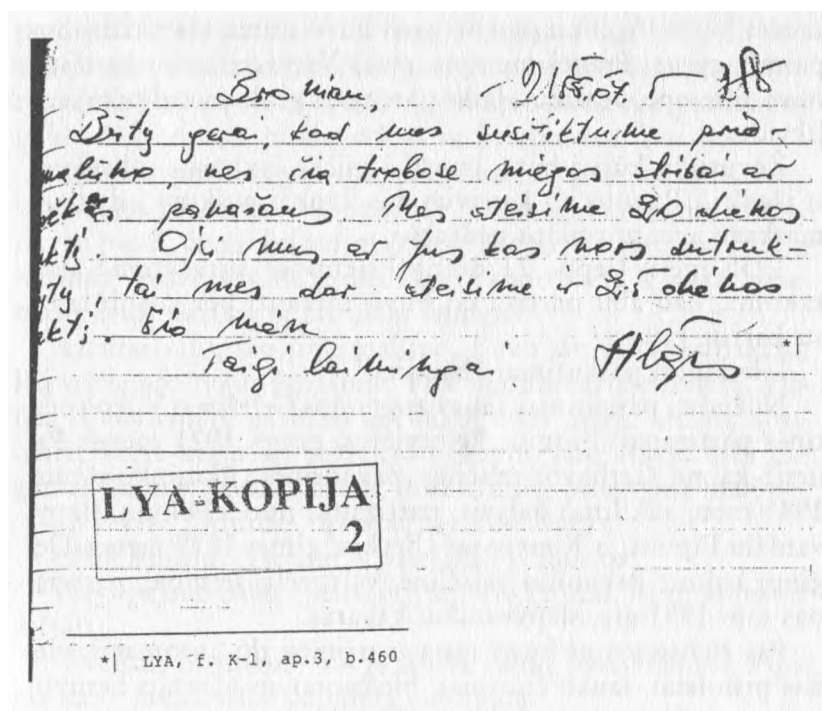
Nužudyti paskutiniai Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanai: Bronius Petkevičius, gimęs 1921 metais Pajiesio kaime, Garliavos valsčiuje, pasiturinčio ūkininko sūnus, 1941 metų sukilimo dalyvis, partizanas nuo 1944-ųjų, slapyvardžiu Pipiras, ir Klemensas Uleckas, gimęs 1929 metais Degimų kaime, Pakuonio valsčiuje, valstiečių šeimoje, partizanas nuo 1951-ųjų, slapyvardžiu Vakaras.

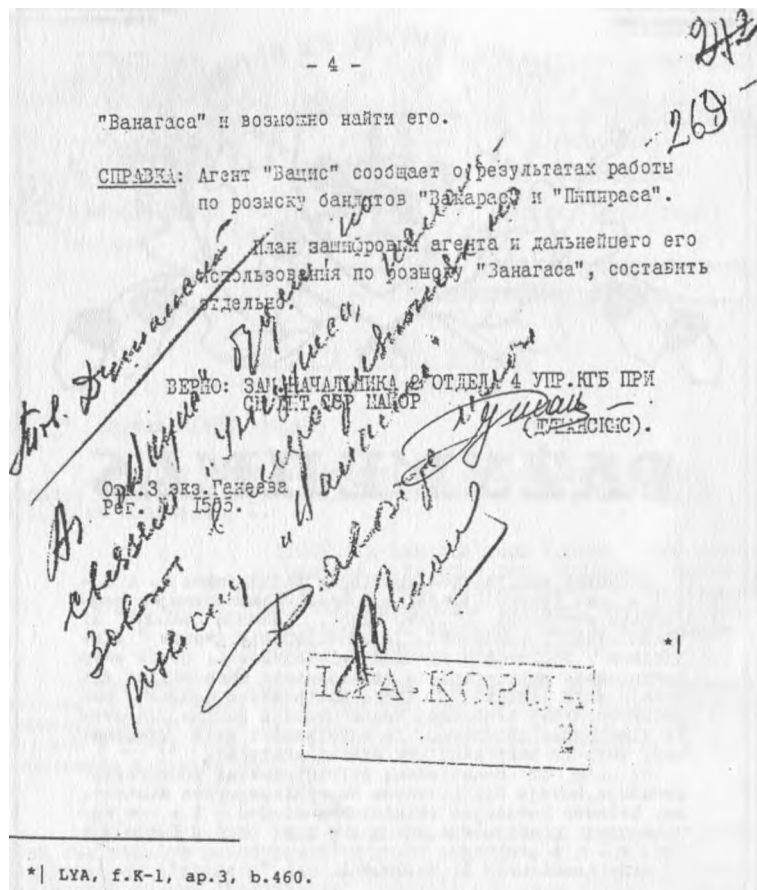
Pas žuvusiuosius buvo rasta ir paimta: du automatai, vienas pistoletas, lauko žiūronas, bloknotas su užrašais lietuvių kalba, partizanų nuotraukų ir 130 rublių.

Algirdui Šermukšniui - agentui Vacui nebebuvo ko baimintis: Geležinio Vilko rinktinės plotuose nebeliko nė vieno,

kas galėtų jį pavadinti išdaviku. Galės dabar nekliudomas sau vaikščioti, aplankys gerai žinomas vietas. Pabuvos ir ten, kur kadaise ėjo susitikti su Vėju ir Vanagu. Tuomet nužingsniavo net iki pačios Punios, iki Vėžionių. Su Vėju ir Unguriu susitiko, o Vanagas taip ir nepasirodė. Ką gi, gal pavyks su juo susitikti dabar. Tik prieš pereinant į tas vietas reikia tinkamai pasirengti. Teks dar pasirodyti Prienų rajone, susitikti su jį rėmusiais žmonėmis, pasakyti jiems, kad išeina.

Taigi nuspręsta - pasiduos jis į Punią. Ten, kur niekas jo nepažįsta. Susiras tenykščių žuvusių partizanų rėmėjus, tarp jų bus pažįstančių ir patį Vanagą. O jei lydės sėkmė, gal pavyks ir Vanagą surasti...

Už sėkmingai įvykdytą saugumo užduotį agentams - smogikams Vaciai bei Petrylai sumokėta po tūkstantį rublių.

Ant agento Vacio pranešimo apie įvykdytą "likvidavimą" užrašytas nurodymas KGB majorui Dušanskiui: įsakoma agentą Vacį panaudoti Vanago (Adolfo Ramanausko) paieškom.

ATIDUOK TĖVYNEI, KA PRIVALAI

PAŽYMĖJIMAS

Pažymima, kad laisvės kovotojas talkininkas A. Uošis nuo 1949 m. pradžia uoliai talkininkauja pagrindžio spaudoje: "UZ TĖVŲ ŽEMĘ", "LAISVĖS ŽVAIGŽDAS" ir "PARTIZANAS". Ypatingai, jo straipsniais gausus "PARTIZANAS". Pagrindžio spaudoje talkininkas A. Uošis savo turiningais patriotiniais straipsniais žymia dalimi prisidėjo prie lietuvių tautinio susipratimo ugdymo, nepriklausomybės troškimo, kovos dvasios kėlimo, dorovės ir vieningumo išlaikymo. Jo straipsniai kaip visuomenės, taip ir partizanų yra mielai skaitomi.

Už uolų ir nenuilstamą talkininkavimą pagrindžio spaudoje, kovoje dėl Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo, laisvės kovotojas talkininkas A. Uošis yra apdovanotas Laisvės Kovos Kryžiumi III laipsnio.

PLSR įsak. Nr. 3 51.52.04.15.

Nr. 44
52.04.16.

Srities vadovs
[Signature]
deput. Štabo viršininkas

Секретно.

"УТВЕРЖДАЮ"
НАЧАЛЬНИК УМВД ПО
КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ ПОДПОЛКОВНИК

СОДЕРЖАНИЕ В ОСОБОМ ЛАГЕРЕ МВД
СССР САНКЦИОНИРУЮ
ВОЕННЫЙ ПРОКУРОР ВОЙСК МВД ПО
КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ ПОДПОЛКОВНИК
УСТИНИИ - *М.М.М.*

/ЕМЕЛЬЯНОВ/

"23" апреля 1953 года.

"25" апреля 1953 года.

Окраска Участники Буржуазно националистических организаций

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

/ о месте отбытия меры наказания /

"23" апреля 1953 года.

гор.Каунас

Я, зам нач отд-я следотдела УМВД по Каунасской области капитан КОВТУНЕНКО, рассмотрев материалы следственного дела № 1016 по обвинению, -

АДОМЕНАСА Бинцаса сына Нозаса, 1909 года рождения, уроженца гор. Вильнюса, проживавшего в дер. Балтрамишкяй, Казлу-Рудского района, Каунасской области, литовца, б/п, служащего, с незаконченным высшим образованием, женатого, не судимого.

Арестован 29 ноября 1952 года Управлением МГБ по Каунасской области, 9 - 11 марта 1953 года Военным Трибуналом Прибалтийского Военного Округа по ст.ст. 58-1"а", 58-10 ч.п и 58-11 УК РСФСР осужден к 25-ти годам ИТЛ с конфискацией всего имущества и с лишением в правах на 5 лет.

ИЗЪЕДИ:

АДОМЕНАС в 1947 году установил преступную связь с участниками бандитского националистического подполья, а в 1949 году бандглаварем "Тиграсом" был завербован в качестве корреспондента бандитской газеты "Партизанас", получив при этом кличку "Уосис". С 1949 года по 1952 год систематически писал статьи антисоветского содержания, которые через бандеязытников передавал в бандитские газеты "Партизанас", "За землю отцов" и "Свободный разведчик". Летом 1951 года получил от бандитов антисоветскую литературу на английском языке, сделал ей перевод и отправил в банду. За активную антисоветскую деятельность, главарем националистического антисоветского бандитского подполья был награжден "крестом III-й степени".

На основании изложенного, -

ПОСТАНОВИД:

Для отбытия срока наказания АДОМЕНАСА Бинцаса сына Нозаса направить в Особый лагерь МВД СССР.

ЗАМ НАЧ ОТД СЛЕДОТДЕЛА УМВД ПО КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ КАПИТАН - *Ковтуненко*

СОГЛАСЕН НАЧАЛЬНИК СЛЕДОТДЕЛА УМВД ПО КАУНАССКОЙ ОБЛАСТИ ПОДПОЛКОВНИК *Сидоров*

Remtasi Marytės Banislauskaitės - Luckuvienės, Marijos Navickienės - Samsonavičienės, Antano Samsonavičiaus, Gražinos Starkauskaitės - Kavaliauskienės, Petro Gumausko, Albino Lanausko, Alfonso Mačiulio atsiminimais, LYA (Lietuvos ypatingojo archyvo) bylų Nr. 24668/3, 24757/3, 24871/3, 252353, 25953/3, 27601/3, 28606/3, 35868/3, 38087/3, P-15472-LI, operatyvinių bylų f. K-I, ap.3, b.Nr.428, 436, 437, 438, 441, 469, 1045, 1046, 1048,1049, 1428,1429,1430 medžiaga, buvusio saugumo darbuotojo Vadimo Mocyko straipsniu "Kautynės po pergalės" ir Laisvės kovų archyvo Nr.6 medžiaga.

Jų nevadino partizanais

1949 metais informatoriai saugumiečiams pranešė: Veiverių vidurinės mokyklos moksleivė Angelė Ruškytė iš Liepabūdžio kaimo palaiko ryšius su Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadu Kairiu - Petru Mockapetriu. Merginą slapta suėmė ir nugabeno į saugumą. Tardoma Ruškytė papasakojo, kad ji ir jos šeima bendravo su partizanų vadais Skirmantu, Tigru, Čempionu ir Kairiu; pastarasis dažnai apsilankęs jų namuose. Saugumiečiai Angelę užverbavo agente, slapyvardžiu Diena*.

Kai agentė Diena išdavė ryšininką Sklėraitį, saugumas, įvertinęs merginos atvirumą ir norą bendradarbiauti, nusprendė jos padedamas paimti Kairį gyvą. Agentei buvo įduotas butelis naminės degtinės, sumaišytos su migdomuoju preparatu "Neptun 22".

1949 metų lapkričio 12 dieną Kairys, lydimas ryšininko Alfonso Paužos, atėjo į agentės namus, kuriuose tą dieną buvo kuliama javai. Talkininkai jau vaišinosi, tad Diena vyrus nuvedė į atskirą kambarį. Pastačiusi ant stalo saugumiečių užgardintą butelį, pasiūlė pabaigtuvių proga išgerti. Vos paragavęs Kairys pajuto neįprastą kartų skonį ir gerti atsisakė. Agentės būta nepėsčios: ji tuojau pat atnešė naminio alaus, prieš tai supylusi į jį gėrimą iš butelio. Išgėrus po porą stiklinių, vyrus suėmė miegas. Agentė paėmė Kairio ginklus, aparšė ir Paužos kišenes. Ir ne veltui - ryšininkas turėjo pistoletą. Suguldžiusi vyrus lovon, ant kurios sėdėjo vaišindamiesi, išėjo į kiemą. Paėjusi už krūmų, keletą kartų švystelėjo prožektoriumi, kaip ir buvo sutarta, - netoliese slėpėsi pasala.

Netrukus sodybą apsupo, prasidėjo krata. Miegančius Kairį ir Paužą išvežė į Prienus.

Tokiu pat būdu 1949 metų gruodžio 26 dieną Vartų kaime, Juozo Žukausko namuose, buvo užmigdyti ir paimti gyvi Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas Rytys - Pranas Kleiza bei štabo nariai Žaibas - Kazys Urbanavičius

LYA, f. K-I, np. 10, b. 74, p. 298, 299

LYA, B. b. P-15130-LI, p. 349-353

ir Lapinas - Stasys Marčiulynas.

Saugumiečiams pavyko išgauti iš suimtųjų ne vieną pavardę. Pagal Kairio parodymus buvo rastas Geležinio Vilko rinktinės vado Čempiono - Jono Valentos štabo bunkeris Juodaraiščio kaime. Čempiono suimti nepavyko - jis nusišovė. Tarp bunkerio rastų štabo dokumentų buvo ir keletas pranešimų, pasirašytų Klevo slapyvardžiu. Tardant paaiškėjo, kad Klevas - tai Juozas Riauba, Šilavoto milicijos įgaliotinis.

Tardymai tęsėsi, kaltinamųjų daugėjo. 1951 metų sausio 26 dieną buvo teisiama net penkiolika pasipriešinimo okupacijai dalyvių. Pabaltijo apygardos karinis tribunolas Kairiui, Ryčiui, Žaibui ir Lapinui skyrė griežčiausią bausmę - sušaudyti. Likusiems vienuolikai teisiamųjų atseikėjo po dvidešimt penkerius metus lagerio ir penkerius tremties ribotomis teisėmis, konfiskuojant turtą. Tarp šių buvo ir du partizanų pagalbininkai, žmonių nemeiliai vadinti sribais: Juozas Riauba - Klevas, komjaunuolis, "liaudies gynėjas", jaunesnysis milicijos leitenantas, uolus partizanų pagalbininkas bei informatorius, ir Juozas Bajūravičius - Juozukas, "liaudies gynėjas", partizanų rėmėjas ir informatorius.

Šilavoto centre, šalia aukštai ant kalvelės pasilypėjusios bažnyčios, ir šiandien tebestovi mūrinis namas, kuriame iki 1944-ųjų žiemos veikė ambulatorija ir gyveno gydytojo šeima.

1944 metų pabaigoje Šilavote kūrėsi saugumo skyrius. Kadangi geresnių patalpų miestelyje nebuvo, naujoji valdžia nusprendė, kad Šilavotas gali apsieiti ir be ambulatorijos: reikės - pasigydyti Prienuose. Ambulatorijos patalpose įsikūrė saugumiečiai.

Klemensas Straigis gimė ir užaugo Šilavote. Jo tėviškė buvo vos puskilometris nuo "sribynės", - taip šilavotiškiai vadino saugumo būstinę. Vieną 1945-ųjų naktį Straigį aplankė Žaliavėlnis. Klemensas buvo girdėjęs apie tokiu vardu pasivadinusį partizanų vadą, tačiau net nenutuokė, kad tai jo vaikystės draugas, mokykloje viename suole su juo sėdėjęs Vincas Senavaitis.

Žaliavelnį domino, kas dirba Šilavoto saugume, kas iš čionykščių tapo komjaunuoliais ir partiečiais, kas - "liaudies gynėjais". Klemensas mažai ką žinojo, menkai tegalėjo padėti draugui, kurio kovingų kalbų beklausydamas ir pats užsidegė noru ką nors nuveikti. Draugai nusprendė: Klemensas pasiūlys dirbti "liaudies gynėju", rinks žinias, pranešinės jas Žaliavelniui. Pasivadino Vikruolio slapyvardžiu.

Klemensas pradėjo sukiotis apie mūrelį. Kartą, kitą užsuko vidun, pasišnekėjo. Saugumiečių įkalbinėjamas rašyti pareiškimą įsidarbinti sakė pagalvosiąs, apsižvalgysiąs. Netruko rasti ir užsiėmimą: naujai priimamiems "gynėjams" rašė pareiškimus, gyvenimo aprašymus, - kai kurie vos sugebėdavo savo parašą iškraiglioti. Saugumiečiai Klemensą jau lyg ir savu laikė. Rašė jis dailiu braižu, tad jam patikėdavo netgi budėjimų grafikus perrašinėti. O juose - pavardės, dominusios Žaliavelnį. Galop Klemensą įtraukė į stribų sąrašus, tačiau pareiškimo rašyti jis neskubėjo; ramiai sau šniukštinėjo, kol netikėtai įvykis atkreipė į jį saugumiečių dėmesį.

1945 metų vasario mėnesį partizanai, vadovaujami Briedžio - Martyno Kuzmicko, apgulė Šilavoto saugumo būstinę. Vos prasidėjus mūšiui žuvo partizanas Judošiukas - Vytautas Urbanavičius. Bendražygiai rogėmis nuvežė jį į Klemenso Straigio kiemą ir paliko, apdenę gūnia. Po keletą valandų trukusios nesėkmingos atakos traukdamiesi jį išsivežė.

Po šio įvykio Klemensas Straigis nustojo lankytis saugumo būstinėje. Saugumiečiams kilo įtarimas - ar tik nebus jis partizanų bendrininkas? Pareiškimo taip ir neparašė, mūrelyje nebesirodo. Klausinėjamas Klemensas aiškino, girdi, išsigandęs "banditų" puolimo. Nors ir jautė, kad nuo jo nenuleidžia akių, baimintis lyg ir nebuvo ko: dėl silpnaregystės nuo karo prievolės buvo atleistas, turėjo "baltą bilietą".

Sovietų karinėms pajėgoms reikėjo arklių. Iš Šilavoto valsčiaus gyventojų, čionykščių stribų padedama, juos atiminėjo Marijampolės saugumo kariuomenė. Tai sužinoję, partizanai 1945 m. kovo 8 d. Ingavangio kaime surengė pasalą, kurioje dalyvavo ir rezervinis kovotojas Klemensas Straigis. Tarp dešimties per susirėmimą žuvusių buvo ir stribas Petras Matusevičius, su kurio

seserimi Konstancija Klemensas draugavo.

Kitą dieną po kaimus lyg skėriai pasipylė baudėjai. Suiminėjo visus, kas tik pakliuvo. Jauni vyrai slapstėsi kur beįmanydami. Klemensas nusprendė, kad saugiausia bus nuėjus į Petro Matusevičiaus šermenis. Tačiau baudėjai krėtė sąžiningai, neaplenkė ir žuvusiojo namų. Jiems pasirodžius kieme, Konstancija skubiai paslėpė Klemensą po šarvone. Dvi dienas pratūnojo po mirusiuoju, į giedorių balsus įsiklausydamas: suskanta garsiai traukti - žinok, kareiviai pasirodė; vangiai gieda - ramu, galima ir ant kito šono apsiversti.

Petrą palaidojus, teko Klemensui Matusevičių namus palikti. Kad nesipainiotų vietos saugumiečiams po akių, patraukė pas seserį, gyvenančią Girininkų kaime. Kai įsukęs į plentą pastebėjo trejetą Veiverių sribų, slėptis jau nebuvo kur. Stribai - broliai Dovydoniai ir Kuklierius - sustabdė Klemensą, pareikalavo dokumentų. Jam pateikus savo "baltą bilietą", stribai - še tau! - sudraskė jį į skutelius ir paleido pavėjui, o sulaikytąjį nuvarė į Šilavotą: dezertyrą sugavom!

Šilavoto saugumiečiai puikiausiai žinojo, kad Klemensas nuo karo tarnybos atleistas, bet elgėsi taip, lyg visai jo nepažintų: kas toks, iš kur, ryšiai su "banditais"... Nei Šilavote daužomas, spardomas, nei apsemtuose Marijampolės rūsiose mirkomas Klemensas nieko neprisipažino. Bylos jam nesudarė, bet ir nepaleido - išsiuntė į darbo batalioną Gorkio srityje. Išlaikė ten iki 1945-ųjų rugsėjo, galop dėl smarkiai silpstančio regėjimo demobilizavo. Kai grįžo tėviškėn, Žaliavėlnis jau buvo žuvęs, tad Klemensas Straigis užmezgė ryšį su Geležinio Vilko rinktinės kuopos vadu Pjūklui - Zigmu Juška ir vėl tapo Vikruoliu - rezerviniu kovotoju, nepamainomu partizanų pagalbininku.

1946 metų rudenį Klemensas Straigis Skersabalio miške susitiko su Geležinio Vilko rinktinės kuopų vadais Pjūklui, Dešiniu - Kazimieru Pinkvartu ir žvalgybos skyriaus viršininku Radastui - Albinu Švedu. Kalbantis buvo užsiminta, kad Tauro apygardos vadas Žvejys įsakęs ieškoti ryšininkų tarp milicininkų ir sribų.

- Siūlau pagalvoti apie Juozą Riaubą, Šilavoto sribuką,
- patarė Vikruolis. - Vyras rimtas, o ir nusiteikęs gana

patriotiškai. Gerai su juo sutariu, galėčiau pašnekonti.

Partizanai Klemenso pasiūlymu susidomėjo, pavedė jam su Juozu Riauba pasikalbėti.

Juozas Riauba gimė 1927 metais Senaučio kaime. Vėliau su tėvais persikėlė į Šilavotą, čia baigė šešis pradžios mokyklos skyrius. Nuo 1945-ųjų - komjaunuolis ir "liaudies gynėjas". Dirbo ir gyveno Šilavote. Buvo tylus, ramaus, uždaro būdo, iš kitų sribų skyrėsi tvarkinga išvaizda, padoriu, santūriu elgesiu, tad žmonės jį vadino meiliau nei kitus - sribuku.

1946 metų sausį grupei sribų susidūrus su partizanais, kulka sužeidė Riaubai alkūnę. Ranka sugijo, bet liko nelanksti. Grįžęs iš ligoninės, Riauba iš sribų pasitraukė. Palankęs kursus, gavo jaunesniojo milicijos leitenanto laipsnį ir buvo paskirtas Šilavoto apylinkės milicijos įgaliotiniu.

Juozo tėvas Motiejus Riauba dirbo laiškininku, pėsčiomis nešiojo paštą iš Prienų į Šilavotą. Kartą, jam žingsniuojant per Klebiškio mišką, iš krūmų išniro pora ginkluotų vyrų. Žmogus nustėro. Kaip neišsigąs - sūnus sribyne dirba. Tačiau miškiniai buvo nusiteikę taikiai: pašnekino, paklausinėjo šio bei to, o atsisveikindami pasakė:

- Perduok Juozui mūsų linkėjimus. - Ir pabrėžė: - Tik nepamiršk.

Tėvas papasakojo Juozui apie tą susitikimą.

- Jei vėl kada juos sutiksi, perduok ir nuo manęs. Taip ir pasakyk - Juozas Riauba siunčia linkėjimus.

Po kiek laiko tėvas Juozui parnešė jau nebe linkėjimus, o partizanų laiškėlį, kuriame buvo siūloma susitikti.

Apsikeitė keletu laiškų. Juozo Riaubos laiškeliu partizanams perduodavo Vikruolis. Juozas sutiko padėti partizanams, perdavė juos dominančių žinių, tačiau susitikti ryžosi ne iš karto.

Susitikimas su Pjūklų įvyko 1947 metų vasarį Klemenso Straigio namuose. Juozas Riauba atėjo su geru savo draugu Povilu Ruškiu, puikiai gebančiu bičiuliauti ir su sribais, ir su partizanais. Klemensas jau laukė, stoviniavo kieme. Trise sulipo ant tvarto, užtraukė kopėčias, uždarė dureles.

Kišeninis žibintuvėlis apšvietė dvi ikikarinės Lietuvos ka-

riuomenės uniformas, juodą odinį švarką, vokišką kulkosvaidį, porą automatų. Ant šieno pusiaugulom lūkuriavo trise: Pjūklas, Radastas ir Ainis - Jonas Ulevičius. Juozas Riauba ištraukė iš dėklo savo pistoletą, padėjo ant šieno.

- Šitą pasiimk, - tarė Pjūklas ir pakėlęs grąžino jam ginklą.

- Mes tavim pasitikim.

Kalbėjosi trejetą valandų. Juozas, pasirinkęs Klevo slapyvardį, įsipareigojo partizanams pranešinėti viską, ką tik pavyks sužinoti. Sutarė, kad Pjūklas ryšius su Klevu palaikys per Vikruolį, o Klevo ir Vikruolio ryšininku bus Povilas Ruškys, gyvenantis Riaubos kaimynystėje. Visiems nulipus nuo tvarto, Pjūklas Klemensą pasivedėjo į šalį.

- Štai, paimk pistoletą. Sek Riaubą atidžiai. Jei paaiškėtų, kad apsimetėlis, saugumo siųstas, - pats jį ir nudėk. Nušauk nedelsdamas.

Ginklą Klemensas paėmė. Neišdrįso pasakyti, kad niekaip o niekaip negalėtų nušauti Juozo Riaubos.

“Užantspauduoti” sutarties visi patraukė į gretimą kaimą. Ten nuolat alkani partizanai sočiai užkirto, paragavo naminukės ir atsisveikino. Jų pagalbininkai užtruko ilgėliau. Ir taip įsismagino, kad paryčiais, klupinėdami pusnyse, visi trys nieko nepaisydami smagiai plėšė, net laukai skambėjo:

*Ei rita, rita rita,
Prienuos trys sribai už litą.
Šilavote dar pigiau,
Čia šlubų kur kas daugiau!*

Pavasariop į Straigių namus atėjo Pjūklas, Ainis ir Žaibas, ketindami čia praleisti porą dienų. Sekmadienio p vakare pas Klemensą užsuko Povilas Ruškys. Visi pasivaišino, Povilas Šilavoto naujienas papasakojo. Besišnekant ir naktis netruko ateiti. Partizanai miegoti nuėjo ant tvarto, o Povilas nuvirto ant lovos troboje. Rytą atsikėlęs ruošiasi namo. Klemensas jį išlydi. O kieme trys sribai, dar keletas kareivių su jais.

Nesutriko Povilas Ruškys - pripuolė prie sribų, sveikinasi, Pašukevičių apkabino ir nepaleidžia. Na, sako Povilas, persiimkim iš labo ryto, pažiūrėsiu, ar tu drūtas. Pasakė - ir įvertė vargšą “gynėją” į čia pat esančią kūdrą. Juokiasi kareiviai,

juokiasi ir Lapinskas su Pažėra.

- Ogi tu ko žvengi? Ką, tau draugo negaila? - pripuolė Povilas prie Lapinsko. Tas dar mėgina priešintis, bet kur tau - jau ir jis kūdroje. Įsismaginęs Povilas čiupo ir Pažėrą. Baigėsi tuo, kad vandeny atsidūrė abu. O kareiviams nė motais - žvengia sau, nė nemano sribukų gelbėti.

Juokiasi ir sribai, iš balos išsiropštę: taigi ir pats Povilas visas šlapias, maknotas iki ausų! Ir išeiginis kostiumas, "šlip-sas", ir tas maurais apsivėlęs. Visi juokais leipsta. Atvykėliai taip ir išėjo bežvingaudami, su jais - ir Povilas Ruškys.

O ant tvarto - įsitempę, ginklus suspaudę partizanai. Prie trobos lango - Klemenso motina, drebančiose rankose rožančius. Klemensas Straigis - kieme, įsitempęs it styga.

Visus išgelbėjo Povilas Ruškys.

Nors pirmasis Šilavoto saugumo būstinės užpuolimas partizanams nepavyko, jie savo ketinimų neatsisakė. Antrajai atakai pasirengė jau rimčiau. Sumanė pastatą taranuoti: pritvirtinti minas prie vežimo paskuigalio ir paridenti jį nuo kalnelio sribynės link. Partizanai žinojo, kad pastatą spėta aptverti vieline tvora, tačiau to, kad jau pagąsdinti mūrelio šeimininkai šalia tvoros iškasė griovį, jiems niekas nepasakė. Tame griovyje ratai su mina ir įstrigo. Per susišaudymą žuvo pora 16-osios divizijos kareivių, buvo sužeistų partizanų, o saugumiečiai nenukentėjo.

1947 metų birželį partizanas Žaibas - Kazys Urbanavičius susitiko su Klemenso Straigiu. Žaibas nuo senų laikų buvo geras Klemenso bičiulis - anksčiau besimokydamas buvo gyvenęs Straigių namuose. Pasikalbėjo sugulę miškelyje ant samanų, pasivaišino, prisiminė mokyklos metus. Žaibas įdavė Klemensui fotoaparata: Pjūklas prašė iš visų pusių nufotografuoti saugumo pastatą - rengėsi naujai būstinės atakai.

Lengva pasakyti - nufotografuok; o kaip tą padaryti nesukėlus įtarimo? Ir sugalvojo. Pasitelkė kaimyną, garsėjantį savo didžiule pypke: stok va prie mūriuko, tavo pypkę įamžinsiu. Pamatę ir sribai "įsiamžinti" panorą. Vieną prie vieno kampo nufotografavo, kitą - prie kito. Juostą perdavė partizanams. Pjūklas galėjo rengtis būstinės sprogdinimui.

Prienų šile partizanai buvo paslėpę šešias prieštankines minas. Pjūklo nurodymu Klemensas jas parsigabeno į namus ir paslėpė ant tvarto. Partizanų pagalbininkas Gudruolis - Antanas Gluoksnyš parūpino penkiasdešimties metrų ilgio laidą. Beliko laukti nakties, kai prie sribynės budės milicininkas Juozas Riauba.

Puolimo išvakarėse Pjūklas atėjo į Straigio namus - pralauks iki kito vakaro. O rytą Straigius užgriuvo Šilavoto valdžia - atvyko "išbuožinti", nes šeima nebepajėgė sumokėti mokesčių. Suginė kaimynus kulti Straigių derliaus, kad galėtų išsivežti grūdus. Namus apsupo kareiviai ir sribai, kurių priežiūroje visą dieną tarškėjo kuliamoji. O ant tvarto šalia savo minų tūnojo Pjūklas...

Sutemus, kai kūlėjai ir apsauga išsiskirstė, atėjo Gudruolis, ir visi trys patraukė link mūriuko. Juozas Riauba jau stovėjo poste. Gudruolis pasiliko sargyboje, užsislėpė beržynėlyje. Pjūklas su Klemensu iškirpo skylę vielinėje tvoroje, sutempė prie pastato minas, sujungė, įleido kapsulę, pritvirtino laidą.

- Užsikimšk ausis, išsižiok ir, kai sukomanduosiu, timpktelėk laidą, - paliepė Pjūklas Klemensui, o pats pasitraukė atokiau.

Trenksmas sudrebino ne tik Šilavotą, kuriame išbyrėjo visų langų stiklai, - jį girdėjo kažkelintame kaime. Siūbtelėjo ugnies stulpas, pokšėdama rietėsi bažnyčios stogo skarda. Pjūklas iššovė raketą - signalą Juozui Riaubai: traukiamės. Ir tik tuomet Riauba pradėjo šaudyti.

Išaušus sribai varė gyventojus prie griuvėsių, tardė, kamančinė, - niekas nieko nematė, nežinojo. Atvarė ir Klemensą, irgi "nieko nemačiusį, nežinantį". Tačiau jis pamatė naktinio žygio pasekmes: stogas nuneštas, nebėra trijų pastato sienų. O sribai, kurie girti suvirtę miegojo prie ketvirtosios, sveikutėliai...

Už šį žygį Geležinio Vilko rinktinės vadas Daumantas - Algirdas Varkala 1947 metų lapkričio 21 dienos įsakymu pareiškė tarnybinių padėką ir pagyrimą 53-iosios kuopos kovotojui Pjūklui ir šios kuopos rezerviniams kovotojams Vikruoliui bei Gudruoliui.

Po kelių dienų Pjūklas perdavė Klemensui kelioliką egzem-

pilorių satyrinio leidinėlio, pavadinto “Žiurkės iškniso”. Buvo rašoma apie būstinės sprogdinimą. Naktį Juozas Riauba išklajavo juos ant Šilavoto tvorų ir stulpų.

Nors ir neblogą slėptuvę Klemensas Straigis buvo įrengęs savo namuose, partizanai ilgai joje neužsibūdavo - čia pat Šilavotas, sodyba kaip ant delno. Tą vakarą, kai mokesčių agento bute, pilant žibalą į degančią lempą, kilo gaisras, penketas Klemensą aplankiusių žaliukų jau buvo beišeiną, tačiau, kaimui susjudus gesinti, pasiliko. Subėgę kaimynai liepsną apmalšino. Klemensas ir Juozas Riauba užlipo gesinti pastogės - keliose vietose dar smilko storai spaliais užbertos lubos. Vyras pilstė iš apačios padavinėjamą vandenį, žarstė spalius. Žarstydami aptiko paslėptas šaudmenų atsargas. Riauba šovinius, kiek tilpo, susigrūdė į kišenes, granatas skubiai užžarstė šlapiais spaliais - paims vėliau. Baigus gesinti, Riauba palydėjo Klemensą iki pat namų ir atidavė ten buvusiems partizanams surankiotus šovinius.

Juozas Riauba - Klevas pranešinėdavo partizanams apie “liaudies gynėjų” bei Šilavote įsikūrusio garnizono ginkluotę, sargybos postų išdėstymą, saugumo rengiamas medžiokles, numatomus trėmimus, pasakydavo, kas iš vietinių pernelyg dažnai lankosi saugumo viršininko Kolesovo kabinete, informuodavo, kada iš Šilavoto į Prienus bus vežami kooperatyvo pinigai. Per mitrų, visur pritampantį Povilą Ruškį Klevas surinktas žinias perduodavo Vikruoliui - Klemensui Straigiui, o šis - partizanams.

1947-ųjų pabaigoje, prieš pat rinkimus į SSSR Aukščiausiąją tarybą, Šilavote buvo primėtyta antisovietinių atsišaukimų. Sujudo sukruto saugumiečiai ieškoti kaltininkų, bet vel tui; niekam nė į galvą neatėjo, kad atsišaukimus platino pavyzdingasis milicininkas Juozas Riauba.

1947 metų gruodį Juozas Riauba partizanams pranešė, kad iš Prienų į Šilavoto kooperatyvą važiuos stribų ir milicininkų lydimu gurguolė su maisto produktais. Pats jis sakė apsaugoje nebūsiąs, nes kelioms dienoms siunčiamas į pasitarimą Prienuose. Deja, pasitarimas baigėsi anksčiau, nei buvo numatyta, ir Riauba buvo paskirtas lydėti gurguolę. Partizanai to nežinojo.

Pjūklas su keletu partizanų įsitaisė Prienų šile, šalia vieške-

lio

lio. Jie apšaudė pasirodžiusią gurguolę, tačiau produktų atimti nepavyko: apsauga mikliai susigriebė, atsišaudė, partizanams teko sprukti. Per susišaudymą buvo sužeistas Juozas Riauba. Besigydydamas Alytaus ligoninėje jis gavo Pjūklo perduotą maisto siuntinėlių ir laišką, kuriame partizanai atsiprašinėjo dėl sužeidimo. Riauba nieko nekaltino - pats buvo pranešęs, jog nebus gurguolės palydoje. Išėjęs iš ligoninės, jis vėl susitiko su Pjūklų Klemenso namuose, aptarė tolesnį bendradarbiavimą.

Pjūklas - Zigmas Juška žuvo 1948 metų kovo mėnesį drauge su Geležinio Vilko rinktinės vadu Daumantu - Algirdu Varkala. Ne kartą jis buvo sakęs Vikruoliui: "Žūti nebijau. Jeigu kiekvienas partizanas būtų sunaikinęs tiek Tėvynės išdavikų kiek aš, jų jau nebebūtų Lietuvoje".

Pjūklui žuvus, Juozo Riaubos draugystė su partizanais nenutrūko. Per Vikruolį jis susisiekė su kuopos vadu Dešiniu - Kazimieru Pinkvartu ir žvalgybos skyriaus viršininku Radastų - Albinu Švedu; dabar jau jiems perdavinėdavo surinktas žinias. Vienas pas Vikruolį neidavo, užsukdavo drauge su kitais milicininkais - neva naminukės paragauti. Tačiau 1948 metų gegužės 21 dieną nieko nepaisydamas užbėgo vienas ir perdavė dvidešimties gyventojų, kuriuos buvo numatyta kitą dieną išvežti, sąrašą. Sąraše buvo ir Klemenso Straigio šeima.

Klemensas visus apibėgo, perspėjo. Tie, kurie juo patikėjo, pasislėpė, paliko namus. Namus prarado, bet liko Lietuvoje. Pasislėpė ir Straigių šeima, tik motina, nusprendusi, kad jos senos tikrai neims, naktį sugrįžo atgal. O paėmė. Rado besimeldžiančią, rožančių benarstančią, ir išvežė.

Straigių šeima išsiskirstė kas sau. Klemensas prisiglaudė pas savo draugę Konstanciją Matusevičiūtę. Matusevičių šeima net nenutuokė, kad pas juos apsigyvenęs Klemensas nuolat bendrauja su partizanais.

Juozas Riauba Klemensui pranešė, kad Šilavoto saugumo viršininkas ketina apsaugos lydimas sunkvežimiu važiuoti į Prienus. Klemensui pavyko surasti tik porą partizanų - Ainį ir Lapiną. Nutarė veikti trise - negi praleis progą atsikratyti tuo visiems iki gyvo kaulo įsiėdusiu Kolesovu.

1948 metų rugpjūčio aštuntosios vakare trijulė iškeliavo į

Prienų mišką, tempdamiesi dvi didžiules prieštankines minas. Klemensui baugu: ne pirmą sykį eina jis su partizanais į žygį, tik kad kitais kartais jų būdavo gerokai daugiau... Apsiginklavę vyrai buvo neblogai: vokiškas kulkosvaidis, trejetas pistoletų, automatas. Vieną miną įkasė prie pat plento, kitą - atokiau. Partizanai įsitaisė tolėliau, Klemensui įdavė žiūroną, pavedė stebėti kelią.

Sėdi Klemensas pakrūmėje, dairosi. Valanda, kita praėjo, jau ir įdieniojo, o sunkvežimio nei matyt, nei girdėt. Išlenda Klemensas arčiau kelio pasidairyti. Žiūri - vežimas pakalnėn leidžiasi, ant pasostės kažkoks vyras tarp dviejų apsimuturiavusių moterėlių. Staiga vyras kad užplaks arklių botagu - ir prašvilpė. Klemensas akimis netiki - ogi Kolesovas vežime! Staiga kad užriks kažkas vos ne į ausį Klemensui: "Stok! Šausiu!" Žvilgt atgal - sribas Pašukevičius į jį taikosi. Paslydo, pataikė koja į duobę ir prašovė. O Klemensas (nebūtų Vikruolis!) kaip zuikis nukūrė paskui jau sprunkančius Ainį ir Lapiną.

Kolesovo važiuota gudriai: dvi moterys - priedanga, o drobinaičių gale gulomis žvalgėsi trys sribai. Pašukevičius, iš tolo pastebėjęs žmogų su žiūronu, išsoko iš vežimo ir prisėlino prie Klemenso.

Klemensui neramu: pažino jį Pašukevičius ar ne? Neiškentė. Apsimainė su Lapinu švarkais, nuėjo į Prienus, paslaminėjo šen bei ten. Sutiko Pašukevičių su kitais sribais - niekas nieko. Gal ir nepažino?

Aprimęs grįžo pas Matusevičius. Dieną vežė rugius. Vakare, jau iškinkant arklius, atbėgo Konstancija: mūsų namus supa!

Mandagus jaunas leitenantas leido Klemensui persirengti, pavakarieniauti. Valgo, o kąsnis gerklėje stringa, tik galvoja: lovoje po čiužiniu pistoletas paslėptas, jei suras... Bėgti - beviltiška, sribų pilnas kiemas.

Išėjo su leitenantu pro duris - ir baigėsi mandagumai. Supuolė, parvertė jį, įgrūdo į didžiulį maišą, užrišo ir įmetė į sunkvežimį. Nugabeno į Šilavoto mūriuką, įvilko pro duris, atrišo maišą, verste išvertė į rūsį po grindimis...

Sutemus rūsio dangtį pakėlė Juozas Riauba.

- Pažino tave, Klemensai! Laikykis!

- Būk ramus.
- Nori, įmesiu pagalvę?
- Eik po velnių! Ne miegas galvoj.

Naktį Klemensą nuvedė į Kolesovo kabinetą. Tas ėmė įkalbinėti:

- Niekas nematė, kaip tave parvežėm. Padėk mums sugaudyti vadus, parodyk jų bunkerius, - ir būsi laisvas. Galėsi ramiai sau atšokti vestuves su savo Konstancija.

Į rūšį negražino, sribų saugomas prasėdėjo naktį kabinete ant grindų. Kitą dieną tardė jį suėmęs leitenantas. Klemensas viską neigė.

Išvežė į Prienus. Kolesovas neatstojo ir ten: jeigu jis, Klemensas, pažadėtų padėti sugauti banditus, Kolesovas suorganizuotų jo pabėgimą, o paskui - ir butas Kaune, ir darbas, ir pinigai...

Tardomas Klemensas prisipažino tik pasaloje dalyvavęs, daugiau nieko. Nepažįstu, nemačiau, nežinau. Mintyse plūsdavo si - tai suteikdavo ištvermės.

Po geros savaitės pro duris meste įmetė dar vieną kalinį. Į naują kameros draugą net žiūrėti buvo baisu: partizano uniforma permirkusi krauju, veidas - pamėlynijusi žaizdota masė.

Kankinamai lėtai slenka laikas kameroje; vien pašnekesiai padeda trumpam užsimiršti, nuslopinti įtampą, baimę. Vyrai susipažino. Naujokas sakėsi esąs partizanas Mindaugas - Vincas Mažeika. Šiek tiek atsigavęs, nelaimės draugas po truputį papasakojo tokią istoriją.

Vincas Mažeika mokytojavo Prienų gimnazijoje, dėstė fiziką ir matematiką. Nesivaržydavo išsakyti savo antiokupacinių pažiūrų, tad netruko atkreipti saugumiečių dėmesį ir buvo su-laikytas. Mažeiką tardžiusiam saugumo leitenantui Govedui pavyko priversti jį pasirašyti sutikimą dirbti saugumo agentu. Parinktas slapyvardis - Stumbras ir nurodyta diena, kurią naujasis agentas privalo susitikti su savo "dvasiniu vadovu" Govedu.

Per susitikimą Mažeika saugumiečiui pasakė, kad vienas Prienų gimnazijos mokytojas iki 1945-ųjų sėdėjo Vorkutos lageryje už rašomosios mašinėlės laikymą. Pasakė jis ramia sąžine - buvo tikras, kad saugumui tai žinoma.

Apie tai, kad jis užverbuotas, Vincas Mažeika pasipasakojo

partizanų būrio vadui Žilvičiui - Vincui Gruodžiui, savo žmonos broliui. Pasakė, kad kitas susitikimas su operatyvininku turi būti spalio 14 dieną; į susitikimą eiti bijąs, nes neturįs tokios informacijos, kuri niekam nepakenktų.

- Tik pabandyk įduoti bent vieną mokinį ar mokytoją! - karščiavosi Vincas Gruodis - Žilvitis. - Pats tave nudėčiau, nežiūrėčiau, kad tu mano svainis.

Mažeika, suvokdamas, kad saugumiečių ilgai mulkinti jam nepavyks, ryžosi tapti partizanu ir paprašė svainio priimti jį į būrį. Tačiau Žilvitis pareikalavo:

- Privalai įrodyti, kad esi švarus. Kas tave žino - jau pabuvai jų naguose. Va, jeigu nušausi tą Govedą per susitikimą, tuomet patikėsime, kad ne provokatorius, priimsime. Jei nori, palydėsime, drąsiau tau bus.

Palydos Mažeika atsisakė: susidorosiąs ir vienas.

Spalio keturioliktają Vincui Mažeikai einant į saugumiečio nurodytą susitikimo vietą Basanavičiaus gatvėje (Prienuose), pasislėpę už krūmų jį sekė partizanas Žilvitis ir ryšininkas Šaulys. Pasirodė leitenantas Govedas ir įėjo į tą namą. Mažeika vidun nėjo, vaikštinėjo šalia. Netrukus Govedas išėjo gatvėn, pasisveikino su Mažeika ir pakvietė jį į vidų. Kai Govedas jau siekė durų rankenos, Mažeika šovė. Saugumiečiui parkritus, jis pabėgo ir pasislėpė ryšininko Šaulio namuose. Nuo tos dienos Vincas Mažeika - partizanas, slapyvardžiu Mindaugas.

Po gero pusmečio, 1948 metų birželio 28 dieną, per partizanų susirėmimą su saugumiečiais, Vincas Mažeika buvo sužeistas ir paimtas gyvas.

Visą šią istoriją Mažeika papasakojo Klemensui Straigiui. Tikėjosi, kad kameros draugas bus toks pat atviras. Bet kuo daugiau jis domėjosi Klemenso veikla, tuo šis darėsi nekalbesnis.

- Tai ką, gal ir slapyvardžio neturėjai? - klausinėjo Mindaugas.

- O kas jį man duos?

- Kaip tu jo neturėsi, - neatstojo tas, - kai miške net ir kups tas turi savo vardą.

- O kas tau sakė, kad buvau miške? Matai, aš tik spėjau

pagalvoti, o tie ir captelėjo.

Nors ir kietai laikėsi Klemensas, bet tai, kad tardytojai mėgino jį užverbuoti išdavystei, pasipasakojo.

- Tegu tik jie mane paleidžia, - sakė jis, - o tuomet - pabučiuos jie man į subinę. Tiek ir matys.

Tačiau po šio pokalbio jam apie verbavimą niekas nebeužsiminė.

Kitą dieną tardytojas Silnych įsiutęs paklausė:

- Matai, kokios spalvos siena?

- Balta...

- Tuoj sakysi, kad juoda.

Teisingą istoriją Klemensui papasakojo Vincas Mažeika. Tik nutylėjo, kad neištvėrė kankinimų, palūžo: sutiko net kamos agentu būti. Partizano Mindaugo byloje buvo nuteisti net dvidešimt devyni jo įvardyti asmenys. Pats Vincas Mažeika, nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties, iš kalinimo vietos nebesugrįžo.

O Klemensas Straigis kankinamas atsilaikė, draugų savo bylon neįpainiojo. Nepaminėjo nei Juozo Riaubos, nei Povilo Ruškio, nei kitų pavardžių. Teisė jį vieną. Nuteisė dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties ribotomis teisėmis. Kalėjo Karagandos srityje, dirbo Džezkazgano rūdyne.

Areštavus Vikruolį, Juozas Riauba nuo partizanų nenuto-lo. Žinias kuopos vadui Dešiniui perduodavo per savo dėdę Andrių Riaubą.

1949 metais Juozas Riauba vedė Oną Juočytę, dirbusią Šilavoto bibliotekoje. Abu komjaunuolius bažnyčioje slapta sutuokė Šilavoto parapijos klebonas kunigas Jonas Kubilius.

Kartą į Juozo Riaubos namus užsuko Pakuonio apylinkės milicijos įgaliotinis Gediminas Bendoraitis. Pasivaišino, o kai prispyrė į medinę būdelę gale tvarto, toje nederamoje vietoje paliko diržą su dėklu, kuriame buvo pistoletas, ir pilnutėlę apkabą. Kai pasigedęs ginkluotės nuėjo jos ieškoti, terado diržą ir tuščią dėklą. Ona Riaubienė, spėjusi užsikrėsti vyro palankumu partizanams, radinį paėmė ir paslėpė, net vyrui apie tai nepasakė. Juozui atsitiktinai ginklą aptikus, teisinosi: "Kas

tave žino, dar pasigailėsi to pijoko ir atiduosi...” Nepasigailėjo Juozas, neatidavė; per Povilą Ruškį perdavė partizanams.

1949 metų birželio 7 dieną Skirptiškės kaime žuvo Dešinys. Juozas Riauba matė vado kūną, numestą Šilavote šalia šventoriaus. Žinojo, kuriame kapinių pakraštyje jį užkasė. Pušies, augusios šalia sribų kojomis užtryptos duobės, kamiene naktį peiliu išraižė kryžių...

Skirptiškių kaimo gyventojai įtarė, kad saugumui Dešinio slaptavietę bus nurodęs laiškininkas Vincas Žilinskas ir Ūtos kaimo gyventojas Petras Bražukas. Gandai netrukus pasiekė partizanus. Jie paprašė Juozą Riaubą sužinoti, ar tai tiesa. Šiam patvirtinus, kad tuodu tikrai kalti dėl Dešinio žūties, partizanų karo lauko teismas skyrė jiems mirties bausmę. Bausmę įvykdė Dešinio tėvūnijos kovotojai.

Žuvus Dešiniui, Juozas Riauba dar porą kartų pasikeitė laiškais su Lapinu, tačiau glaudesnis ryšys neužsimezgė.

Juozą Riaubą suėmė 1950 metų sausio 4 dieną. Tardyti ėmėsi itin aukšto rango pareigūnai: papulkininkis Ševčenko, karinio prokuroro padėjėjas Gavrilovas ir tardymo skyriaus viršininkas Silnych.

Prienų saugumo tardymo skyrius dirbo gerai: prie jo parengtų bylų Kaunui ar Vilniui menkai ką telikdavo pridurti. Riauba gerai žinojo tardymo metodus, tad gintis net nebandė, juolab kad per akistatą su Povilu Ruškiumi paaiškėjo, jog jo dvišlopė veikla jau žinoma.

Iki apklausos Riaubą paliko tardymo kabinete. Tikėdamasis pabėgti, atidžiai apžiūrėjo patalpą. Pastebėjo, kad lengvai galima išjudinti langų grotas - buvo įtvirtintos gipsu. Atsargiai įlaužė vieno lango rėmą.

Po tardymo jį vėl paliko toje pačioje patalpoje. Ryžosi bėgti. Pabeldė, paprašė atsigerti. Pro pravertas duris spėjo pamatyti sargybinių, besivelkantį kailinius. Vadinasi, dar tik eis į naktinį postą šalia pastato. Kol pasišnekės su stovėjusiu dieną... Juozas skubiai baigė išlaužti papuvusį rėmą, išėmė stiklą, palenkė į šoną du iš lizdų ištrauktus virbus. Laimė, buvo lieknas, tad šiaip taip prasispraudė laukan, tada persikeberiojo per tvorą ir nuskuodė Prienų miško link.

Dienomis slapstėsi kluonuose, naktimis ėjo tolyn nuo Prienų. Sušalęs, išvargęs, išbadėjęs vieną naktį pasibeldė į Pakiauliškio kaimo gyventojų Merkevičių trobos langą. Sodyboje gyveno Agnė Merkevičienė su sūnumi Kazimieru. Motina, net nepaklaususi, kas prašosi vidun (vis tiek reikės atidaryti), atšovė velkę. Nustebo pamačiusi pažįstamą milicininką: vienas, tokiu vėlyvu metu? Kazimieras netruko pastebėti, kad Riauba beginklis, milinė nesujuosta diržu, trūksta antpečių su dviem blizgančiom žvaigždutėm.

Bėglys pasipasakojo: buvęs suimtas, pasprukęs, norįs susitikti su žmona ir partizana. Merkevičių sodyba nuošali, gal galėtų pas juos kiek pabūti? Merkevičiai sutiko, priėmė. Kluone Juozas įsirengė laikiną slėptuvę. Gyveno troboje, slėpdavosi tik pasirodžius sribams ar kareiviams. Vylėsi per Šilavoto kleboną Joną Kubilių gauti fiktyvius dokumentus: žinojo jį ne vienam šitaip padėjus. Graužėsi pats savimi laiku nepasirūpinęs, nors galėjo - paskutiniu metu dirbo Šilavoto pasų skyriaus viršininku. Kitiems padėjo, o apie save nepagalvojo... Ką gi, negaus dokumentų - eis pas partizanus.

Savaitė, jau ir antra, o partizanai nesirodo, neužsuka. Žmonai pranešti irgi nėra kaip - tikriausiai sekama.

Pakiauliškio kaimo vyrus varė vežti rąstų į Jūrės geležinkelio stotį. Kelias ėjo pro Onos Riaubienės tėvų namus. Kazimieras Merkevičius užsuko, perdavė Juozo raštelį.

Ona Riaubienė, nešina švariais skalbiniais ir maistu, atėjo vakarop. Juozas žmoną pasitiko kieme. Vos spėjo persimesti pora žodžių, žiūri - kieman suka Šilavoto komsorgas Keturakis ir trys sribai: Lapinskas, Simanaitis ir Bieliauskas. Abu Riaubos nuskubėjo į kluoną, į slėptuvę. Komsorgas su Lapinsku užėjo trobon, o du sribai ėmėsi kratos. Pastebėję šiauduose greitomis užtaisytą landą, pagrasino šausią. Spragtelėjo ginklų užraktai. Juozas Riauba išlindo iš slėptuvės, pasakui jį - žmona.

Pirmiausia sribai puolė autis ir rengtis. Vienas numetė Juozui savo iškleiptus "branavykus", pats užsitempė jo aulinius. Kitas apsilvilko Juozo miline, palikdamas jį sausio šaltyje vienišvarkį. Užlaužė už nugaros rankas, laužė ir tą, kadaise

partizanų peršautą, kurią jis vargiai begalėjo ištiesti. Atkirtę nuo tvoros galą spygliuotos vielos, stipriai suveržė riešus... Grasindami atkištais šautuvų vamzdžiais, Juozą, jo žmoną ir Agnę Merkevičienę pėsčiomis nuvarė į Šilavotą. Vėlai vakare iš Jūrės grįžusį Kazimierą Merkevičių pasitiko plačiai atlapotos išvėsusios trobos durys...

Moterų neareštavo, išardę paleido. Oną Riaubienę išmetė iš darbo bibliotekoje. Po keturių mėnesių ji pagimdė. Juozo Riaubos dukrai nebuvo lemta išvysti savo tėvo...

Po teismo Juozas Riauba buvo išsiųstas į Vorkutos lagerį.

Juozas Bajūravičius gimė 1917 metais Peckūnų kaime, Alytaus apskrityje. Tėvai buvo neturtingi, bežemiai, tad jau nuo devynerių metų Juozukas dirbo samdiniu pas ūkininkus: piemeniu, pusberniu, vėliau bernu. Eidamas iš vieno ūkio į kitą galop atsidūrė Prienų rajone. Buvo linksmas, nuoširdus, draugiškas, bendravo su aplinkinių kaimų vyrais, sykiu eidavo į šokus, sykiu po stiklėlį išmesdavo. Su Vytautu Jundila iš Gražučių kaimo susidraugavo itin artimai.

1945 metais Juozas Bajūravičius tapo "liaudies gynėju". Persikėlė gyventi į Prienus, tačiau draugystės su savo krašto vyrais nenutraukė. Dažnai užsukdavo pas Vytautą Jundilą į namus, nors šio šeima jau buvo įtraukta į "juoduosius sąrašus": tėvas areštuotas, brolis Antanas Jundila - partizanas Naras, o pats Vytautas - partizanų ryšininkas. Jis ir patraukė savo draugą Juozą Bajūravičių partizanų pusėn. Vėliau, lageryje, paklaustas, kodėl ryžosi padėti partizanams, Juozas juokdamasis sakydavo: "Tai kad kojos pačios mane nunešė". Buvęs toks nutikimas. Kartą Pagaršvio kaime ėjęs jis naktį drauge su kitais sribais. Netikėtai susidūrė su partizanais. Pykštelėję vieni į kitus keletą kartų ir išsiskyrę be kraujo liejimo, pasukę kas sau. Juozui batas pasiutusiai spaudęs koją, tai šlubčiojęs ir atsilikęs nuo kitų. Staiga girdi: "Ei, vyrai, čia mūsų lyg ir per daug!" Susivokė apsižioplinęs, ne į tą pusę pasukęs: paskui partizanus beeinąs! It zuikis spruko į tankmę. "Kad jau kojos pačios į tą pusę nešė, tai ir nėriaus paskui su visa galva,"- pasakodavo Juozas.

1945 metais Juozas Bajūravičius Vytauto Jundilos namuo-

se susitiko su Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės kuopos vadu Dešiniu - Kazimieru Pinkvartu. Sutarė, kad Juozas Dešiniui perdavinės partizanus dominančias žinias. Pasirinko slapyvardį - Juozukas. Surinktas žinias perdavinėdavo per Vytautą Jundilą arba per Šiauliškių kaime gyvenantį partizanų ryšininką Antaną Gerulį, slapyvardžiu Tvorevičius, kai vaikščiodamas po kaimus su kitais Prienų stribais užsukdavo į jų namus. Perspėti žmonių, kuriems grėsė Sibiras, užbėgdavo vienas. Buvo beraštis, mokėjo tik pasirašyti, tad partizanų užduotys sudaryti komunistų, komjaunuolių ir aktyviai okupacinę valdžią remiančių asmenų sąrašus jam buvo neįkandamos. Pavardes, adresus dėdavosi galvon ir pranešdavo žodžiu.

Saugumiečiams paėmus gyvą Dešinio kuopos kovotoją Šarvą - Simaną Kleizą, partizanai baiminosi: ar nepalūš Šarvas, nepradės išdavinėti. Juozui Bajūravičiui pavyko susisiekti su suimtuojų. Partizanams buvo perduotas Šarvo raštelis: "Nebijokit, neišduosiu nieko. Paruoškit Tėviškę".

Partizanai suprato, ką kovos draugas jiems norėjo pasakyti: Šarvas baiminosi, jog kankinamas gali palūžti ir išduoti pagrindinį kuopos bunkerį, gražiai pavadintą Tėviške. Gaila buvo Tėviškės, ilgai juos glaudusios, slėpusios, bet ką darysi - teko palikti. Išeidami bunkerį užminavo, paruošė "svečiams" sutikimą.

Šarvas atsilaikė, saugumiečių prie bunkerio neatvedė.

1947 metų sausį saugumas per savo kameros agentą, slapyvardžiu Jabločkin, sužinojo, kad Gražučių kaimo gyventojas Vytautas Jundila yra Geležinio Vilko rinktinės kuopos vado ryšininkas. Sužinojo ir tai, kad jo namuose po klėtimi įrengtame bunkeryje slapstosi partizanai.

Saugumiečiai rengėsi operacijai. Kaime gyvenantiems informatoriams buvo įsakyta nenuleisti akių nuo Jundilos namų; pasirodžius "banditams" - skubiai pranešti saugumo operatyviniams darbuotojams.

Vasario pradžioje į Jundilos namus apšilti ir pailsėti užsuko trejetas partizanų: kuopos vadas Papartis - Vytautas Gudynas, Krienas - Jurgis Kleiza ir jo sesuo Anastazija Kleizaitė, slapyvardžiu Raselė. Po paros sodybą glaudžiai apsupo saugumo kariuomenė. Paties Vytauto Jundilos tuomet namie nebuvo.

Kareiviai ėmėsi kratos: vieni puolė trobon, kiti - klėtin. Išplėšė klėties grindis, bet nieko nerado. Gąsdino namuose buvusias moteris, reikalavo pasakyti, kur bunkeris, kur banditai. Vytauto sesuo Izabelė, norėdama išpėti partizanus, šaukė visu balsu: "Nėra čia jokių banditų!"

Informatorius apsiriko: bunkerio būta ne po klėtimi, o sode. Prie klėties buvo gerai užmaskuotas įėjimas į bunkerį. Partizanai, nežinodami, kokios saugumiečių pajėgos, šoko iš bunkerio ir atsišaudydami bėgo. Pirmoji žuvo Raselė, už kelio likos metrų ir Papartis su Krienu.

Vytautas Jundila po šio įvykio jau nebegalėjo grįžti namo. Pasitraukė į mišką, tapo partizanu Jaunučiu. Juozas Bajūravičius toliau palaikė su juo ryšį.

Juozas Bajūravičius turėjo dar vieną gerą draugą - milicininką Juozą Makricką.

Makrickas gimė 1911 metais Prienuose. Tebaigė porą pradžios mokyklos skyrių. Pramoko staliaus amato, dirbo Prienų lentpjūvėje. Vedė, augino ketvertą vaikų. 1944 metais buvo paimtas į sovietinę armiją, po keleto mėnesių sužeistas ir demobilizuotas. Apdovanotas medaliu "Už pergalę prieš vokiečius Didžiajame Tėvynės kare". Grįžęs įsidarbino milicininku Vilniuje, tačiau netrukus pasiprašė perkelti į Prienus, kur gyveno jo šeima.

Milicininką Juozą partizanų pusėn patraukė jo pažįstamas ginkluoto pasipriešinimo dalyvis Sakalas - Vincas Kleiza. Paprašytas Makrickas nedvejodamas sutiko padėti. Pasivadino slapyvardžiu Senas Dėdė. Prireikus Sakalas Seną Dėdę išsikviisdavo į Šiauliškių kaimą, pas Antaną Gerulį, kurio asmenybė saugumiečiams nekėlė nė mažiausio įtarimo.

Antano Gerulio brolis Vincas buvo partizanas, slapyvardžiu Tvora. Dėl brolio Antanas Gerulis 1945 metų sausį buvo suimtas ir įkalintas; vėliau nuvežtas į lagerį Kalinine, kur kaip kalinys dirbo priverstinius darbus. Bylos jam taip ir nesudarė, tad 1945 metų spalį paleistas grįžo namo. Po pusmečio buvo iškvieistas į Prienų saugumą. Saugumiečių prigąsdintas sutiko būti informatoriumi, slapyvardžiu Klevas. Įsipareigojo rinkti žinias apie "banditus". Tačiau saugumiečiai nežinojo, kad

Antanas Gerulis nuo 1946 metų buvo partizano Sakalo - Vinco Kleizos ryšininkas, slapyvardžiu Tvorevičius. Sakalas pats patardavo Tvorevičiui, ką jis kaip agentas Klevas galėtų pranešti per susitikimą operatyviniam darbuotojui. Kadangi Klevo pranešimuose saugumą dominančios informacijos nebūdavo, 1947 metais ši įstaiga ryšius su Klevu nutraukė.

Per Tvorevičių - Antaną Gerulį Sakalas palaikė ryšį su ryšininku Senu Dėde - milicininku Juozu Makricku: perdavinėdavo pagrindžio leidinius, o milicininkas juos platindavo Prienuose.

Nors milicininkai į stribus žiūrėdavo šiek tiek iš aukšto, vienų su kitais bendravimas saugumiečiams įtarimo nekėlė. Dviejų partizanų rėmėjų - milicininko Makricko ir stribo Bajūravičiaus - artima bičiulystė niekam neužkliuvo.

1948 metų kovo 18 dieną žuvusio Geležinio Vilko rinktinės vado Daumanto - Algirdo Varkalos ir penkių jo bendražygių kūnai gulėjo numesti Prienų saugumo kieme. Senas Dėdė - milicininkas Juozas Makrickas paprašė Juozą Bajūravičių skubiai ateiti į jo namus. Šis atėjęs rado raudančią Oną Petraitytę. Mergina maldavo pažiūrėti, ar tikrai tarp nukautųjų yra jos pusbrolis Vytautas Jundila.

Stribas Juozas Bajūravičius nuskubėjo į saugumo kiemą. Jo draugas Vytautas Jundila - partizanas Jaunutis gulėjo šalia Daumanto... Basas, - kažkas jau buvo spėjęs prisimatuoti jo batus, kruvina Lietuvos kariuomenės uniforma...

Ilgai tądien vakarojo abu Juozai - milicininkas ir stribas, kurdami visokeriopos pagalbos partizanams planus. Makrickas pažadėjo suvesti Bajūravičių su kuopos vadu Kairiu - Petru Mockapetriu.

Makricko namuose dažnai lankydavosi ryšininkas Povas - Dambravos kaimo gyventojas Antanas Petraitis. Su juo susipažino ir Bajūravičius. Per Povą Bajūravičius teikdavo ne tik informaciją - kartą perdavė apie tris šimtus visokiausiomis gudrybėmis sukauptų šovinių. Šoviniais partizanus šelpdavo ir Makrickas. Visas Makricko paslaptis žinojo ir jo žmona Antosė. Ji slaugė partizaną Sakalą, kai tas buvo sužeistas, nunešdavo jam į bunkerį maisto, iš Prienų medicinos darbuo-

tojų iškaulydavo tvarsliavos ir vaistų.

1948 metų birželį abu bičiuliai, palikę namie ginklus bei uniformas, pasipuošę šventadieniais drabužiais, pėsčiomis patraukė į Išlaužą, kur buvo švento Jono atlaidai. Bažnyčios vidun nėjo, pastoviniavo šventoriuje. Po pamaldų prie jų priėjo Povas - Antanas Petraitis.

- Gerai, kad atėjot, - pasakė Povas. - Kaip tik proga jus su Kairiu suvesti, žada vakare pas mane pasirodyti.

Vakaras dar toli, tuos keturis kilometrus netruks nueiti, tad ir nesiskubino. Kaip ir dera per atlaidus, gerai pasivaišino Išlauže, dar ir pakeliui vienur kitur užsuko, gerkles praskalavo. Vakarop trijulė šiaip taip pasiekė Povo - Petraičio namus. O ten - vėl prie stalo.

Naktį atėjo Kairys. Povas svečią ir abu Juozus palydėjo į atskirą kambarį. Kalbėjosi neilgai. Kairys, matydamas, kad Juozai jau drūčiai apšilę, netruko atsisveikinti ir išjojo.

Netrukus po šio susitikimo kuopos vadas Kairys pavedė būrio vadui Sakalui likviduoti pasiutusiai partizanams įgriususi Prienų saugumo viršininką Karabliną.

Naktį į Juozo Bajūravičiaus langą pabeldė Povas: kelkis, Makrickas tave kviečia. Nuėję rado belaukiantį Sakalą. Partizanas prašė pagalbos: sužinoti, ar rytojaus dieną Karablinas niekur nebus išvykęs, ar grįš namo iš darbo įprastu laiku, ir padėti Sakalui įsitaisyti pasaloje - mat Bajūravičius gyveno Karablino kaimynystėje. Ramiai galėjo sukiotis aplinkui - jei ir būtų pastebėtas, nesukeltų įtarimo. Bajūravičius sutiko. Povas ir Sakalas laukti rytdienos pasiliko Makricko namuose.

Kitą dieną Bajūravičius pranešė: Karablinas Prienuose, namo grįš įprastu laiku. Sakalas, apsirengęs civiliniais drabužiais, ginkluotas nupjautavamzdžiu automatu ir pistoletu, įsitaisė krūmuose. Bajūravičius, parodęs jam Karablino buto duris ir taką, kuriuo tas paprastai grįžta, nuskubėjo namo, tačiau pakeliui netikėtai susidūrė su išeinančiu iš klubo Karablinu. Karablinas įsakė Bajūravičiui pasiimti automatą ir palydėti jį iki namų. Eina Bajūravičius su Karablinu, baiminasi: gali Sakalas ir jį patį nukepti - neįžiūrės patamsy. Toptelėjo, kad vienintelė išeitis - pačiam Karabliną likviduoti. Žaibiškai apsi-

sprendė, atsiliko per porą žingsnių, jau šaus, - ir staiga vienas po kito driokstelėjo keletas automato šūvių. Šaudė Sakalas: tamsoje neatpažinęs nušovė milicijos leitenantą Kozyriovą ir sužeidė su juo ėjusią saugumo darbuotoją Leškovą.

1948 metų birželio pabaigoje sunkiai sužeistas partizanas Mindaugas - Vincas Mažeika gyvas pateko į saugumiečių nagus. Remdamasis jo parodymais saugumas sudarė bylą trisdešimčiai žmonių. 1948 metų rugsėjį suėmė ir Tvorevičių - Antaną Gerulį bei Seną Dėdę - Juozą Makricką. Juozas Bajūravičius sielojosi dėl draugo, baiminosi dėl savęs, įniko išgerdinėti. Kadangi aktyvumu šis "liaudies gynėjas" niekuomet nepasižymėjo, o po Makricko arešto vis rečiau saugumo būstinėje pasirodydavo, iš darbo jį išvarė. Įsitaisė sargų grūdų sandėlyje. Čia partizanus dominančios žinios jį retai tepasiekdavo, tad remdavo juos tik maistu ir smulkiomis paslaugomis.

Juozą Makricką nuteisė dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties. Nors tardomas jis nė žodžio neprasitarė apie draugą, po pusantrų metų buvo suimtas ir Juozas Bajūravičius.

1951 metų spalį į Vorkutos lagerio 10-ąją skyrių atvyko naujas kalinių ešelonas. Senbuviai sukruto, puolė klausinėti: iš kur, ar yra iš Lietuvos? Lageryje, kur viena diena ilgesnė nei savaitė, o vieni metai įrėžia neišdildomas raukšles ir apiberia plaukus šiaurės šerkšnu, naujai atvežti kaliniai būdavo vienintelis patikimų žinių šaltinis. Apsidžiaugė jau ketvirtus metus Vorkutoje vergaujantis prieniškis Klemensas Jonyka: tarp atvartųjų lietuvių - net du iš Prienų apskrities!

Žemiečius priėmė deramai. Nusivedė Klemensas brangius svečius į "kipiatilką", kurioje virėjavo lietuvis mokytojas Antanaitis, pakvietė prie stalo - apverstos medinės dėžės, ant kurios skardinėje nuo konservų garavo karštas vanduo, šalia - sauja cukraus drobiniam maišelyje, visos savaitės norma, dienos duonelės davins, - vaišinkitės, vyrai!

O kai susipažino - še tau: Šilavoto milicininkas ir Prienų stribas. Tai bent kompanija! Įsiutęs Klemensas stvėrė savo maišelį su cukrumi ir išmovė pro duris spjaudydamasis. Pagalvojo: suruošiu aš jums, velniai, sutiktuves pagal rangą!

Po poros dienų keletas lietuvių pakvietė naujokus į džiovyklą, kurioje irgi dirbo lietuvis: pasiaiškins kaip reikiant su stribais. O išsiskirstė atlėgusiomis širdimis: savi, tikri vyrai!

Juozas Bajūravičius pateko šachton, o Juozą Riaubą paliko zonoje. Kadaisė partizanų kulkos kliudyta ranka vos beišsitiesdavo, o po tardytojų stropiai atliktų “masažų” liko visai nejudri.

Mirus Stalinui, politiniai kaliniai viltingai laukė permainų, tačiau atlydžiu nepadvelkė: režimas bemaž nepakito. Laisvės alkis skatino kažką daryti, atkreipti viršūnių dėmesį į tai, kas vyksta pačiame pragaro dugne. Lageriuose prasidėjo streikai - iki tol Sovietų Sąjungoje negirdėtas reiškinys.

1953 metų liepos 26 dieną Vorkutos lagerio 10-ojo skyriaus kaliniai neišėjo į darbą; nepaveikė jokie administracijos gąsdinimai. Kalinių streiko komitetas į derybas su vietos valdžia nesileido, reikalavo atstovų iš Maskvos. Rugpjūčio pirmąją prie lagerio vartų privažiavo vora sunkvežimių, kuriuose ginkluoti kareiviai grėsmingai plėšė dainą: “Vragam poščiady netu...” Kaliniai rinkosi aikštėje, barakuose liko tik nepaeinantys seniai ir ligoniai. Priekinė eilė stojo streiko vadovai, drąsesnieji kaliniai, tarp jų - ir Juozas Riauba. O už lagerio vartų išsirikiavo kareiviai, pasirodė greitosios pagalbos mašina, pora gaisrinių. Rankomis susikibusi tūkstantinė minia stovėjo lyg siena, nepaisydama aikštėn suėjusių prižiūrėtojų raginimų nei gąsdinimų.

Paskelbus generolo įsakymą - per tris minutes palikti zoną, tarp kalinių kilo sumaištis. Drąsesnieji ramino: nebijokit, nešaudys! Neišdrįs!

Netikėtai karšta banga praūžė virš galvų. Žmonės pradėjo kristi pirmiau, negu pasigirdo garsas. Siaubo šūksniai, dejonės, aimanos...

Sveikuosius išvarė pro vartus, suskirstė grupėmis po šimtą ir susodino į sunkvežimius. Sužeistuosius nugabeno į ligoninę. Aikštėje liko gulėti šešiasdešimt žuvusiųjų. Tarp jų - dvylika lietuvių.

Į aikštę įvažiavusios gaisrinės mašinos nuplovė nuo grindinio ir žuvusio Juozo Riaubos kraują...

Juozas Bajūravičius, irgi dalyvavęs streike, išliko nesužeistas. Sugrįžo Lietuvon. Laimingai sugrįžo ir jo draugas Juozas Makrickas. Juos abu jau priglaudė Tėvynės žemė. Liko nuotraukos, tardymų protokolai, juos pažinojusių žmonių prisiminimai.

“Geras buvo žmogus, doras, - pasakoja apie Juozą Bajūravičių Izabelė Jundilaitė-Šarkienė. - Kai mus ruošėsi išvežti, naktį dviračiu atlėkė perspėti. Kai slapsčiausi pas Petraitienę, vieną rytą kieman sugužėjo sribai. Bajūravičius pirmas trobon. Spruk, sako, greičiau, tavęs atėjom, imk kibirą ir eik prie karvių. Aš už kibiro, pro duris. Kitas klausia: Juozai, dokumentus patikrinai? Patikrinau, sako Bajūravičius, Petraitienės duktė. Išgelbėjo jis mane.”

Albina Stravinskaitė - Razmienė pasakoja: buvusi sulaikyta, sėdėjusi Prienų areštinėj, kelinta diena nevalgiusi. Nebuvo kas atneša: tėvai išvežti, brolis - partizanas. “Kai Bajūravičius budėjo, atnešė man valgyti. Net sriubos atnešė. Išsitraukė iš kišenės laikraštėlį “Partizanas”, parodė man. Nebijok manęs, sako. Bet aš juo vis tiek nepasitikėjau...”

O Juozo Makricko šeima kaip relikviją saugo nuotrauką su užrašu: “Nors gyvenimas išblaškė mus po įvairius kraštus, bet prašau jūsų, mano vaikučiai, niekuomet nepamiršti, kad jus pagimdė motina lietuvė ir auklėjo tėvas, kuris nieko nebodamas aukojosi savo tėvynei. 1955 05 21. Vorkuta”.

Daug kas iš pažinojusių Juozą Riaubą, Juozą Bajūravičių ir Juozą Makricką mini juos geru žodžiu. O kai kas tarsį spjūviu palydi: a, buvo toks sribas...

Tegu ilsisi ramybėje. Ten, kur jie dabar, visiems atseikėjama teisingai.

*** **

Naudotasi Kazimiero Merkevičiaus, Onos Riaubienės, Izabelės Jundilaitės - Šarkienės, Klemenso Jonykos, Klemenso Straigio, Albinos Stravinskaitės - Razmienės prisiminimais ir LYA baudžiamųjų bylų Nr. 8645/3, 34316/3, 41734/3, 42077/3, P-15130-LI medžiaga.

Knygoje minimų asmenų sąvadas

Vincas Adomėnas - A. Uosis

g. 1909 m. Vilniuje. Rašytojas, aktorius, mokytojas. Nuo 1947 m. Tauro apygardos laisvės kovotojų spaudos bendradarbis. 1952 m. partizanų vadovybės apdovanotas III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. 1952 11 28 areštuotas. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Stasys Babarskas - Garsas, agentas Drąsuolis

g. 1929 m. Medinų k. Balbieriškio valsč. Nuo 1949 m. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanas. 1952 10 23 MGB paimtas gyvas. Nuo 1952 m. gruodžio agentas-smogikas, slapyvardžiu Drąsuolis.

Juozas Bajūravičius - Juozukas

g. 1917 m. Peckūnų k. Punios valsč. Bežemis, samdinys. Nuo 1945 m. Prienų KGB "liaudies gynėjas". Nuo 1946 m. partizanų pagalbininkas. 1949 11 28 areštuotas. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Marytė Banislauskaitė

g. 1936 m. Sarginės k. Šilavoto valsč. Partizanų ryšininkė. Areštuota 1952 12 04. Nuteista dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Ona Banislauskaitė

g. 1930 m. Sarginės k. Šilavoto valsč. Partizanų ryšininkė, rėmėja. Areštuota 1951 03 22. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Albinas Banislauskas - Gedas, Klajūnas

g. 1929 m. Sarginės k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Dešinio tėvūnijos vado adjutantas. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Antanas Banislauskas - Padauža

g. 1924 m. Sarginės k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės Žaliavėlnio - Vinco Senavaičio kuopos partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1945 06 10 Degimų k. Klebiškio valsč.

Jonas Banislauskas - Neptūnas

g. 1931 m. Sarginės k. Šilavoto valsč. Partizanų ryšininkas, rėmėjas. Areštuotas 1951 03 22. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Bronius Baranauskas - agentas Smielyj

MGB vidaus agentas. Veikė Dainavos apygardos Dzūkų rinktinėje.

Kostas Bartusevičius - Žilvitis

g. 1930 m. Pelėšiškių k. Birštono valsč. Dzūkų rinktinės Margio tėvūnijos partizanas nuo 1949 m. Žuvo 1953 02 04 Lingėniškių k. Jiezno apyl.

Albinas Valeras Bieliūnas - Kabelis, agentas Variagas

g. 1924 m. Dirvonų k. Bartninkų valsč. Partizanas nuo 1947 m. Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos vadas. 1952 01 03 MGB paimtas gyvas. Nuo 1952 01 12 agentas-smogikas, slaptyvardžiu Variagas.

Vincas Bražinskas - Smauglys

g. 1932 m. Avikilų k. Liudvinavo valsč. Partizanas nuo 1950 m. Geležinio Vilko rinktinės vado adjutantas. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Albina Bubnytė

g. 1926 m. Mielaiškampio (dabar Mieleiškampio) k. Šilavoto valsč. Partizanų rėmėja. Areštuota 1952 10 22. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties

Kazys Bubnys

g. 1903 m. Mielaiškampio k. Šilavoto valsč. Partizanų ryšininkas, rėmėjas. Areštuotas 1952 10 22. Nuteistas dvidešimt

penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Petras Bumelis - Inkaras

g. 1929 m. Šeštokuose. Vytauto rinktinės Ažuolo tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Paimtas gyvas 1952 05 21. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Jonas Česnulevičius - Sakalas

g. 1929 m. Staniavos k. Alytaus valsč. Partizanas nuo 1950 m. Dzūkų rinktinės štabo narys, Margio tėvūnijos vadas. Žuvo 1953 02 04 Lingėniškių k. Jiezno raj.

Jonas Dabulevičius - agentas Aras

g. Miroslovo k. Alytaus valsč. Nuo 1951 09 14 MGB agentas, slapyvardžiu Aras.

Vincas Daunoras - Kelmas, Ungurys

g. 1921 m. Giraitiškės k. Ašmintos valsč. Partizanas nuo 1944 m. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės vadas. Žuvus Diemedžiui, laikinai ėjo Dainavos apygardos vado pareigas. Žuvo 1954 08 18 Naudžiūnų k. Birštono apyl.

Pijus Degutis - Kęstutis

g. 1900 m. Iš Gintautų k. Kalvarijos valsč. Partizanas nuo 1948 m. Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos vado adjutantas. Žuvo 1952 06 26 Pakusinės k. Šunskų apyl.

Vincas Dominaitis - Sūnus

g. 1932 m. Nendziniškių (dabar Nendriniškių) k. Marijampolės valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1952 m. Žuvo 1952 05 31 prie Amalvo ežero Padovinio apyl.

Juozas Drazdauskas - Putinas, agentas Vladas

g. 1928 m. Barčių k. Veisiejų valsč. Partizanas nuo 1950 m. Dainavos apygardos Kazimieraičio rinktinės vadas. 1952 02 03 MGB paimtas gyvas ir užverbuotas vidaus agentu, slapyvardžiu Vladas.

Klemensas Marčiulaitis - Karaliūnas

Algimantas Ignas Rutkauskas - Miškinis

Juozas Sasnauskas - Kolumbas

Vincas Žukauskas - Radastas

Vitas Menkevičius - Spyglis ir Kazys Popiera - Gegužis

*Priekyje - Justinas Marčiulaitis - Milžinas
 Iš kairės: Klemensas Marčiulaitis - Karaliūnas
 Kazimieras Popiera - Gegužis
 Algimantas Gumauskas - Balandis
 Leonas Kurtinys - Jaunutis
 Vytautas Menkevičius - Spyglis
 Vytautas Marčiulaitis - Vėjas, Vėjelis*

Vytautas Marčiulaitis - Vėjas

Vitas Menkevičius - Spyglis
Antanas Karpauskas - Kurtas
Kazys Popiera - Gegužis
Algimantas Gumauskas - Balandis

Vitas Menkevičius - Spyglis

Stovi iš kairės:

1. Vincas Navikas - Dėdė
2. Kazimieras Popiera - Gegužis
3. Sigitas Jankauskas - Keleivis
4. Klemensas Marčiulaitis - Karaliūnas
5. Albinas Banislauskas - Gedas, Klajūnas
6. Pranas Kižys - Vilius, Vilutis

Sėdi iš dešinės:

1. Vytautas Menkevičius - Spyglis
 2. Kazimieras Kurtinys - Ažuolas
- Priekyje prigulęs - Vincas Bražinskas - Smauglys*

Kazys Popiera - Gegužis ir Algimantas Gumauskas - Balandis

Albinas Banislauskas - Gedas, Klajūnas

*Kazys Popiera - Gegužis,
Algimantas Gumauskas - Balandis,
Vitas Menkevičius - Spyglis ir
Antanas Karpauskas - Kurtas*

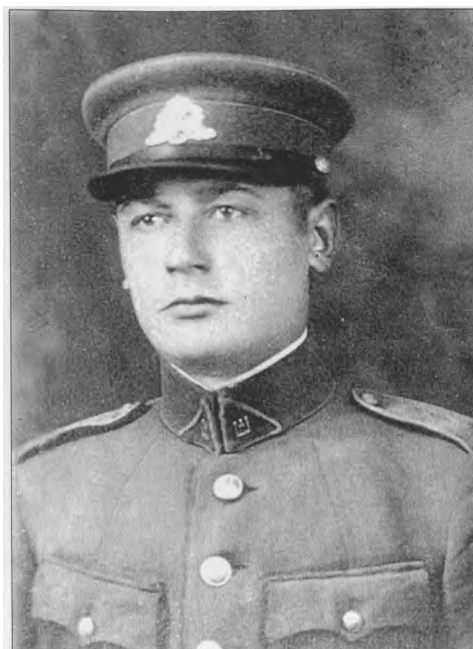
*Pranas Kižys -
Vilius, Vilutis*

*Algimantas Gumauskas -
Balandis
Petras Gumauskas -
Pipiras
Petras Burinskas -
Tetervinas*

Antanas Karpauskas - Kurtas

Juozas Stanaitis - Liūtas

Petronėlė Stadalienė

Salomėja Stadaliūtė

Juozas Vitkauskas - Jonas

Vitas Stanaitis - Aidas

Leonas Kazlauskas - Bijūnas

Petras Kučinskas - Tyla

Vincas Daunoras - Kelmas, Ungurys
Sergiejus Staniškis - Litas, Viltis
Vitas Garmus - Pavasaris
Juozas Lukša - Skirmantas

Antanina Kurinytė - Liepa

Albina Petraškaitė - Birutė

*Antanas Samsonavičius -
Ožys, Ežys*

*Vincas Lanauskas -
Miškinis, Jūrininkas*

Alfonsas Mačiulis

Vincas Adomėnas - A. Uosis

*Kairėje - Marytė
Banislauskaitė
Dešinėje Onutė
Banislauskaitė*

*Iš kairės Monika
Marčiulynaitė - Nykštukas
ir Ramutė Gumauskaitė*

*Vincas Daunoras -
Kelmas, Ungurys*

*Juozas Jankauskas -
Demonas, agentas
Berželis*

*Iš kairės: Klemensas Stačiokas - Klemensas ir Algirdas Šermukšnis -
Žilvinas, agentas Vacys*

1. Vaizduoja šaunantį neatpažintas partizanas
2. Kazys Ruseckas - Doleris
3. Povilas Pečiulaitis - Lakštingala
4. Su uniforma Klemensas Stačiokas - Klemensas
5. Virš Klemenso Juozas Šiugždinis - Karys
6. Virš Kario Vytautas Kuzmickas - Sūkurys

*Vytautas Kuzmickas
Baltrus, Sūkurys*

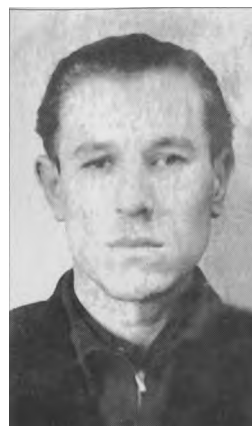
Iš kairės pirmoje eilėje:

- 1. Slapyvardis - Piršlys (pavardė nežinoma)*
- 2. Jonas Šiugždinis - Anupras*
- 3. Antanas Gudynas - Speigas*
- 4. Kęstutis Valenta - Kęstutis*

Stovi:

- 1. Motiejus Šiugždinis - Senelis*
- 2. Justinas Šiugždinis - Žvirblis*
- 3. Heinrich Rossmann - Povas*
- 4. Antanas Pužas - Gintaras*

Bronius Petkevičius - Pipiras

Klemensas Uleckas - Vakaras

*Pranas Kleiza - Rytys, Juozas Baltrušaitis - Tigras, Stasys Marčiulynas -
Lapinas, Kazys Urbanavičius - Žaibas ir Jonas Ulevičius - Leitenantas, Ainis*

*Vincas Senavaitis - Šiaurys,
Žaliavelnis*

Kazimieras Pinkvartas - Dešinys

Klemensas Straigis - Vikruolis su mama tremtyje

*Klaidas - Juozas Ališauskas
Gintaras - Antanas Pužas
Radastas - Albinas Švedas*

Juozas Makrickas - Senas Dėdė

Juozas Riauba - Klevas

Evaltas Gasneris - agentas-smogikas Kaizeris

g. 1929 m. Balbieriškyje.

Antanas Gerulis - Tvorevičius

g. 1901 m. Šiauliškių k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkas. Areštuotas 1948 09 14. Nu-
teistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Antanas Gluoksnyš - Gudruolis

g. 1918 m. Pažarsčio k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės rezervinis kovotojas.

Antanas Grikielis - Vidmantas, Slapukas

g. 1925 m. Dumčių k. Pilviškio valsč. Partizanas nuo 1946 m. Vytauto rinktinės vadas. Agento Variago išduotas, 1952 01 21 žuvo Patilčių k. Keturvalakių valsč.

Aleksandras Grybinas - Faustas

g. 1920 m. Lukšiuose. Mokytojas. Partizanas nuo 1945 m. Tauro apygardos vadas. 1949 02 16 jam suteiktas laisvės kovo-
tojo kapitono laipsnis. Apdovanotas II laipsnio Laisvės Ko-
vos Kryžiumi (su kardais). Partizanų Pietų srities štabo narys.
Žuvo 1949 09 28 šunkarių miške.

Antanas Gudynas - Speigas

g. 1921 m. Gustaitynės k. Klebiškio valsč. 1945 m., būdamas
“liaudies gynėju” Veiveriuose, dirbo partizanams. Laisvės kovo-
tojas nuo 1946 m. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos va-
do pavaduotojas. 1953 07 03 Bačkininkų miške nušautas buvu-
sio kovos draugo, tapusio MGB agentu, slapyvardžiu Vacys.

Vytautas Gudynas - Papartis

g. 1922 m. Gustaitynės k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės kuopos vadas, partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1947 02 06 Gražučių k. Išlaugo apyl.

Romutė Gumauskaitė

g. 1936 m. Liepynų k. Marijampolės valsč. Partizanų

ryšininkė. 1949 11 29 areštuota ir nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Algimantas Gumauskas - Šturmas, Balandis

g. 1929 m. Liepynų k. Marijampolės valsč. Nuo 1948 m. Geležinio Vilko rinktinės partizanas. Nuo 1950 06 28 Dešinio tėvūnijos vado adjutantas. Žuvo 1951 04 06 Igliaukoje.

Petras Gumauskas - Pipiras

g. 1931 m. Liepynų k. Marijampolės valsč. Nuo 1948 m. rezervinis Geležinio Vilko rinktinės kovotojas. Nuo 1951 m. Dešinio tėvūnijos partizanas. 1952 01 31 paimtas gyvas. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Regina Jančiauskaitė - Pempė

g. 1928 m. Prienuose. Partizanų ryšininkė. Nuo 1952 m. rugpjūčio mėn. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos kovotoja, slapyvardžiu Pempė. Areštuota 1953 03 17. Nuteista dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Juozas Jankauskas - Demonas, agentas Berželis

g. 1923 m. Puskepalių k. Šakių valsč. Partizanas nuo 1945 m. Paskutinis Tauro apygardos vadas. 1952 06 07 išduotas ir paimtas gyvas. Jo suėmimas buvo slepiamas. 1952 07 01 Juozas Jankauskas užverbuotas MGB agentu, slapyvardžiu Berželis. Padėjo saugumui. 1953 03 14 jo byla, iki tol laikinai pristabdyta, buvo atnaujinta. 1954 07 24 Pabaltijo apygardos karinis tribunolas Juozą Jankauską nuteisė griežčiausia bausme - sušaudyti, be teisės paduoti kasacinį skundą. Sušaudytas 1955 01 26 Butyrkų kalėjime.

Sigitas Jankauskas - Keleivis

g. 1928 m. Varnupių k. Liudvinavo valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. 1952 01 31 paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1952 09 10.

Klemensas Jonyka - Riešutas

g. 1922 m. Šiauliškių k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko

rinktinės partizanas nuo 1944 m. 1945 07 03 areštuotas. Nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Petras Juknelis - Deimantas

g. 1928 m. Žaidoglos k. Liudvinavo valsč. Partizanas nuo 1948 m. Vytauto rinktinės Ažuolo tėvūnijos vado adjutantas. Agento Variago išduotas pakliuvo į MGB žabangas. Bandant suimti 1952 05 02 nusišovė.

Vytautas Jundila - Jaunutis

g. 1922 m. Gražučių k. Klebiškio valsč. Partizanas nuo 1947 m. Geležinio Vilko rinktinės būrio vadas. Žuvo 1948 03 18 Čiudiškių k. Išlaužo apyl.

Antanas Juodsnukis

g. 1910 m. Grigaliūnų k. I Gudelių valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų rėmėjas. Areštuotas 1952 12 10. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Zigmas Juška - Pjūklas, Zigmantas

g. 1923 m. Geležinio Vilko rinktinės partizanas nuo 1945 m. Kuopos vadas, vėliau - rinktinės štabo žvalgybos skyriaus viršininkas. Žuvo 1948 03 18 Čiudiškių k. Išlaužo apyl.

Antanas Karpauskas - Kurtas

g. 1927 m. Serbentiškių k. I Gudelių valsč. Partizanas nuo 1950 m. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos skyriaus vadas. Prie ryšininko namų pakliuvo į pasalą ir žuvo 1951 12 10 Guobų k. Guobų apyl.

Juozas Karpavičius - Medelis, agentas Juozas

g. 1927 m. Dominiškių k. Raudenio valsč. Partizanas nuo 1949 m. Dainavos apygardos A. Juozapavičiaus rinktinės štabo viršininkas. 1951 09 27 MGB paimtas gyvas. Užverbuotas vidaus agentu, slapyvardžiu Juozas.

Leonas Kazlauskas - Bijūnas

g. 1930 m. Rudenų k. Gudelių valsč. Dzūkų rinktinės

Kęstučio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Žuvo 1952 12 12 Miknionių k. Gudelių apyl.

Petras Kazlauskas

g. 1920 m. Grigaliūnų k. I Gudelių valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkas. Areštuotas 1952 11 29. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Pranas Kižys - Vilius, Vilutis

g. 1930 m. Mogiškių k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Pietų srities štabo narys. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Jurgis Kleiza - Krienas

g. 1924 m. Pakampiščio (dabar - Pakampiškių) k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanas nuo 1945 m. Žuvo 1947 02 06 Gražučių k. Išlaužo apyl. Prano Kleizos - Ryčio brolis.

Pranas Kleiza - Rytys

g. 1927 m. Pakampiščio (dabar - Pakampiškių) k. Klebiškio valsč. Partizanas nuo 1946 m. Geležinio Vilko rinktinės vadas. 1949 12 26 užmigdytas ir paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Malonės prašymas atmestas.

Anastazija Kleizaitė - Raselė

g. 1927 m. Pakampiščio (dabar Pakampiškių) Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanė nuo 1946 m., kovotojų medicinos sesuo. Žuvo 1947 02 06 Gražučių k. Išlaužo apyl. Prano Kleizos - Ryčio sesuo.

Vincas Kleiza - Sakalas

g. 1925 m. Pačiudiškių k. Klebiškio valsč. Partizanas nuo 1945 m. Geležinio Vilko rinktinės kuopos vado adjutantas. 1948 10 29 Kaune susidūrė su saugumiečiais ir buvo sunkiai sužeistas. Mirė 1948 10 31.

Juozas Kmieliauskas - Napoleonas

g. 1922 m. Pasūduonio k. Kalvarijos valsč. Partizanas nuo

1944 m. Vytauto rinktinės štabo narys, ūkio dalies viršininkas. Agento Variago išduotas žuvo 1952 01 21 Patilčių k. Keturvalakių valsč.

Petras Krasnickas - Diedukas

g. 1908 m. Menčtrakio k. Mykališkio valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanų rėmėjas. Areštuotas 1952 12 03. Nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Petras Kučinskas - Tyla

g. 1923 m. Škėvonių k. Birštono valsč. Partizanas nuo 1944 m. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos kovotojas. Žuvo 1952 12 12 Miknonių k. Gudelių apyl.

Kazimieras Kurtinys - Ažuolas

g. 1922 m. Jasnavos k. Šilavoto valsč. Partizanas nuo 1950 m. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos grandies vadas. Žuvo 1952 01 31 Varnabūdės miške, Sasnavos apyl.

Leonas Kurtinys - Jaunutis

g. 1929 m. Jasnavos k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Žuvo 1950 05 16 Mikališkio miške, Šilavoto apyl.

Antanina Kurtinytė - Liepa

g. 1930 m. Jasnavos k. Šilavoto valsč. Partizanų ryšininkė, rėmėja. Nuo 1952 m. rugpjūčio mėn. partizanė - Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos vadė, slapyvardžiu Liepa. Areštuota 1952 11 07. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Vytautas Kuzmickas - Baltrus, Sūkurys

g. 1927 m. Rašnavos k. Garliavos valsč. Žalgirio rinktinės Dariaus ir Girėno tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Žuvo 1953 03 06. Jį nušovė buvęs kovos draugas, tapęs MGB agentu, slapyvardžiu Vacys.

Vincas Lanauskas - Miškinis, Jūrininkas

g. 1899 m. Amalviškių k. Liudvinavo valsč. Gyveno Mačiu-

liškių k. Sasnavos apyl. Geležinio Vilko rinktinės partizanų rėmėjas, vadovybės apdovanotas III laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. Areštuotas 1952 11 27. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Alfonsas Mačiulis

g. 1925 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų pagalbininkas. Areštuotas 1952 12 04. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Juozas Makrickas - Senas Dėdė

g. 1911 m. Prienuose. Dirbo milicininku Vilniuje ir Prienuose. Geležinio Vilko rinktinės partizanų rėmėjas ir ryšininkas. Areštuotas 1948 09 11. Nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Justinas Marčiulaitis - Milžinas

g. 1929 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Žuvo 1950 05 16 Mikališkio miške, Šilavoto apyl.

Klemensas Marčiulaitis - Karaliūnas

g. 1927 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Partizanas nuo 1950 m. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos vadas. Žuvo 1952 05 31 prie Amalvo ežero, Padovinio apyl.

Kostas Marčiulaitis - Dainius, Šlampa

g. 1933 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Vytautas Marčiulaitis - Vėjas

g. 1924 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Partizanas nuo 1944 m. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos vadas. Žuvo 1951 01 14 Kižių k. Trakiškių apyl.

Monika Marčiulynaitė - Nykštukas

g. 1926 m. Ringėnų k. Balbieriškio valsč. Partizanų ryšininkė, nuo 1952 m. rugpjūčio mėn. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos vado adjutante. Stasio Marčiulyno - Lapino sesuo. Areštuota 1953 03 17. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Stasys Marčiulynas - Lapinas

g. 1924 m. Ringėnų k. Balbieriškio valsč. Partizanas nuo 1945 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo narys. 1949 12 26 užmigdytas ir paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Malonės prašymas atmestas.

Vitas Menkevičius - Spyglis

g. 1930 m. Šakališkių k. Javaravo valsč. Partizanas nuo 1950 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Petras Mockapetris - Kairys

g. 1925 m. Čepeliškių k. Klebiškio valsč. Partizanas nuo 1945 m. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadas. 1949 11 12 užmigdytas ir paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Malonės prašymas atmestas.

Albinas Navikas - Skirgaila

g. 1930 m. Grajauskų k. Bartninkų valsč. Partizanas nuo 1950 m. Tauro apygardos Vytauto rinktinės Kęstučio tėvūnijos vado adjutantas. Žuvo 1952 01 03 Šilbalių k. Bartninkų apyl.

Vincas Navikas - Dėdė

g. 1910 m. Grigaliūniškių k. Mykališkio valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Albinas Nedzinskas - Jovaras, agentas Svajūnas

g. 1921 m. Zizėnų k. Alytaus valsč. Partizanas nuo 1948 m., Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos

kovotojas. 1951 09 17 MGB paimtas gyvas ir spalio mėn. užverbuotas vidaus agentu, slapyvardžiu Svajūnas.

Jurgis Palionis - Dobilas

g. 1914 m. Matiešonių k. Birštono valsč. Ungurio ryšininkas. Partizanas nuo 1952 m. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės ūkvedys. Žuvo 1954 08 18 Naudžiūnų k. Birštono apyl.

Alfonsas Pauža

g. 1928 m. Šiaulių k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkas. Areštuotas 1949 11 12. Nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Bronius Petkevičius - Pipiras

g. 1921 m. Pajiesio k. Klebiškio valsč. 1941 m. sukilimo dalyvis. Geležinio Vilko rinktinės partizanas nuo 1944 m. Buvusio partizano, tapusio agentu Vaciu, 1955 06 21 nušautas Prienlaukio k.

Antanas Petraitis - Povas

g. 1928 m. Dambavos k. Klebiškio valsč. Iki 1947 m. Geležinio Vilko rinktinės partizanas, vėliau - ryšininkas ir rėmėjas. Areštuotas 1949 11 23. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Albina Petraškaitė - Birutė

g. 1933 m. Norkūnų k. Balbieriškio valsč. Dzūkų rinktinės partizanų ryšininkė. Areštuota 1953 12 17. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Kazimieras Pinkvartas - Dešinys (pasirašinėdavo Dešnys)

g. 1919 m. Liepaloto k. Ašmintos valsč. Lietuvos kariuomenės viršila. Partizanas nuo 1944 m. Geležinio Vilko rinktinėje vadovavo kuopoms, buvo rinktinės štabo žvalgybos skyriaus viršininkas. Žuvo 1949 06 06 Skirptiškės k. N. Ūtos apyl.

Kazys Popiera - Gegužis

g. 1931 m. Dambraukos k. Marijampolės valsč. Geležinio

Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Grandies vadas. Žuvo 1952 01 31 Varnabūdės miške, Sasnavos apyl.

Bronius Popiera - Meška, Meškutis

g. 1933 m. Dambraukos k. Marijampolės valsč. Geležinio Vilko rinktinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Žuvo 1952 01 31 Varnabūdės miške, Sasnavos apyl.

Kazys Radvila - agentas Bojevoj

g. 1919 m. Didvyrių k. Raudondvario valsč. Gyveno Naudžiūnų k. Birštono apyl.

Juozas Riauba - Klevas

g. 1927 m. Senaūčio k. Šilavoto valsč. Šilavoto MGB "liaudies gynėjas", jaun. milicijos leitenantas, Šilavoto apylinkės įgaliotinis. Nuo 1946 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanų pagalbininkas. 1951 01 04 areštuotas. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties. Kalėjo Vorkutos lageryje. Žuvo 1953 07 06 per politinių kalinių streiką.

Povilas Ruškys

g. 1921 m. Liepavos-Būdos (dabar Liepabūdžio) k. Klebiškio valsč. Gyveno Šilavote. Geležinio Vilko rinktinės partizanų ryšininkas, rėmėjas. 1949 12 05 areštuotas. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Angelė Ruškytė - agentė Diena

g. 1932 m. Kalveliškės k. Klebiškio valsč. Veiverių gimnazijos moksleivė. 1949 m. spalio mėn. MGB užverbuota agente, slapyvardžiu Diena.

Algimantas Ignas Rutkauskas - Miškinis

g. 1922 m. Rūdninkų k. Sangrūdų valsč. Partizanas nuo 1945 m. Tauro apygardos Vytauto rinktinės kuopos bei Gedimino ir Ažuolo tėvūnijų vadas. 1952 05 21 MGB paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1952 11 26.

Antanas Samsonavičius - Ožys, Ežys

g. 1906 m. Obšrūtų k. Javaravo valsč. Partizanų ryšininkas, rėmėjas, vadovybės apdovanotas **III** laipsnio Laisvės Kovos Kryžiumi. Areštuotas 1952 12 03. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Juozas Sasnauskas - Kolumbas

g. 1927 m. Jakimavičių k. Raudenio valsč. Partizanas nuo 1948 m. Tauro apygardos Vytauto rinktinės Ažuolo tėvūnijos skyriaus vadas. 1952 05 21 MGB paimtas gyvas. Nuteistas mirties bausme. Sušaudytas 1952 11 26.

Jonas Savickas - Pinavijas

g. 1889 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanų rėmėjas. Areštuotas 1953 m. kovo mėn. 1953 06 26 nusižudė kalėjimo kameroje.

Vincas Senavaitis - Žaliavelnis, Šiaurys

g. 1923 m. Pakiauliškio k. Klebiškio valsč. Girininkas. Partizanas nuo 1944 m., vienas pirmųjų subūręs Prienų apylinkių kovotojus į dalinį, išaugusį į Geležinio Vilko rinktinę. 1945 06 10 per kautynes Degimų k. sunkiai sužeistas. Tolimesnis jo likimas nežinomas.

Angelė Senkutė - Aušrelė, Danutė

g. 1922 m. Tursučių k. Šunskų valsč. Partizanė nuo 1944 m., kovotojų medicinos sesuo, Tauro apygardos Vytauto rinktinės štabo sanitarinės dalies viršininkė. Žuvo 1952 06 23.

Vitas Smolskis - Ažuolas, Klajūnas

g. 1930 m. Pieštuvėnų k. Stakliškių valsč. Partizanas nuo 1950 m. Dzūkų rinktinės Margio tėvūnijos vado adjutantas. Žuvo 1953 02 04 Lingėniškių k. Jiezno apyl.

Klemensas Stačiokas - Klemensas

g. 1929 m. Kampinių k. Veiverių valsč. Partizanas nuo 1947 m. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos vadas.

Žuvo 1953 07 03 Bačkininkų miške, Ašmintos apyl. Jį nušovė buvęs kovos draugas, tapęs MGB agentu, slapyvardžiu Vacys.

Petronėlė Stadalienė

g. 1895 m. Asiukelių (dabar Asiūklės) k. II Gudelių valsč. Gyveno Miknionių k. Gudelių valsč. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanų rėmėja. Areštuota 1952 12 17. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Salomėja Stadaliūtė

g. 1930 m. Miknionių k. II Gudelių valsč. Partizanų rėmėja, ryšininkė. Areštuota 1952 12 17. Nuteista dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Albinas Stanaitis - Dramblys, Briedis,

agentas Teisutis

g. 1930 m. Būdninkų (dabar Būdininkų) k. II Gudelių valsč. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. rugpjūčio mėn. Pietų srities štabo narys, tiesiogiai pavaldus vadui Litui. 1953 02 02 MGB paimtas gyvas. Užverbuotas vidaus agentu, slapyvardžiu Teisutis.

Juozas Stanaitis - Liūtas

g. 1912 m. Būdninkų (dabar Būdininkų) k. II Gudelių valsč. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanas nuo 1945 m., būrio vadas. Žuvo 1947 07 30 Raišupio kautynėse Sasnavos apyl.

Jurgis Stanaitis - Trimitas

g. 1932 m. Būdninkų (dabar Būdininkų) k. II Gudelių valsč. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. 1952 10 21 Norkūnų k. Balbieriškio apyl. sunkiai sužeistas, paimtas gyvas. Netrukus mirė.

Klemensas Stanaitis - agentas Bailys, Panaktinis

g. 1926 m. Būdninkų (dabar Būdininkų) k. II Gudelių valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanas. 1945 m. legalizavosi.

Nuo 1950 m. MGB informatorius, slapyvardžiu Bailys. Vėliau agentas, slapyvardžiu Panaktinis.

Vytautas Stanaitis - Aidas

g. 1924 m. Būdninkų (dabar Būdininkų) k. II Gudelių valsč. Partizanas nuo 1950 m. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės vadas. Žuvo 1952 12 12 Miknionių k. Gudelių apyl.

Sergiejus Staniškis - Antanaitis,

Litas, Viltis, Uošvis, Tėvukas

g. 1899 m. Geležinių k. Padovinio valsč. Lietuvos kariuomenės majoras. Partizanas nuo 1945 m. Pietų Lietuvos Partizanų štabo viršininkas, Dzūkų rinktinės vadas. Nuo 1950 m. sausio mėn. Pietų Lietuvos srities vadas. 1953 02 04 išduotas nusišovė bunkeryje Prienų šile.

Klemensas Straigis - Vikruolis

g. 1922 m. Šilavoto k. Šilavoto valsč. Rezervinis Geležinio Vilko rinktinės kovotojas nuo 1945 m. 1948 08 12 areštuotas. Nuteistas dešimčiai metų lagerio ir penkeriems tremties.

Antanas Šalčius - Švedas

g. 1930 m. Šaltiniškių k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Žuvo 1952 06 24 Juodaraistyje, Šilavoto apyl.

Jonas Šalčius - Šermukšnis, agentas Tikutis

g. 1935 m. Šaltiniškių k. Klebiškio valsč. Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės partizanas nuo 1952 m. 1953 02 02 MGB paimtas gyvas ir užverbuotas agentu, slapyvardžiu Tikutis.

Algirdas Šermukšnis - Žilvinas, agentas Vacys

g. 1926 m. Kaune. Partizanas nuo 1946 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės vadas, Pietų srities štabo narys. 1953 04 10 MGB paimtas gyvas. Užverbuotas agentu, slapyvardžiu Vacys.

Klemensas Širvys - Sakalas

g. 1926 m. Kybartuose. Partizanas nuo 1950 m. spalio mėn. Drauge su Skirmantu - Juozu Lukša parskraidintas į Lietuvą. Žalgirio rinktinės vadas. MGB sulaikytas 1951 07 26. Areštuotas 1951 11 13. Nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Juozas Šiugždinis - Karys

g. 1928 m. Ilgakiemio k. Garliavos valsč. Geležinio Vilko rinktinės Vyčio tėvūnijos partizanas nuo 1950 m. Žuvo 1953 04 13.

Antanas Šukevičius

g. 1910 m. Mačiūnų k. Prienų valsč. Pavienis partizanas. 1953 07 26 MGB areštuotas ir nuteistas dvidešimt penkeriems metams lagerio ir penkeriems tremties.

Jonas Ulevičius - Leitenantas, Ainis

g. 1927 m. Partizanas nuo 1945 m. Geležinio Vilko rinktinės spec. kuopos būrio vadas. Žuvo 1949 02 23 Prienų miške.

Alfonsas Ukas - agentas-smogikas Patriotas

g. 1930 m. Plutiškių k. Šilavoto valsč. 1952 10 09 partizanų nubaustas mirties bausme.

Aldona Ukienė - agentas Kazlauskas

g. 1930 m. Mielaiškampio (dabar Mieleiškampio) k. Šilavoto valsč.

Klemensas Uleckas - Vakaras

g. 1929 m. Degimų k. Klebiškio valsč. Geležinio Vilko rinktinės partizanas nuo 1952 m. Žuvo 1955 07 21 Prienlaukio k., nušautas MGB agento-smogiko, slapyvardžiu Petryla.

Kazys Urbanavičius - Žaibas

g. 1925 m. Dūmiškių k. Šilavoto valsč. Partizanas nuo 1944 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės štabo narys. 1949 12 26 užmigdytas ir paimtas gyvas. Nuteistas

mirties bausme. Malonės prašymas atmestas. Sušaudytas 1951
05 17 Vilniuje.

Vytautas Urbanavičius - Judošiukas

g. 1923 m. Dūmiškių k. Šilavoto valsč. Kazio Urbanavičiaus -
Žaibo brolis. Žuvo 1945 m. vasario 22 d. pirmą kartą puolant
MGP Šilavoto būstinę. Pirmas žuvęs Geležinio Vilko rinktinės
kovotojas.

Jonas Valenta - Čempionas

g. 1914 m. Trakiškių k. Marijampolės valsč. Partizanas nuo
1944 m. Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinės vadas. Žuvo
1949 11 14 Juodaraiščio k. Šilavoto apyl.

Algirdas Varkala - Žaliukas, Daumantas

g. 1924 m. Valengiškės k. Klebiškio valsč. Marijampolės
gen. Plechavičiaus Vietinės rinktinės karo mokyklos kursan-
tas. Partizanas nuo 1944 m. Tauro apygardos Geležinio Vilko
rinktinės vadas. Žuvo 1948 03 18 Čiudiškių k. Išlaužo apyl.

Juozas Vitkauskas - Jonas

g. 1933 m. Stuomenų k. Šilavoto valsč. Dzūkų rinktinės
Kęstučio tėvūnijos partizanas nuo 1952 m. lapkričio mėn.
Sužeistas nusišovė 1952 12 12 Miknionių k. Gudelių valsč.

Juozas Vizbaras - agentas Akmur

Marijampolės MGB agentas nuo 1951 m.

Leonas Vokietaitis - Žvejys

g. 1930 m. Būdelės k. I Gudelių valsč. Geležinio Vilko rink-
tinės Dešinio tėvūnijos partizanas nuo 1951 m. Žuvo 1952 01
31 Varnabūdės miške, Sasnavos apyl.

Vincas Žukauskas - Radastas

g. 1929 m. Baltreliškių k. I Gudelių valsč. Partizanas nuo
1950 m. Geležinio Vilko rinktinės štabo viršininkas. Žuvo 1952
06 11 Grigaliūnų k. Guobų apyl.

Turiny

Paskutiniai	5
Jų nevadino partizana	101
Knygoje minimų asmenų sąvadas	126

Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė
PASKUTINIEJI

Rinko Dalia Maciukevičienė
Maketavo Kazimieras Žemaitis

2000 11 14. 10,5 sp.l. Tiražas 1000 egz. Užsakymas 1007.

Leidžia Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga,

Laisvės al. 39, LT-3000 Kaunas.

Spaustuvė „MORKŪNAS ir Ko“, Draugystės g. 17, LT-3031 Kaunas.

Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė gimė 1922 m. liepos 23 d. Baltreliškių kaime Pirmų Gudelių valsčiuje Marijampolės apskrityje. Mokėsi Veiverių progimnazijoje, Kauno universitete studijavo anglistiką. Mokytojavo Skriaudžių septynmetėje mokykloje, dirbo buhalterė kolūkiuose ir Kauno gamyklose. 1993 m. už romaną „Penktas: Nežudyk“ Birutė Pečiokaitė-Adomėnienė pripažinta Fondo „Į LAISVĘ“ paskelbto rezistencinio romano konkurso laureate.